

ניסן התשפ"ב גליון 31

כתר מלוכה

בטאון פנימי היו"ל ע"י איגוד בוגרי ישיבת "כסא רחמים" ספרדית תכב"ץ ומוסדותיה

**רועה
נאמן**

שיחה נדירה
בקודש פנימה

**תמונה ממין
האיש מצליח**

**הפרסוק
ראשון**

**מעולמו של
מלמד**

מדור חדש

הגאון רבי יחזקאל מאזוז

זכרונות הוד מנכדו

04	דבר המערכת
07	הדרת מלך
11	חזק ויאמץ לבך
19	לא פליגי
20	רועה נאמן
32	נאמנים דבריו
40	סבא קדישא
50	זקניך ויאמרו לך
51	נקודת אור
53	זכרון להולכים
57	המעשה אשר יעשון
59	הביאני המלך חדריו
64	יוסף ה'
67	מעולמו של מלמד
70	כסא רחמים שלי
74	דודי צח
70	על הפרק
77	פעמון ורימון
78	להוציא את ישראל
83	חדש באוצר
86	ספור לחג
88	חדשות אני מגיד
95	עתיקא

תמונת השער: © יאיר, מ.

עורך

הרב עובדיה חן

ניהול הפקה

הרב עובדיה מאזוז

כותבים ומשתתפים

הרב תומר בוכריץ,

הרב דניאל חן,

הרב יוסף חיים נחום הלוי,

הרב אביתר כהן,

מזכירת המערכת

נ. ורדי

גרפיקה ועימוד

שוהם

ovd555@gmail.com

הדפסה

אביבית הפקות

054-6740977

תמונות

עזרא טרבלסי

י. מ.

ארכיון הישיבה

מו"ל:

מוסדות ישיבת

כסא רחמים

רח' הרב עוזיאל 26 בני ברק

ת.ד. 2750 מיקוד: 51127

לציין עבור כתר מלוכה

טל': 03-6767163

פקס: 03-6774060

7654216@gmail.com

KR1700505152@gmail.com

לכבוד ידידי ישיבתנו הקדושה שיחיו

לקראת חג חירותינו

הבא עלינו לחיים טובים ולשלום,
אנו מברכים אתכם ואת כל אשר באהליכם, בברכת:

מועד טוב ומבורך

ואת חג המצות, תחוגו בשמחה ובדיקות, הבנים עם האבות, ותזכנו
לשנים רבות, נעימות וטובות, לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין,
בבנין בית מקדשנו ותפארתנו, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, **אמן.**

תרחוק צנעה בסך: 104 ש"ח לכבוד חג הפסח,

תתקבל בברכה ותעצור לנו מאד, וכל החסיד חסידים לו

השואל שיק, נא להקפיד לכתוב לפקודת: "כסא רחמים"

למוטב באגד רא' הרב עזריאל 26 בני ברק 2750

1700-50-51-52 - YKR.ORG.IL

בברכת:

מועדים לשמחה

הרב צמח מאזוז

שותפות אמת

על דרך זו מסביר הגאון **רבי רפאל כדיר צבאן** זצ"ל בהגדת "מגיד דבריו ליעקב" את המנהג לסובב את הקערה על ראש המסובים בפסקת "הא לחמא עניא", שעל ידי סיבוב הקערה, יזכור בעל הבית שגלגל הוא שחוזר בעולם, והכל עלול לסוב, ואולי עוד ייסב הוא עצמו אצל אחרים.

המגיד מקלם פנה פעם בדרשתו אל העשירים שבהל ואמר להם: "עליכם לעשות הכל כדי לתמוך בעניים, שאם לא כן יגועו חלילה ברעב. תאמרו, אין זו דאגתכם ועניינכם אם ימותו, דעו איפוא כי זו בהחלט צרכה להיות דאגתכם, הואיל והבטיחה לנו התורה 'כי לא יחדל אביון מקרב הארץ' (דברים טו, יא). ואם תניחו להם לאביונים למות חלילה ברעב, תהיו נאלצים למלא את מקומם, כדי שתתקיים הבטחת הכתוב...".

נראה שכולנו **שותפים** להרגשה, שאחד הדברים הטובים שקרו לנו בוגרי הישיבה בשנים האחרונות זה קרן "שותפים". מאז כמה הקרן, היא פועלת בהיקפים חסרי תקדים, ומכניסה קרן אור ורווחה לבתייהם של מאות משפחות. והכל בצנעה בלי

בפתח ליל הסדר אנו מזמינים את העניים שיבואו ויצטרפו אלינו לשולחן הסדר: "כל דכפין ייתי וייכול" וכו'. אלא שלפני כן אנו מקדימים הקדמה שלכאורה אינה קשורה: "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא" וכו'. לשם מה חשוב להקדים זאת לפני הזמנת העניים, מתאים היה יותר להזמין תחילה את העניים ולאחר מכן לספר על לחם העוני שאכלו אבותינו במצרים?

ישוב נאה לזה מצאנו להגאון **רבי רפאל בירדוגו** זצ"ל בספרו "רב פנינים" על הגדה של פסח:

עני שמצבו מאלצו להתארח אצל עשיר לביל הסדר, חש בושה גדולה, שהוא נזקק לשולחן אחרים. וגם בעל הבית מצדו עלול לפעמים להרגיש עליונות על העני, ולתת לו הרגשה של נזקק. לכן בטרם יזמין בעל הבית את העניים לסעוד על שולחנו, הוא מקדים ואומר להם: "דעו כי בעבר **מצב כולנו היה שוה**, כולנו היינו עניים גרים בארץ מצרים ואכלנו לחם עוני", ולכן אין לי במה להתגאות עליכם, כי גלגל הוא שחוזר בעולם, והעושר אינו מובטח לאף אחד לנצח.

שאישי ידע על כך מלבד המקבל.

למען הקרן. איך אמרו חכמים? "כל מה שאדם עושה - לעצמו הוא עושה".

מלבד התמיכה הכללית לפני החגים, מגיעות לשולחנם של רבותינו שליט"א האחראים על הקרן גם בקשות מיוחדות של מקרים כואבים ומורכבים, שבהם נדרשים הרבנים להכריע על כל מקרה לגופו ברגישות הראויה. כל בקשה נידונה בכבוד ראש במעמד הרבנים, ואפילו נכתב פרוטוקול מפורט על כל מקרה.

צרכי עמך מרובים, וישנה קשת רחבה של מקרים, שלא נדע, שמגיעים לפתחה של הקרן. לפעמים אלו מקרים של אנשים העומדים לפני חתונות בניהם וכדומה ונמצאים לפני שוקת שבורה, לפעמים הנתמך זקוק לטיפול רפואי יקר שאין מהיכן לממנו, ולפעמים אלו אברכים שלולי הלוואת הקרן לא היו יכולים לקנות דירה לעולם. במקרים מיוחדים, הקרן תומכת גם בבני משפחה מורחבת של הבוגרים, כמו הוריהם.

ויש את המקרים שהם ממש בבחינת הצלת נפשות. כך למשל במקרה הכואב הבא: אחד מבוגרי הישיבה לקח הלוואה תמימה לצורך קניית דירה ממשהו שפרסם בעיתון "הלוואות בתנאים נוחים". לבסוף התברר שהסתבך עם "השוק האפור". הוא החל לקבל איומים קשים ובלתי פוסקים, והשיא הגיע בפריצה לביתו של אינשי דלא מעלי אשר לעיני אשתו וילדיו חוללו

החידוש בקרן "שותפים", זהו **כח הציבור** הכח שיש לקהילה מאוגדת, שאינה מניחה ליחידים מתוכה שנפלו לקשיים ליפול לבור בלא תחתית.

אדם שאינו חלק מקהילה הנתקל בקשיים, עלול למצוא את עצמו בודד בים סועה. אולם כאשר הוא חלק מקהילה, יש לקהילה מחויבות כלפיו, והם יושיטו לו יד תומכת בעת צרה. הכלל ש"אין ציבור עני" תקף כאן - כשאחד נחלש, חבריו נחלצים לעזרתו, וכשהוא מתחזק הוא עוזר לאחרים שנחלשים. ככה זה בעולמנו המסתובב כגלגל - לפעמים אתה מן הנותנים ולפעמים מן המקבלים. כאשר אדם היה בעבר מן הנותנים, הוא גם פחות יתבייש לקבל כשיזדקק להיות מן המקבלים.

זה כנראה ההגיון שעומד בבסיס ההלכה "עניי עריך קודמין" (ב"מ ע"א ע"א) - מוטב שכל עיר או קהילה יעזרו ליחידים מתוכה, מאשר שיפלו על כלל הציבור.

עברו כמה שנים מיום הקמת הקרן המבורכת, והנוסחא הזו של העזרה ההדדית בין הבוגרים מוכיחה את עצמה מעל ומעבר.

מנהלי הקרן מציינים כי בחלק ממכתבי הבקשה לקרן, מציינים המבקשים כי הנתמך בימיו הטובים היה תורם ומתרים

כלכלית לא נכונה שיכולה להיפתר ביעוץ. לשם כך, התמיכה ניתנת בכפוף לליווי, הדרכה, תכנית הבראה ואפילו מעקב. במקרים קיצוניים התמיכה תינתן בכפוף לתנאי שכל הוצאה חריגה בבית תהיה באישור רבני הקרן.

המדהים הוא שמורנו הרב צמח שליט"א, לוקח את ענין הקרן באופן אישי, כותב מכתבים, עונה בעצמו לפניות, ומדריך מנסיונו את הפונים. ניכר שמרגיש הוא בכל מקרה כמקרה אישי וההשתדלות לעזור באה מכל הלב הנשמה.

ושותפות הדדית כזו יכולה להיות לא רק בתמיכה כספית אלא גם ברעיונות, כשכל אחד נותן ומשתף את חבריו ברעיונות ועצות בתחומים בהם הוא עוסק ומפרה בהם את הכלל. בדיוק לצורך כך, יחל להופיע אי"ה בגליונו המדור "מעולמו של מלמד", שבו ישתף ידידנו היקר הרה"ג ר' אלעד עשוי שליט"א מנסיונו, רעיונות שהוא מיישם במסגרת חינוך התלמידים. נשמח לתת במה גם לבוגרים אחרים שמתמחים בנושא מסוים וחושבים שיש להם במה לשתף את הכלל.

בברכת

איש את רעהו יעזורו

ולאחיו יאמר חזק!

במקום פוגרום שהותיר טראומה קשה בנפש בני הבית. נקל לשער את הנזק הגשמי והנפשי שחולל הדבר. הבנקים סירבו להעניק הלוואה, וחיינו היו תלויים מנגד כפשוטו. כדי להינצל מטרפם היה חייב סיוע משמעותי ומיידי. ויש לציין כי בוגר זה בימיו הטובים היה עושה ומעשה למען הקרן. כאן נרתמה לענין קרן שותפים שסיפקה לו הלוואות, שהוכיחו לבנקים שהוא יכול לעמוד בפרעונות, הבנק אישר לו הלוואה מוסדרת והוא ב"ה עלה על דרך המלך. כך ניצלה משפחה שלימה ממצב בלתי הפיך בזכות כח הכלל.

ומכאן למקרה נוסף: אחד מבוגרי הישיבה אברך משי חלה במחלה קשה ל"א, והבית עבר טלטלה. האשה עזבה את העבודה וסעדה את בעלה, והוא הוצרך לעבור ניתוחים וטפולים קשים. המצב השליך ישירות על הפרנסה ונוצר מינוס גדול בבנק. רבני הועדה דנו במקרה זה, והחליטו להזרים למשפחה סכום חודשי מכובד. יש לציין שגם אותו אברך כשהיה בריא היה תורם ומתרים למען הקרן.

הדרגה הגבוהה ביותר בצדקה, היא להביא את הנזק לכך שיצא ממצבו בכוחות עצמו. לכן רבותינו העומדים בראש הקרן אינם מסתפקים בתמיכה, אלא פועלים לסייע לנתמך להעלותו על דרך המלך לבל יפול שוב. לפעמים מדובר באברכים צעירים שמחוסר ידע ותמימות נופלים לכל מיני השקעות מפוקפקות, ולפעמים יש בעיה בבית של התנהלות

משאו של מרן ראש הישיבה שליט"א

בכנס חיזוק לחקלאים לקראת שנת השמטה
שהתקיים במושב "שרשרת" בנגב בחודש תמוז תשפ"א

מתורגם לאנגלית, קרא קרא ואמר: בסדר, השנה הסבסוד יהיה יותר מהשנים שעברו. לכן כשאדם אוכל כאן - בארץ ישראל דברים של מזונות, לא יאמר בברכת 'על המחיה' "על מחיתה ועל כלכלתה". הרבה טועים בזה, חושבים שצריך לומר מחיתה - של ארץ ישראל. גם רבנים גדולים היו אומרים ככה. אבל הרב עובדיה ע"ה אומר: לא, החיטה שלנו מיובאת מחוץ לארץ, לכן אי אפשר לומר מחיתה וכלכלתה, שזה לא מחיתה, מחיתה זה דוקא שגדל בארץ ישראל². עכשיו אורי אריאל הוא אשכנזי והם לא נוהגים לומר סליחות בחודש אלול, אבל הוא מספר שבילדותו אביו היה לוקח אותו מרחק של כמה קילומטרים לאיזה מושב של ספרדים ששמה אומרים סליחות, והיה מתמוגג מהם, היה נהנה מהם. כאשר גדל נשאר לו הלב היהודי - לב חם. אז הוא ביקש שהממשלה שלנו תסבסד את החקלאים שאינם עובדים בשנת השמיטה. עובדים עבודות אחרות אין הכי נמי, אבל לא לנגוע בשדות. והדבר הזה חשוב ביותר, האדם צריך לדעת שההבטחה של התורה אף פעם אינה שבה ריקם.

שביעית אינה מצוה קלה בכלל. הרב

מורי ורבותי! כבוד הרב יצחק לנדא שליט"א רב העיר בני ברק, כבוד מרא דאתרא רבי שמואל צוברי שליט"א, כבוד הרבנים, וכל החקלאים היקרים שהם "גבורי כח עושי דברו" (תהלים ק"ג, כ').

צריך להזכיר לטובה את שר החקלאות לשעבר אורי אריאל, שהשתדל שתהיה הכנסה מהממשלה בשביל החקלאים בשמיטה. וזה לא פלא, כי גם באמריקה נותנים סבסוד לחקלאים בארץ ישראל בגלל השמיטה. ראיתי פעם, איני יודע אם זה נכון גם עכשיו, אמרו כל שנה אנחנו מביאים חיטה מאמריקה לארץ. למה? החיטה שלנו לא טובה? לא, היא הכי טובה, אלא מה? רוצים דולרים, דולרים עדיפים מחיטה, מה לעשות...¹ אז כשאמריקה מביאה חיטה לארץ ישראל עושה לה מחיר מיוחד, כי המדינה הזאת חלשה ונוסדה מחדש וכו'. כשהגיעה שנת השמיטה פנו חרדים לאמריקה דרך הממשלה ואמרו אנחנו רוצים השנה סבסוד גדול יותר, שאלו למה? ענו: משום שהתורה אמרה שיש איסור "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור" (ויקרא כ"ה, ד'). שאלו איפה זה כתוב? הביאו לפקיד האמריקאי תנ"ך

1. "ויאכילו מחלב חיטה ומצור דבש אשביעך" (תהלים פ"א, י"ז), חלב חיטה זה הטוב שבחיטה, אבל יש דב"ש - דולרים במקום שקלים...

2. אבל מצות שמורות משעת קצירה, שממילא החיטה הזאת באה מארץ ישראל, אם אדם אוכל מצה כזאת במשך השנה, שלפי מנהג הספרדים מברכים על זה מזונות ובסוף על המחיה [שו"ת ה' נסי ח"ב סי' ל"ג ול"ד], אז אומר 'מחיתה וכלכלתה'.

'חזון איש', עלה לארץ בסוף שנת תרצ"ג 1933 למניינם, אמר "יש לנו מום משפחתי, אנחנו לא מדברים בפומבי", שותק כל הזמן, שתקן. בראש השנה [של שנת תרצ"ד] אמרו לו: תגיד לנו משהו. אמר: אני לא רגיל. אמרו לו: **הציבור רוצה לשמוע אותך!** אז ישב באיזו פינה וכאילו קורא בספה וקרא את המשנה של רבי יוסי בן קסמא (אבות פ"ו מ"ט) שאמר לו עשיר אחד: בוא איתנו לעיר שלנו וניתן לך אלף אלפים של דגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמר לו רבי יוסי: **איני דר אלא במקום תורה!** וחזר החזו"א על המשפט הזה שלוש פעמים, וזו היתה הדרשה כולה. כלומה, אם אתם תעשו את בני ברק מקום תורה, **הנה מה טוב.** אך אם תעשו את בני ברק מקום שעובדים בה בעלי בתים, חולבים פרות ובאים בערב ללמוד שיעור קטן, זה לא שווה. מכח המימרא הזאת היה הרב חזון איש בבני ברק 20 שנה, **ונוסדו בחייו למעלה מעשרים ישיבות בבני ברק!** עד שידוע הדבר - **בני ברק עיר הישיבות**.³

כשבא החזו"א לארץ ישראל שאל מה **עם השמיטה?** ענו לו: השמיטה מסכנה, תהיה נשמתה צרורה בצרור החיים... למה? משום שאף אחד אינו שומר שמיטה, כולנו עושים **היתר מכירה וזה הכל.** אמר: וכי יש דבר בתורה שאי אפשר לקיימו לדורות? **התורה אומרת "והארץ לא תמכר לצמיתות"** (ויקרא כ"ה, כ"ג). **אני**

אעשה שהשמיטה תתפשט בארץ. מה היה כוחו של החזו"א? חיילים? אין לו. כסף? אין לו. אולם גדול? אין לו. רק חדר קטן כזה, עד שבאו ושאלו אותו: איך הרב חי בחדר הזה? יש לך מעט ספרים? ענה להם: לא, יש לי הרבה ספרים, אפילו יותר מדאי. ובחדר הזה יושב וכותב ולומד, ומשם הוא נלחם עבור השמיטה. הוא עלה לארץ בשנת תרצ"ג (כאמור), השמיטה הראשונה שהיתה בארץ משהגיע, היתה בשנת תרח"ץ, **"ואת ענבי נזירך לא תבצור"** (שם ה'), תבצור בגימט' תרח"ץ. ובשנה שלפני כן הוא היה צריך להכין את הקרקע לקראת השמיטה, לומר לחקלאים: אל תדאגו, תשמרו על השמיטה ותהיה לכם ברכה וכו' וכו'. **וזו כתוב ביחזקאל!** כתוב שם **"אחד היה אברהם ויירש את הארץ"** (ל"ג, כ"ד). **"אברהם"** - זה החזו"א רבי **אברהם** ישעיהו קרליץ, **"ויירש את הארץ"** התיבות **"את הארץ"** עולות בגימט' תרצ"ז, בשנת תרצ"ז היה רבי אברהם ישעיהו קרליץ ע"ה כאן בארץ, והוא **החזיר את מצות השמיטה לקדמותה.** אי אפשר לומר שהחזיר הכל, אבל כל שמיטה ושמיטה אנשים נוספים שומרים את השמיטה, ולא רק ששומרים את השמיטה, אלא **יש ברכה בשמיטה.** סיפר לי אחי חמותי שמו **סעייד חזן ז"ל**, הוא היה גר במושב בית הגדי, והוא חי בארץ משנת תש"ט. אמר: כמעט כל פעם בשנה ששית שלפני השמיטה יש ברכה, כי התורה אמרה **"וצוית את ברכתי לכם**

3. פעם בא תייר פקיד בכיר מחו"ל לארץ ישראל, אמר: רציתי לראות איפה הילדים שמחים. חשבתי, בבני ברק כולם עצובים, למה עצובים? מפני שאין להם תיאטרון, אין להם רדיו (שבזמנו גם רדיו לא היה). אבל התברר לי שהילדים הכי שמחים, הם הילדים של בני ברק. כי התורה משמחת אותם, התורה יש בה אור, התורה יש בה שמחה. אתה מקיים מצוה של התורה, אתה מרגיש אושר בנפש. כל הדברים בטלים של העולם, לא יערכו אליה. אפילו משכילים לפני 150 שנה כתבו: אי אפשר לתאר שמחה של יהודי שמברך על הלולב, ועל האתרוג, פעם בשנה, לשמחה של כל התיאטרונים שבעולם.

בשנה הששית (ויקרא כ"ה, כ"א). יש ברכה גדולה בשנה הששית, למרות כל מה שעושים לנו הערבים למרות כל הבלונים והפצצות... למרות הכל. הקב"ה מברך את עם ישראל, **וכשהקב"ה מברך, שום דבר לא יעמוד לפניו!**

וראינו גם כן חסידים שהיו שומרים שמיטה כהלכתה - אחד מהם **רבי סלמאן מוצפי זצ"ל**, מובא בספר 'עולמו של צדיק' (עמ' 124) שהיתה לו קרקע קטנה וכל שנה היה זורע בה חטה, ומהחטים האלה היה מכין מצה שמורה. והנה בשנה הששית הוא מצא שהחטים **הצמיחו פי שלוש מכל השנים שעברו**, כל שנה 7 ק"ג - אותה שנה 21 ק"ג. הראה לכל בני משפחתו "ועשת את התבואה **לשלוש השנים**" (שם). אם היתה הברכה בשנה השמינית, יגידו זה לא חידוש, שאחרי שהשדה נחה ונרגעה שנה אחת בשביעית, אחר כך נותנת פירות יותר טובים. לא, הברכה היתה מוקדמת, הברכה בשנה הששית. כל מי שמאמין בדברי התורה ובדברי רבותינו, **יעשה ויסמוך על הקב"ה, ולא יחסר לכם שום דבר**, אפילו יתנו לכם משכורת וסובסידיה, אבל יש ברכה בדברי תורה.

עצם הדבר שאתה לומד תורה, עצם הדבר שאתה בא לשיעורי תורה, עצם הדבר שאתה בא כאן לכנס שמיטה ללמוד לשמור על השדה ע"פ התורה, **זה מקרב את הגאולה**. ככה כתוב בגמרא (סנהדרין דף צ"ז ע"א), שבע שנים לפני שבא המשיח שנה ראשונה ככה, שניה ככה... ובששית קולות, ובשביעית מלחמות, **ובסוף שביעית בן דוד בא**. אנחנו עכשיו בשנה ששית, איזה

קולות ואיזה מלחמות יש לנו, נלחמים על כל שטות שבעולם, בכל מדינה אחרת אם יש ראש ממשלה שהוא דואג לנתינים שלו, דואג לעם, אז שמים אותו למעלה **"על כפים ישאונך"** (תהלים צ"א, י"ב). כאן כל אחד ואחד הולך עם האף שלו, "משכמו ומעלה גבוה מכל עם" (שמואל א' ט', ב') **אל תקרי משכמו אלא מלשמו** - האף שלו (בערבית), הוא גבוה מכל העולם. כל אחד אומר: לא, אני צריך להיות הראשון אני צריך להיות השני... פעם אחת יבינו שמי שעושה דברים כאלה הוא דוקר את עצמו, הוא מפסיד את עצמו. **לכן צריכים כולנו להתאחד**, לשכוח את העבר, לשכוח את הדברים האלה. כל אחד יאמר לחברו בשנת השמיטה: מה שלומך? מה שלום האדמה שלך? וחברו עונה לו: האדמה שלי מסודרת ב"ה. **שנת השמיטה זו שנה מבורכת**.

ולא רק זה, אלא צריך לכתוב **ספר שיש בו כללי השמיטה**. יש דבר כזה, אבל תמיד צצים בעיות וצצים מחלוקות ופלפולים. לדוגמא, יש דבר שכל הפוסקים מתירים, חכם אחד אומר: לא, צריך לתפוס למשל כמו הרמב"ם שביעור שמיטה, זה לבער לגמרי, היינות שישארו בשנה השמינית צריך לשפוך אותם. אבל דעת הרמב"ם היא דעת יחיד, הראב"ד כנראה מסכים לו, **אבל כל הפוסקים אמרו אחרת ומרן פסק אחרת**. לא, אנחנו לא קבלנו דעת מרן. מי אמר שלא קבלנו דעת מרן? מרן (בכסף משנה הלכות שמיטה פ"ז ה"ג) כתב שכך נוהגים ע"פ התוס' והר"ש והסמ"ג והרמב"ן מפני העניות אנחנו סומכים שהביעור זה רק הפקה ויש עוד דבר **אוצר בית דין**, שיש אומרים כיון שהרמב"ם לא הביא את זה בחיבורו שמע

מינה שאין אוצר בית דין. ואסור לסמוך על דקדוקים כאלה. יש לנו פוסק של השמיטה - הרב חזו"א. רק יש דבר אחד שלא נוהגים כמוהו, והוא שבפירות של נכרים אין בהם קדושת שביעית, מאז ומתמיד ארבע מאות שנה ככה. ויש רבנים שמחמירים יותר מזה חזו"א. לפעמים כשמחמירים יותר מדי לא יכולים לעמוד, "משרבו - בטלו". לכן אפשר לעשות ספר בלי אריכות⁴, לקצר תמיד טוב, אבל לקצר באופן שיובן, לא לקצר והכל מעורפל. **אלא לכתוב את דעת החזו"א בסתם, ואח"כ יש אומרים ויש אומרים...** ולמטה להעיר זו דעת הרב פלוני והרב פלוני...

וצריך לעשות עוד משהו. **הילדים אינם מבינים למה האבא שהיה חקלאי, עכשיו יושב ובטל ומשאיר את השדות שלו ככה, ויוצא קרח מכאן ומכאן, למה אתה עושה ככה? אתה יכול להרויח כסף. אבל כאשר יכתבו להם סיפורים על כמה נסים שנעשו בשנות השמיטה האחרונות, אז הילדים ישתכעו, לראות סיפורים כאלה, לקרב את התורה לנוער.** ולא לראות את מה שקורה היום רחמנא ליצלן, מלחמה בתורה, מלחמה בשבת, מלחמה בנישואין ע"פ התורה, מלחמה איומה. חלקי העם מחולקים, אפילו על אלה שנפטרו בעוונות באסון מירון, בא עיתונאי חילוני אחד אמר: אני לא רואה אותם כאחים שלי, הם כאילו באו מהונג-קונג, הם באו מסין... למה מסין? הם לא אחים שלך?! **לולא החרדים היית**

מגיע בכלל לארץ ישראל?! ארץ ישראל היתה פורחת כמו שהיא היום?! ארץ ישראל פורחת, כשאני נוסע - ואני נוסע לעתים רחוקות מאד - אני רואה כל האדמה פוריה ופורחת. לכו לקהיר תראו מה קורה שמה⁵, עיירות נחשלות ומטומטמות. וכאן בארץ ישראל הכל טוב. וגם ה' נתן לעם ישראל מוח מיוחד, "עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד', ו'). הוויז הזה, לא המציא אותו אמריקאי ולא גרמנים ולא ארורים. זה שלנו. אומרים בברכות ק"ש "על זאת שיבחו אהובים ורוממו לאל, ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות", ונתנו ידידים זמירות ר"ת ויז.

לכן יש לשמוע לקול הרבנים שמדריכים אתכם בכל עניני החקלאות ע"פ התורה בשמיטה. בזכות זה יהיה לכם ולנו ולכל ישראל שנה טובה ומבורכת, שנה שכולה חיים טובים וארוכים, ובני האדם יאהבו אחד את השני, שיפסיקו את המחלוקות שאין בהם ממש ויעברו מן העולם. מי שיבוא לארץ ישראל ויחפש מחלוקת, יראה שאין פה פוליטיקה, אין מחלוקת - **פה יש רק תורה ומעשים טובים וחסד וחסד וחסד.** "והבוטח בה' חסד יסובבנו" (תהלים ל"ב, י'). תודה רבה לכם.

יישר כח לנכד מרן הרב אלחנן כהן שליט"א שהמציא לידינו דרשה זו.

4. אין גרוע מהאריכות. הרמב"ם כותב אם הייתי יכול לשים כל התלמוד בפרק אחד, לא שמתי בשני פרקים (מאמר תחית המתים). אתם מבינים מה זה!! כל המשנה תורה בפרק אחד!
5. מישוהו שהיה שם סיפר לי, במרכז של קהיר שהיא עיר הבירה של מצרים כל המכוניות נוסעות לאט לאט, מי שרוצה לדבר עם חברו פותח את החלון אחד מכאן ואחד מכאן ומדברים. אחד אמרו לו: בוא תעלה על מכונית, אמר: למה אעלה? ברגל אני מגיע יותר מהר, מה אעשה במכונית הזאת?...

לקט פניני מוסר מאוצרו של מורנו ורבנו הגאון הרב צמח מאזוז שליט"א

ככל אשר יורוך

התרגיל לעורה ב"אור תורה", החתן שהשתכנע להינשא בהפרדה, למה נכשל עשה דיין בעלחצת יום כיפור? מה עשה הספר בכסא רחמים? ומה הציע הגאון "חפץ חיים" כדי לזכות בילדים?

היצר הרע ענפח את האדם

מה גורם לאדם לא להקשיב לגדולי הדור ולרבנים שלו? אחת מהסיבות העיקריות לכך היא, שאותו אדם לא הרגיל את עצמו בענוה והוא מתגאה. דבר זה מצוי במיוחד אצל אנשים תלמידי חכמים, היות שהם רואים שהם בן פורת יוסף יודעים חכמים בקיאים ומבינים, אז היצר הרע מנפח אותם, אומר להם: 'מי זה הרב הזה שיגיד לך מה לעשות?!', ואז הוא שם פס על כולם, ורח"ל כל תורתו הולכת ממנו.

היה פעם אדם בשם משה דיין שהיה בהתחלה שר החקלאות. בעיני נפשו הוא היה חכם גדול מאד, והיתה לו הרבה גאווה, ולא היה מוכן להקשיב לאיש. היו אנשים שקבעו אתו פגישה ורצו לדבר ולהציע כל מיני דברים טובים, אבל כשהם באו אליו הם היו מדברים והוא היה מסתכל על החלון, וכביכול רומז להם שהם מדברים לקירות. וכשהיו מסיימים לדבר, משה דיין היה אומר להם בזלזול: "בסדר. נחשוב. נראה. שלום". ממה ההתנהגות הזאת נובעת? מהערכה

צריך ללמוד רפואה שבע שנים!

אדם שחבר שלו אומר לו שלא יאכל דבר מסוים כי הוא מזיק, ולעומתו הרופא אומר שאין בזה שום בעיה, למי אותו אדם ישמע? ברור שישמע לרופא! כדי להיות רופא צריך ללמוד שבע שנים רפואה! ואם רוצה להתמחות במקצוע מסוים בתוך הרפואה, כמו רפואת העינים או האזנים וכדומה, צריך להוסיף עוד שלש שנים. ובגלל כל שנות הלימוד וההתמחות האלה, האדם סומך יותר על הרופא שלמד ובדק את הדברים.

אותו דבר גם ברוחניות. מי שיכול להסביר לנו מה זו יראת שמים ואיך עובדים את ה', אלה אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וכן רבותינו שבכל דור ודור. הם כמו הרופא שיודע באמת מה מזיק, כי הם היו יודעים באמת מה זו יראת שמים, והם יכולים ללמד אותנו איך עלינו להתנהג, איך לחיות כל רגע, ואיך לעשות כל דבר ודבר בחיים שלנו.

בלהה, בא ראובן ותבע עלבון אמו. אמר, אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי?! לכך בלבל. ע"כ (שבת נ"ה ע"ב).

ליעקב אבינו בודאי היו את החשבונות שלו. אבל בואו ונחשוב קצת, וכי ראובן לא צודק? הרי ראובן צודק! וכי שפחה תהיה

עצמית שלא במקומה. הוא לא יכול לקבל את זה שיש אנשים שהם קצת יותר טובים ממנו ובאים ליעץ לו, כי הוא חשב שהוא חכם יותר מכולם.

בסוף הוא נכשל במלחמת יום הכיפורים, ואז הבין שהוא בסך הכל אדם פשוט, ואפילו פחות מכך. לפני המלחמה באו המודיעין והודיעו לו שמצרים וסוריה הזיזו כוחות עצומים לגבול וצריכים להתכונן, והוא ענה להם: "לא נורא, עוד מעט החגים, למה להפריע לאנשים בחגים?". אח"כ הערבים נכנסו ביום הכיפורים ועשו מה שעשו, ואז גייסו אנשים מתוך בית הכנסת בעיצומה של תפילת יום כיפור, והיתה מלחמה עקובה מדם. היו יותר מעשרת אלפים פצועים, וכאלפיים הרוגים. לאחר המלחמה הזו, הגאווה שהיתה לו ירדה, כי הוא הבין שבאמת הוא אפס מאופס.

לא כדאי להגיע למצב שהקב"ה יוכיח לנו שאנחנו אנשים פשוטים. עדיף לנו כבר עכשיו להטות אוזן לדברי הגדולים מאיתנו, אם אלו הורים או מורים, ולקבל מהם את הוראותיהם.

שפחת איצי תהיה צרה לאיצי!?

אחרי פטירתה של רחל אמנו, התורה כותבת: "ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר" (ל"ה, כ"ב). וכתב רש"י: מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הכתוב כאילו שכבה. ולמה בלבל וחלל יצועו? שכשמתה רחל, נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל

גם לי היו קושיות על
הנהגות של אבי מורי
זכר צדיק לברכה,
אבל מה? לא התנגדתי
לאבא! יש כאלה
אומרים: "אבא עשה
לנו ככה? נעשה לו
ככה!" חס ושלום,
קודש קדשים! שכינה
מדברת מתוך גרונו!"

"ונשא השעיר עליו
את כל עוונותם אל
ארץ גזירה" (ע"פ
ויקרא ט"ז, כ"ב).
תוכל להקשות
ולשאול, אבל
לעשות מעשה?
וכמו "ויקהל
עליהם קרח"
(במדבר ט"ז, י"ט),
גם אצל קרח נראה
שלכאורה עשה

מעשה צודק, אמר: "מה זה? משה רבינו
תופס את הכל? גם אני רוצה להעמיד את
עצמי להיות המועמד!", ומה היה סופו?
"ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת
בתיכם ואת כל האדם אשר לקרח ואת
כל הרכוש" (פס' ל"ב). גם מחט שהיתה
מושאלת אצל מישהו אחר באה במהירות
לתוך פי האדמה ונבלעה שם.

צריך לעבוד את ה' מאהבה! איך עובדים
מאהבה? גם כשיש לנו קושיות ואנחנו
לא מבינים למה, עלינו לקבל עול מלכות
שמים, ולשמוע בקול משמיעי דבר ה' אלו
רבותינו.

ישנם מכתבים שאבא זצ"ל שלח לרבו
מורנו הרב רבי רחמים חי חויתא הכהן זצ"ל,
וכשאני רואה אותם אני נדהם. התאריכים
של המכתבים מראים שאבא כתב אותם
אחרי שהיה מבוגר וכבר היה גברא רבה,
אבל הוא לא סמך על דעתו אלא כתב לו
ושאל אותו שאלות, עד שקיבל את הנסיון
שלו.

יצר הרע מטעה את האדם שיחשוב

יותר טובה מלאה?! ממילא רחל
היתה ג"כ אשתו העיקרית של
יעקב, אבל רחל הלכה לעולם
הבא, השפחה שלה תהיה יותר
גדולה מלאה אמנו?! כל אחד
ואחד מאיתנו יוכל לשפוט ולומר:
ראובן צודק! אבל התורה בכל
זאת כותבת עליו כאילו עשה
מעשה קשה כזה, "וישכב את
בלהה פלגש אביו".

מה התורה באה ללמדנו? בכל
דור ודור, תמיד היו לעם ישראל

קושיות על הרבנים, למה אמרו ככה, לא
היה צריך להיות ככה, הנה בכל המקומות
ככה! וכו'. אבל אדם צריך לדעת שכמה
שהוא גברא רבא ויקרא, וכמה שהוא גדול,
בודאי לא הגיע לגדולתו של ראובן. למרות
שכולנו אומרים שודאי היה ראובן צריך
לבקש רשות מאביו, אבל מה שעשה הוא
לא עשה כאן שום דבר רע, וכמו שרבותינו
דורשים ואומרים לא חטא ראובן! אבל הוא
עשה את המעשה שלו בלי רשות מאביו,
למרות שהראש נותן שח"ו הוא צודק, לא!
התורה מחשיבה לו את החטא הזה חטא
חמור מאד!

קושיות לא עתים

גם לי היו קושיות על הנהגות של אבי
מורי זכר צדיק לברכה, אבל מה? לא
התנגדתי לאבא! יש כאלה אומרים: "אבא
עשה לנו ככה? נעשה לו ככה!" חס ושלום,
קודש קדשים! שכינה מדברת מתוך גרונו!
מי שהוא חושב לעשות ככה, הוא הורס
הכל ולוקח את העוונות על הגב שלו,

'אני יודע הכל', אבל באמת כל דבר צריך לשאול את הרב איך לעשות כך או כך. ואפילו שאחרי שהסביר לך את דעתו בכל זאת לא הצלחת להבין, לא נורא, תקבל! "זקניך ויאמרו לך" (דברים ל"ב, ז'), עליך לשמוע לרב!

לא השאיר אחריו כלום!

פעם אחת נכנס אבא לשיבת "כסא רחמים" בתונס עם סֶפֶר וכליו בידו, ואמר לתלמידים: "כל מי שיש לו בלורית שיוריד אותה עכשיו, ומי שלא יכול, שיחזור הביתה! כולם הורידו, אבל היה אחד שלא הוריד והלך לביתו. אבא לא עזב אותו ושלח מכתב לאביו שילמד עמו, והדריך אותו כיצד להתקדם.

לפני כמה שנים הייתי בירושלים, בחנות של ר' ישראל חדאד בן ר' בועז נר"ו. נכנס לתוך החנות משהו ואמר לי: "שלום! הרב מכיר אותי?". עניתי שאני לא מכיר אותו. אמר לי: "אני פלוני, הבחור שלא רצה להסתפר בכסא רחמים". הוא כבר מבוגר ועדיין לא התחתן. אמרתי לו: "אולי תקים בית?". אמר לי: אין לי הצעות, אם יש לך תציע לי!". אחרי שנה שמענו שבעוונות שבק חיים. לא הצליח בכלום, לא יופי, לא תורה, לא זרע ושארית אחריו, כלום!!! היצה"ר רצה לטורדו מן העולם, אם היה מקשיב לאבא ומוריד את הבלורית, כנראה שלא היה מגיע לכך.

וסר'ט לנפש לא תתנו

בתחילת הרחוב שבו היינו גרים בחו"ל היה בית קולנוע, והיינו רואים עשרות

אנשים שעומדים בתור כדי להיכנס לשם. אני זוכר ששאלנו את אבא מה יש שם, והוא אמר לנו שהדבר הזה לא בשבילנו. הוא לא רצה לומר לנו שזה קולנוע וזה אסור, כדי לא לגרות את הסקרנות שלנו לשאול מה יש בקולנוע.

אנחנו - הילדים של אבא - היינו מאד חביבים עליו, והוא עשה הכל כדי לזכות שהילדים שלו יהיו צדיקים. אבא ידע הכל עלינו, ואני לא יודע איך היה יודע. אנחנו למדנו בבית ספר ששמו "אור תורה", ושם כל יום היינו מסיימים את הלימודים בשעה חמש, חוץ מיום ראשון שהוא 'יום שבת' של הגוים, שבו היינו גומרים את הלימודים בשעה ארבע, ועד השעה חמש היו כל הילדים יורדים לחדר האוכל ורואים שם סרט. אבא ידע שהיו עושים כך, ולכן אמר לנו שביום ראשון בשעה ארבע לא נתעכב בבית הספר, אלא נחזור מיד לבית. בזכותו אף פעם לא ראינו ואפילו לא הבנו מה זה סרט.

יום אחד, כשהייתי בערך בן תשע או עשה, כאשר הגעתי לבית הספר ראיתי את המורה לצרפתית יורד עם כל הכיתה שלו לחצר של בית הספר. כשראה אותי אמר לי: "מאזוז, היום יש לך יום גדול!". שאלתי אותו למה הוא מתכוון, אז הוא ענה לי: "תשמע, היום לא מתחשק לי ללמד, ולכן הורדתי את כל הכיתה שלי לחדר האוכל ואני הולך להקרין להם סרט. אני יודע שאבא שלך מתנגד לך שתראה סרט, ולכן אף פעם לא ראית סרט. בדרך כלל כשמקרינים סרט ביום ראשון אבא שלך יודע על כך, ואתה חייב ללכת הביתה בארבע, אבל עכשיו יש

אחריהם בנאמנות. ידענו שצריך לשמוע לכל מה שאבא אומר! אבא יודע מה שהוא אומר, ואם הוא מורה לעשות כך וכך, אין לנו רשות להרהר אחריו.

לך הזדמנות, אבא שלך לא יודע, בוא אתי תיכנס ותינהגה."

הייתי יכול לומר לו שאבא שלי לא מרשה, ואם כן ודאי שזה דבר לא טוב, "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים"? (בראשית ל"ט ט'). אבל הייתי בסך הכל ילד בן תשע, ופחדתי שיתפוס אותי בכח, אז עניתי לו בערמה. אמרתי לו: "אם אלך איתך, אגיע לשיעור של הרב שלי מאוחר, והוא יתן לי מכות!". הוא שמע את זה וניסה להרגיע אותי, אמר לי שהוא ידאג שהרב שלי לא יתן לי מכות. אבל אני לא "השתכנעתי", אמרתי לו: "אתה אמנם מבטיח לי שהוא לא יתן לי, אבל אני לא יכול להיות בטוח. אם הרב יתן לי מכות, הידים שלי יכאבו ולא שלך, אז אין לך אחריות! אם אתה כל כך רוצה שאני אראה את הסרט, תבוא ותשכנע את הרב שלי להסכים לי". מסכן, הוא חשב שאני רציני... הוא טרח ועלה אתי שלש קומות כדי לשכנע את הרב שלי להסכים לי.

הגענו לכיתה, המורה הזה פנה לרב שלי ואמר לו: "הרב, האבא של הילדים המאזוזים האלה לא מרשה להם לראות סרט, זו הזדמנות שאבא שלהם לא יודע, אני מבקש שתרשה לו לבוא אתי לראות סרט". הרב שלי הסכים, אבל אז שאני על ידו והמורה לא יכול לעשות לי כלום, כבר יכולתי לומר את האמת. אמרתי למורה הזה: "נכון שהרב הסכים, אבל אבא שלי מתנגד!". ההוא שמע ככה בתדהמה, ורק אז הבין שעשיתי לו תרגיל... הסתכל עלי במבט זועם, והלך מהמקום בכעס.

ברוך ה', לא שיחקנו בהורים, הלכנו

לסחוב שקים של עבירות

לפני הרבה שנים, הזדמן לי להתפלל בשבת בבית הכנסת "בית אל" ברחוב המכבים בפרדס כץ. לאחר שסיימנו תפלת שחרית, התלווה אלי בחור צעיר שלא הכרתי, וראיתי עליו שהוא לא לומד בישיבה. הוא סיפר לי שהוא עומד חודש לפני החתונה שלו, והוא רוצה ברכה. בירכתי אותו שיהיה להם במזל טוב, בהצלחה, ושיהיה בנין עדי עד (תמיד אני משתמש בברכה הזאת, שהבנין של הזוג יהיה קיים שבעים שמונים תשעים שנה ויותר, שחלילה לא יתגרשו).

אחרי שבירכתי אותו, שאלתי אותו אם הוא מתכוון לעשות מחיצה באולם. הוא ענה לי שאיננו יכול לעשות מחיצה, כי אם הוא יעשה אף אחד לא יבוא לחתונה. אמרתי לו: "אין לי מה לענות לך על הטענה שלך, אבל אתה צריך לדעת דבר אחד: חכמים אומרים שלחתן נמחלים כל העוונות. אתה נכנס לחתונה עם ראש זקוף, נקי כמו יום הכיפורים. אבל במקרה שלך עד שסיימו את החתונה בשעה אחת עשרה, עם כל הריקודים המעורבים שיש שם, אתה תצא מהאולם כפוף, "הלכוף כאגמון ראשו" (ישעיה נ"ח ה'), **ועל הגב שלך שקים על גבי שקים של העבירות של כולם**. אתה הוא שתגרום להם לחטוא, ולכן אתה תיקח את כל העבירות שכולם ח"ו יעשו, על הגב שלך". הוא לא השתכנע, עדיין כאב לו שלא יבוא לחתונה שלו כל מי שהוא רוצה שיבוא. שמעתי כך ושתקתי, אני עשיתי מה שהיה עלי לעשות.

אחרי שלשה חודשים הוא פגש אותי.

בהתחלה לא זיהיתי אותו, וכי אני יכול לזכור כל אדם שדיבר אתי שתי דקות מתי שהוא?! הוא הזכיר לי מי הוא, וסיפר: "אחרי שהלכת ישבתי לחשוב, אמרתי לעצמי 'מה, כדי שיבואו לי אנשים לחתונה אצטרך להיכנס לגהינם בשביל כולם?! מה קרה לי, השתגעתי?! אני לא מוכן לסבול עוונות של אחרים! אני עושה מחיצה, ומי שרוצה לבוא שיבוא ומי שלא רוצה שלא יבוא!'. עשיתי מחיצה והגברים היו לחוד והנשים לחוד, והכל היה כדת וכהלכה בקדושה ובטהרה".

אותו בחור ידע לקחת את דברי הרב שדיבר איתו, ולעשות את רצון ה'. אדם צריך להבין שאת כל מעשיו הוא צריך לעשות ע"פ דעת התורה, ורק כך הוא יצליח בחייו.

שאל אביך ויגדך

מלך אחד פחד שיעשו נגדו מהפיכה ויורידו אותו מהמלכות. הוא ידע שאם רוצים להוביל נגדו מרד, רק הזקנים יוכלו לתת למורדים עצות נכונות, כי הם עברו הרבה בחיים והם מכירים את החיים טוב יותר. מה עשה? לקח את כל הזקנים והרג אותם. היה איש אחד שלא רצה למסור את אביו בשום אופן, והחביא אותו במערה תחת הבית שלו. כל יום בשעה שתיים עשרה בצהריים היה מביא לו אוכל ויושב ומשוחח אתו.

יום אחד הואשם הבן בעבירה חמורה על החוק, וקרא לו המלך ואמר: "שמע, עברת על חוק פלוני. אני והשרים החלטנו שהעונש שלך יהיה להיכנס לבית הסוהר,

לקיים את ציווי המלך, ולהפתעתם ראו שהוא חי, הולך מדבר חזק ובריא. המלך התפלא, אבל החליט להמתין עד לסיומם של ארבעים היום כדי שהאיש הזה בטוח ימות. לאחר אותם ימים, שלח אותם שוב, אבל הם שוב אמרו לו שהוא ממש בכוח וגבורתו.

”ישנם עכברים
שאבא זצ”ל שלח
לרבו עורנו הרב רבי
רחמים חי חויתה
הכהן זצ”ל, וכשואני
רואה אותם אני
נדהם. התאריכים
של העכברים עראים
שאבא כתב אותם
אחרי שהיה עבוגר
וכבר היה גברא רבה,
אבל הוא לא סמך על
דעתו אלא כתב לו
ושאל אותן שאלות
עד שקיבל את
הנסיון שלו.”

ביקש המלך לשחרר את האיש מבית הסוהר, קרא לו ואמר: ”אני בטוח שאת הפתרון הזה לבקש שנביא לך חלב, לא ידעת לבד. כנראה יש לך אדם זקן, אולי אביו, שאמר לך את זה.” האיש כמובן הכחיש, כי פחד שהמלך יהרוג את אביו, אבל המלך הבטיח שהוא רק רוצה לפגוש

ויתנו לך לאכול או לשתות דבר אחד בלבד במשך ארבעים יום. אנחנו נותנים לך את האפשרות לבחור איזה דבר תרצה לאכול או לשתות במשך ארבעים הימים האלה. אתה יכול לבחור מה שאתה רוצה - בשה, דגים, פירות, מים או כל דבר אחר, אבל רק דבר אחד.” האיש ביקש מהמלך שיתן לו זמן לחשוב על זה, והמלך הסכים.

אותו היום הבן היה טרוד מאד, כיון שלא ידע מה לומר למלך. מתוך טרדתו הוא שכח להביא לאבא שלו את האוכל בשעה שתים עשרה, ונזכר בזה רק בשעה שלוש. כשהגיע, שאל אותו אביו: ”מה קרה היום? בדרך כלל אתה מביא לי את האוכל בדיוק בזמן?”. השיב לו הבן שהוא טרוד בבעיה גדולה מאד, ולכן שכח להביא את האוכל בזמן הרגיל. אבא שלו שמע את זה וביקש ממנו שיספר לו מה מעיק עליו, יתכן מאד שהוא יוכל לעזור לו עם כל נסיון החיים שלו. לאחר שסיפה, אמר לו אביו: ”יש לי פתרון פשוט, בקש מהמלך שיתן לך כל יום חלב. בחלב אתה מרויח הכל, יש בו אוכל ומים, הוא גם מזין וגם מרווה, ויש בו את כל מה שהאדם צריך כדי להתקיים. כך תוכל לשרוד ארבעים יום, ואפילו שמונים יום.”

הבן שמע כך ושמח. הלך למלך, ואמר לו שהוא החליט לקבל במשך ימי הכלא - חלב. מיד הסכים המלך והורה למשרתים שלו שייביאו לו כמה חלב שירצה. אותו אדם נכנס לבית הסוהר, ו’שפכו’ עליו בקבוקים של חלב. לאחר כמה שבועות, נזכר המלך באיש הזה, ואמר למשרתים שלו שמסתמא הוא כבר מת, והורה להם לקחת את הגופה שלו לקבורה שלא תסריח. הלכו המשרתים

אותו, ולא יעשה לאביו כל דבר רע. אחרי שקיבל את ההבטחה הזאת מהמלך, הביא את אביו אל המלך, ומינהו המלך ליועץ שלו.

ההקשבה של הבן הזה לאביו, הצילה לו את החיים! אם לא היה מקבל את דעתו של אביו, והיה מזלזל בו ובזקנותו, ואומר מה יעזור לי חלב יותר ממים וכו', הוא היה מוצא את מותו מיתה משונה בבית הסוהר. לא רק בחיים הרוחניים צריך להקשיב לגדולים ממנו, גם בגשמיות צריך לשמוע. לגדולים יש נסיון חיים שאין לילדיהם ולתלמידיהם, ולכן כדאי להקשיב להם בכל דבר.

בנים בזכות הגמ"ח

מספרים על החפץ חיים, שבא אליו מישוהו שהרבה שנים לא היו לו ילדים לא אליכם, וביקש ממנו שיברך אותו ויתפלל עליו, ויבטיח לו שיהיה לו פרי בטן. החפץ חיים ענה לו: "מה אני יכול להגיד לך? רחל שאמרה ליעקב אבינו "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (בראשית ל', א'), ענה לה: "התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן?!". (בראשית ל', ב'), בקשי מה'! אף אני איני יכול להבטיח לך ילדים... אבל אתן לך עצה, תעסוק בגמילות חסדים ותעזור לאחרים. ואני מקווה שבזכות שתעשה גמילות חסדים, הקב"ה יעשה אתך גם כן חסד, ותזכה לבן".

אותו יהודי שמע בקול החפץ חיים ופתח גמ"ח. כבר באותה שנה זכה לבן, אחרי עוד שנה זכה לעוד בן, עד שהיו לו כבר כמה ילדים. בא לחפץ חיים, ואמר לו: "כבוד

הרב, הגמ"ח מתרבה ואנשים באים בלי סוף בבוקר ובערב, ואני אנה אני בא?". אמר לו החפץ חיים: "אני מייעץ לך שלא תפסיק את הגמ"ח". בא אליו שוב אחרי שנה ואמר לו: "הרב, אני לא יכול יותר!". אמר לו החפץ חיים: "שוב, אני מייעץ לך שלא תפסיק את הגמ"ח". בשנה השלישית שוב בא אל הרב, ואז אמר לו החפץ חיים: "טוב, אני לא מכריח אותך, אני רק מציע לך שלא תפסיק, אבל אם אתה רוצה להפסיק - תפסיק, זה ענין פרטי שלך".

אותו איש באותו היום תלה מודעה על דלת הבית שהתבטל הגמ"ח. רחמנא ליצלן באותו ערב מת הבן הבכור שלו! לאחר שכך קרה, רץ מיד לחפץ חיים ובכה אצלו על זה. אמר לו הרב: "אני אמרתי לך, לפעמים לאדם לא מגיע לחיות, והקב"ה נותן לו חיים בזכות גמילות חסדים שהוא עושה, ראית הכל בחוש, קיבלת ילדים בזכות הגמ"ח, הפסקת הגמ"ח - ורחמנא ליצלן... מה, לך ותחזור לגמ"ח שלך! לפחות תשמור על שאר הילדים".

כזו חכמה יש בלבותיהם של גדולי הדורות שלנו! אדם שלא שומע לגדולים, כ"כ גדול ההפסד שמפסיד! אותו בעל גמ"ח ראה את זה מול העינים, אבל לא כולם זוכים לראות את זה מיד. לפעמים זה נראה כאילו לא קרה כלום שלא הקשיב לרב, אבל אחרי הרבה שנים פתאום הוא מתחיל להבין למה מה שעשה זו טעות, וחבל שלא הקשיב לרב. לא כדאי להגיע למקום הזה. נשתדל לעשות ככל דברי תורתנו ורבותינו, וכך נזכה לעולם הזה ולעולם הבא.

פולמוסים ומחלוקות שהתברר במרוצת הדורות כי אין בהכרח סתירה בין הדעות

מנין שנות העולם

יהושע בן נון לארץ בשנת ב' תפ"ט, והתחילו למנות שמטין ויובלות בשנת ב' תק"ד, ונחרב בית ראשון בשנת ג' של"ט (ועיין שם באורך שעל פי זה פתר מבוכה גדולה בענין שנת היובל).

המקום העיקרי שבו מבוכה זו באה לידי ביטוי הוא במנין השנים שעברו מחורבן בית שני שאנו מכריזים בליל תשעה באב.

בפי העולם שגור וכך מופיע כמעט בכל הלוחות שבית שני נחרב בשנת ג' תתכ"ח ליצירה שהיא שנת 68 לספה"ג, ונתנו לזה סימן שצריך לנכות מספר חי"ם (68) ממנין הנוצרים, ויצא לך מנין השנים לחרבן בית שני. מנין זה מסתמך על דעת רש"י במסכת עבודה זרה (דף ט' סע"א) שכתב שהחורבן היה בשנת ג' תתכ"ח. אלא שמול רש"י יש את הרמב"ם שנוקט בפשיטות ששנת החורבן היא ג' אלפים תתכ"ט.

על פניו נראה שיש כאן מחלוקת בין רש"י לרמב"ם. בא מרן ראש הישיבה שליט"א בספר "בינה לעתים" (בקונטרס ברכת החמה ס' ח') ומבאר על פי האמור ששניהם מסכימים שהחורבן היה באותו תאריך, והפער של שנה אחת נובע מכך שרש"י מונה למולד וי"ד ואילו הרמב"ם מונה למולד בהר"ד.

לפי זה, כיון שכיום מקובל למנות לפי מולד בהר"ד, יש למנות בליל תשעה באב לפי החישוב שהחורבן היה בשנת ג' תתכ"ט, ולא כפי המודפס בלוחות השנה. לא שייך לתפוס את החבל בשני ראשיו, ומצד אחד בתאריך לכתוב שנת תשפ"ב לפי מולד בהר"ד, ואת שנות החורבן למנות לפי מולד וי"ד.

ובאשר לסימן, אל דאגה, מרן כבר דאג לתחליף הולם: במקום 68, יש לחסר ממנין שנות הנוצרים 69 כמנין "יגון", בבחינת והסר ממנו יגון ואנחה.

בן כמה שנים הוא עולמנו? מסתבר שהתשובה לשאלה טריוויאלית זו אינה פשוטה כפי שניתן לחשוב.

בין חכמי העיבור ישנן שתי צורות חישוב. אך תחילה לעובדות המוסכמות: העולם נברא ביום כ"ה באלול (לדעת רבי אליעזר שהלכה כמותו), וביום הששי לבריאת העולם הוא א' בתשרי, בשעה חמישית נברא אדם הראשון. השאלה היא האם מחשיבים את החמשה ימים הראשונים שלפני בריאת אדם הראשון כשנה שלימה, לפי הכלל ש"יום אחד בשנה חשוב שנה" (ר"ה ב' ע"ב), או שמתחילים למנות את שנות העולם רק מיום שנברא אדם הראשון.

שיטת החישוב של חמשה ימים כשנה תמימה, מכונה "מולד בהר"ד" (זמן המולד בתשרי בשנה שלפני בריאת העולם) או "מולד התוהו" (לפי שהוא מולד תיאורטי ובזמן מולד זה העולם היה תוהו), ואילו שיטת החישוב מזמן בריאת אדם הראשון מכונה "מולד וי"ד" (זמן המולד בא' בתשרי שנברא בו אדם הראשון).

כיצד ההכרעה? בכל תפוצות ישראל נהוג היום למנות ע"פ מולד בהר"ד (מולד התוהו), ושנתנו זו - התשפ"ב - היא לפי מולד זה. אלא שבספרים שונים של רבותינו, מצוינים תאריכים של אירועים שונים המחושבים לפי מולד וי"ד, מה שיוצר הרבה מבוכות, כאשר יש פער של שנה אחת בין ספרים שונים.

לדוגמא, בספרים שונים מצוין שיציאת מצרים ומתן תורה היו בשנת ב' תמ"ח, וכניסת יהושע לארץ בשנת ב' תפ"ח, ובשנת ב' תק"ג התחילו למנות שמטין ויובלות, ובשנת ג' של"ח חרב בית ראשון וכו'. על כל התאריכים הללו מעיר מרן שליט"א בשו"ת בית נאמן ח"א (עניינים שונים סי' ב') שהם לפי מולד וי"ד, אבל למולד בהר"ד שעל פיו אנו מונים כיום צריך להוסיף שנה אחת על כל הנ"ל, ותהיה יציאת מצרים בשנת ב' תמ"ט, וכניסת

רועה נאמ"ן

שיחה נדירה
בקודש פנימה

מאז שנת תשכ"ב אז מונה בגיל טו"ב לראש מתיבתא בישיבת חב"ד, מעמיד מרן ראש הישיבה שליט"א אלפי תלמידים שמחוללים מהפכה, מחזירים עטרה ליושנה, ומשמרים מסורת עתיקה בת אלפי שנים | לרגל ששים שנות הרבצת תורה והעמדת תלמידים, ביקשנו להתחקות אחר משנתו החינוכית שהצליחה להעמיד עדרים עדרים של תלמידי חכמים | בהורמותא דמלכא ובחרדת קודש הורשינו להציג מספר שאלות בפני מרן שליט"א, שניאות להאיר לנו את הדרך בשלל נושאים חינוכיים, כמו: כיצד להאהיב את הלימוד, צורת מסירת שיעורים, התייחסות לתלמידים חריגים ועוד. וגם: כמה גילויים על ימי הבראשית של הישיבה בארץ והנסיעות מדי שבת לערי השדה

תמונות: ארכיון הישיבה ובאדיבות הרב הראל זנזורי

במסירות

נפש, כשהמגמה

העומדת נגד פניו להמשיך את העתקת השמועה, ולהנחיל את לימוד העיון על פי דרך רבותינו הספרדים מדור דור.

מעניין לספר כי כשהחל **מרן ראש הישיבה** שליט"א ללמד בישיבת חב"ד, אמר רבי מצליח לבניו: "כשלימדתי אתכם תורה לא חשבתי מהיכן תתפרנסו, רק סמכתי על הקב"ה. והנה, כשהגיע הזמן שבני עמד להינשא וזקוק לפרנסה, נתן ה' בלבן של חסיד חב"ד - הרה"ג ר' **ניסן פינסון** להגיע מקצה העולם מאמריקה, ולפתוח ישיבה בתנוס, כדי להביא לו פרנסה".

ישיבת חב"ד נפתחה בשעה טובה ביום יו"ד בשבט התשכ"ב (1962). שמה של הישיבה נקרא "אהלי יוסף יצחק", על שם האדמו"ר **רבי יוסף יצחק שניאורסון** זצ"ל מחב"ד, שבאותו

היה זה לפני ששים שנה בחודש שבט התשכ"ב. הרב ניסן פינסון זצ"ל שליח הרבי מחב"ד לתוניסיה החליט כי הגיעה העת והשעה להקים את הישיבה שהיתה עיקר מטרת הגעתו לתנוס שנתיים לפני כן בקיץ תש"ך. הוא נועד עם מרן האיש מצליח זצ"ל, ושטח בפניו את בקשתו לשמש כראש הישיבה. רבי מצליח הביע הסכמתו ושמח מאד שחלומו שתקום ישיבה קדושה קורם עור וגידים.

כשרבי ניסן ביקש שרבי מצליח יציע לו מועמד ראוי שימש כראש מתיבתא, הצביע רבי מצליח על בנו **מרן ראש הישיבה** שליט"א שהיה אז בגיל טו"ב, באמרו: "**זה המועמד המתאים ביותר**". למרות גילו הצעיר, נתן בו האב הגדול את אמונו בהכירו את כשרונותיו. ומאז ועד עתה לאורך ימים ושנים טובות, לא חדל מרן שליט"א להרביץ תורה לאלפי תלמידים

יום חל יום השנה הי"ב לפטירתו. באותו יום חלה גם ההילולא של מרן הגאון רבי **רחמים חי חויתה הכהן** זצ"ל, וכך הישיבה איחדה כבר בפתיחתה בין העדות.

רבנו האיש מצליח היה מוסר שיעור לכתות הגבוהות, ויבדל לחיים טובים בנו מרן ראש הישיבה היה מוסר שיעור לכתה של הצעירים ולעתים גם לכתה של הבחורים המבוגרים, שהיו קרובים ממש לגילו. התלמיד הראשון שלמד אצל מרן שליט"א היה הבחור **דוד ענקרי** הי"ו (אחיו של הרב **אליהו ענקרי** שליט"א). אגב, התלמיד הראשון בארץ היה הגאון רבי **דוד עידאן** שליט"א.

גדול עומד על גביו

מכיון שהיו אלו צעדיו הראשונים בלימוד תלמידים וגילו כאמור היה צעיר מאוד, היה אביו רבי מצליח מאזין מדי פעם לשיעורו מאחורי דלת הכיתה, מציץ מן החרכים לוודא שבנו מעביר את השיעורים כדבעי, וכן היה מדריכו מנסיונו בחינוך התלמידים. על אחת הפעמים האלו סיפר מרן: "סמוך לחג השבועות התשכ"ב, לימדתי לתלמידים אזהרות לרבנו יצחק בר ראובן עם פירוש מרן הגאון ר' **שאל הכהן** זצ"ל בספר "נתיב מצותיך". והייתי מבאר בהרחבה לתלמידים דרכי השירה והמשקל והחריזה וכו' וקצת על תקופת הזהב של חכמי ספרד. אמה"ג זצ"ל ישב בחדר סמוך עם תלמידים גדולים, והגניב אלי (על ידי תלמיד) פתק קטן בכתב ספרדי ומצאתי בו ארבע מלים "ליגמר אינש והדר ליסבר". בזה רמז לי שאלמד איתם יותר את המנגינות והטעמים

מאשר הכללים והחידושים, כי הניגונים האלה הם **מסורות שצריך לשמור עליהם**".

פעמים שהיה מתקשה בהטלת מורא על הבחורים הקרובים לגילו, או אז היה אביו עומד על ימינו לסומכו, וכשהיה צורך היה זורק מרה בתלמידים. פעם שמע מרן האיש מצליח את אחד התלמידים שהיה מבוגר במקצת ממרן שליט"א פונה אליו בשמו הפרטי, וגער בו בחומרה רבה, כשהוא מבהיר לו כי אין הגיל קובע, אלא הרמה התורנית.

מעשה מפעים ארע כאשר יום אחד מצא רבי מצליח את אחד התלמידים מכתת בנו מחוץ לחדר הלימודים. חשב שיצא בלי רשות, וגער בו. בכה הילד וטען כי קיבל רשות מרבו. הלך אתו רבי מצליח לכתת בנו, ובירר אם אכן ניתנה לו רשות. הבן אישר את דברי התלמיד... רבי מצליח לא התחשב במעמדו, ופנה מיד בתחינה לילד שהיה בסך הכל בן 11 שנה: "סלח לי בני! מחל לי!..."¹.

על הקשיים שליוו אותו בתחילת הדרך, סיפר מרן בספרו "מגדולי ישראל" ח"ג: "היה קשה לי מאד להשליט משמעת בכיתה, עד שבאה לידי חוברת קטנה בשם 'מכתבים לבת ישראל' (מאת ח. רבניצקי), ובה כללים פשוטים ויסודיים בחינוך הילדים, ולאט לאט למדתי לחנך מתוך משמעת ואהבה ומסירות לתלמידים". ובעל פה סיפר (הובא ב"חדר הורתי") שהעצה החשובה ביותר שראה שם היא: מלכתחילה אל תתן לילד עונש כבד שלא יוכל לעמוד בו. אבל אחרי שהוצאת

1. מפי רבי דוד גדעון מאזוז שליט"א ששמע מפי בעל המעשה מכאר שבע, שהדבר נחרט בלבו עד היום.

במסירת שיעור בבנין הישיבה ברחוב הרב שר

בשיעור לתלמידים בישיבה ברחוב הרב שר

מרב מלמד בישיבת חב"ד בחודש חשוון התשכ"ג

הטבלא

עונש מפיק, תעמוד עליו בלי לוותר. וגם בזה שתתן לו עונש קל, הוא יראה שהעונש אתו ברחמים והוא יכבד ויעריך.

מסגרת כזו של ישיבה עם פנימיה על טהרת הקודש, היתה תופעה חדשה בתונס, אך כשנפוצה הידיעה כי רבנו האיש מצליח ישמש כראש ישיבה וכל ההחלטות הרוחניות יהיו על פיו, החלו לנהור תלמידים רבים מכל רחבי תוניסיה. תוך זמן קצר, התמלאו ספסלי הישיבה בתלמידים רבים מערי דרום תוניסיה (ג'רבא, בן-ג'רדאן, זרזיס, ועוד). הישיבה התפתחה במהירות, ולקראת סוף השנה (התשכ"ב) כבר מנתה חמשים תלמידים.

גם את בניו שלח הרב פינסון ללמוד בישיבה שהקים, למרות שכל אורחותיה היו לפי מנהגי המקום, הן בשיטת העיון, הן במבטא האותיות וכו'. כאשר הגיע בנו לגיל ישיבה, ביקש מאביו רשות לעבור לישיבת חב"ד בברינואה. הם שאלו את פי הרבי מליובאוויטש זצ"ל, ששלל זאת, בטענה שאם הבן של המנהל לא ילמד בישיבה בתונס, מה יגידו אחרים?... בנוגע לזה נציין כי מספר שנים לפני פטירתו אמר הרב פינסון בראיון לבטאון כפר חב"ד: "לעולם אינני מתחרט שבניי למדו במוסדותיי בתונס".

הרב פינסון חילק את התלמידים לכתות כדרך הנהוגה בתוניסיה, שהמתחילים לומדים מסכת ברכות והבוגרים מסכת בבא מציעא.

בשיעוריו הנחיל מרב שליט"א לתלמידיו את לימוד העיון, תוך שהוא מקפיד על התלמידים שיעלו את חידושיהם על הכתב. במשך הזמן, הצליח להחדיר בתלמידים חשק לעמול

ולעסוק בתורה, עד שהיו עמלים שעות רבות כדי לעיין ולהכין את הסוגיות הקשות.

כחמש עשרה שעות ביממה היו הבחורים לומדים בחשק נמרץ, והשקיעו עצמם בלימוד התורה באהבה. לא רק שהם לא קצו בלמוד הממושך והתובעני, אלא אדרבא היו בבחינת "משכני - אחרין נרוצה".

ימי חמישי אחר הצהרים וימי ששי, היו מוקדשים לשיעורים בשאר לימודים. כמו למשל, לימוד חומש עם רש"י, בו הרגיל מרן שליט"א את התלמידים להבין ולדייק בכל דיבור מה הוקשה לרש"י, כשהוא מקפיד לא לדלג על דיבורים העוסקים בדקדוק. בימי סוף השבוע, היו גם מקדישים זמן להכנת הפרשה בדקדוקיה ובטעמיה, וכן היו לומדים לכתוב בכתב ספרדי, שבו כתבו רבותינו מימות הראשונים.

גם ללימוד דקדוק הוקצה זמן. התלמידים חיבבו את שיעורי הדקדוק כי לכל כלל הביא מרן דוגמאות מהתנ"ך. אגב, מרן טוען כי העובדה שכיום השיעור המשעמם ביותר בבתי הספר הוא דקדוק, נובעת מכך שמלמדים אותו בניתוק מהפסוקים.

מתנה "לוח לעשר שנים"

לימוד מיוחד ולא שגרת, שהכניס מרן ראש הישיבה כחלק מלימודי הישיבה, היה תורת העיבור. בכל יום ששי, היה מוסר שיעור בעיבור במשך שעה לכתה הגבוהה, על פי ספר "שירי דוד" (לגאון רבי דוד כהן זצ"ל מגדולי חכמי ג'רבא). כדי לקרב לשכלם את כללי העיבור

הסבוכים, היה מתמצת להם את הכללים בעזרת תרגילים קלים ופשוטים. מכללים אלו נָפָה לימים הספר "סלת נקיה".

ואכן, ראה מרן ראש הישיבה ברכה בעמלו, ותוך שנה כבר הצליחו תלמידיו לערוך בכוחות עצמם לוח הכולל בתוכו גם זמני המולדות והתקופות, ואפילו ידעו להשוות תאריכים עבריים לתאריכים לועזיים מלפני מאות שנים. לרגל ראש השנה, העניק לו אחד התלמידים מתנה - "לוח לעשר שנים" שערך בעצמו, נקי ובר משגיאות.

גם בנו הגדול של המנהל - הרב יוסף יצחק פינסון שליט"א, היה בין התלמידים, ולמד לערוך לוח שנה מסודר בלי להעזר בשום ספר אחר. **בראש השנה תשכ"ו** נסע עם אביו לבקר אצל האדמו"ר בניו-יורק. לשאלת האדמו"ר מה הוא לומד, נהנה הבן לציין כי הם לומדים גם חכמת העיבור. האדמו"ר השתאה, ובחן אותו בכללי העיבור. לאחר שענה כהלכה, התפעל האדמו"ר וביקש לדעת מי לימדו את הכללים בצורה כה יעילה. באותו ביקור, ביקש האב להשאיר את בנו בישיבת "תומכי תמימים" בארה"ב, אך האדמו"ר פסק בהחלטיות: "יש לך עוד מה ללמוד בתונס. כל זמן שרבי מאיר מאזוז בתונס, אל תחליף ישיבה אחרת, לא תמצא כמוהו בעולם!".

אגב, רבי יוסף יצחק נקשר כל כך לעיון הספרדי והמבטא (כשהוא מבטא קו"ף וצד"י וכו' כספרדי שורשי מבטן ומלידה), ולא נתקררה דעתו עד שבא לפני רבנו האיש מצליח ושאלו בתום לב "האם רשאי אני לנהוג כספרדי?". ענה לו האיש מצליח: "מי שהגיע

על מנת להשתקע בארץ של ספרדים, יכול לשנות למנהגם, אבל אם דעתו לחזור, אפילו יטבול עשר טבילות ישאר אשכנזי"...

לימים נהיה ת"ח גדול, וכיום מזכה הרבים וראש ישיבה בעיר "ניס" שבצרפת, ומלמד גמרא בדרך העיון הספרדי שקיבל ממרן שליט"א.

מעניין לספר שפעם פגש בו מרן בהפתעה, כאשר נסע בשנת התש"ן לד"ר סאמון בצרפת עקב מחלת רעייתו ע"ה. במהלך הביקור, הפתיע הרופא ואמר למרן: "אתה רוצה לראות את תלמידך רבי יוסף יצחק פינסון שהוא מורי ורבי? אני אזמין אותו ותיפגשו לאחר כעשרים שנה שלא נפגשתם..." תוך רבע שעה הגיע רבי יוסף יצחק, וסיפר למרן בערבית תוניסאית (אחרי עשרים שנה שלא שמע מלה בערבית...) שרופא זה שנה וחצי לפני כן לא ידע צורת אות בעברית, וכעת לומד אצלו כל בוקר שעה וחצי מסכת שבת בשיטת העיון שלמד אצל מרן בתונס.

גם בנו השני של הרב פינסון - ר' נחום הי"ו (שבתונס נקרא בפי הכל בעגה האשכנזית "נוֹחֶעם") למד אצל מרן שליט"א מגיל 8. והעיד רבנו שליט"א בשבחו של הרב פינסון שנתן אמון מלא במחנכים, וגם אם היה צורך לתת "עונש" כל שהוא לבניו, חקר ודרש מה הסיבה וקיבל זאת בהבנה, וכך יצאו לו בנים לתפארת. בן פורת יוסף.

למרות שרבנו האיש מצליח עזב בשלב מסוים את ישיבת חב"ד מחמת שינויי גישה לימודיים, לבנו מרן ראש הישיבה שליט"א

הורה להישאר, שכן באופן עקרוני הסכים שיש צורך בישיבה זו, כדי להציל לפחות את אלו ההולכים למוסדות חלשים יותר.

במשך כתשע שנים, לימד שם מרן שליט"א, מיום י"א שבט תשכ"ב עד ניסן תשל"א אז עלה לארץ אחרי רצח אביו הי"ד (למרות שהרב פינסון רצה מאוד שישאר, והסכים להוסיף לו תוספת נכבדה על המשכורת אם ימשיך, לא אבה להישאר בארץ נכר הספוגה בדם אביו הי"ד). במשך שנים אלו הטביע חותם בל ימחה על תלמידיו שעד היום זוכרים את הלימוד אצלו בערגה. מהם תלמידי חכמים חשובים, כמו הגאון רבי **חיים פֶּרֶץ** שליט"א (דיין בפאריז), רבי **צבי פנש** שליט"א (רב קהילה בעיר טולון שבצרפת, ומח"ס "נחלת צבי" חמשה כרכים על התורה ופירוש "צבי ירושלים" על הגדה של פסח), רבי **יוסף יצחק פינסון** שליט"א, רבי **ישראל חדוק** שליט"א ועוד.

שבת, קודש להתרמות

חודשיים לאחר שעלה מרן לארץ יחד עם אחיו שליט"א, נפתחה הישיבה בארץ באלול התשל"א. כשאנו שואלים את מרן שליט"א בפתח השיחה הנדירה כיצד נפתחה הישיבה ומהיכן הביאו תלמידים, מרן מספר בפשטות שלא היו הכנות מיוחדות: "רבי אליהו ענקרי שליט"א נסע לבאר שבע, הביא עמו עשרה תלמידים, וכך התחלנו ללמוד".

עם זאת, חבלי הלידה של הישיבה לא היו פשוטים. "ארץ ישראל נקנית ביסורים וגם תורה נקנית ביסורים, וכאן היו שתיהן" התבטא

מרן ראש הישיבה שליט"א על אותם ימים.

הנה למשל קושי שכיום יישמע רחוק מהמציאות. רוב הבחורים בישיבה היו עולים מחו"ל, והיו מתקשים לדבר בשפה העברית. בשל קשיי השפה, היה מרן שליט"א עורך בימי ששי הַכְתָּבָה, ומבקש מהתלמידים לכתוב מאמר ספרותי.

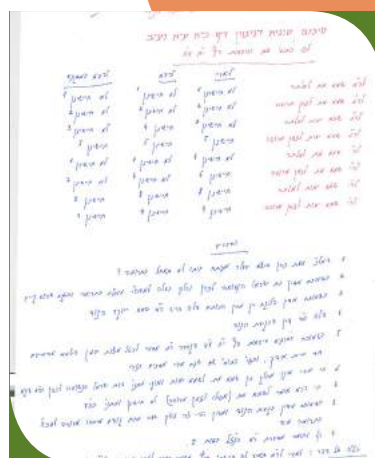
אולם עיקר הקושי היה בגיוס תרומות לישיבה החדשה. לשם כך, נוצלו השבתות, בהן נאלץ מרן להיעדר מביתו, וללכת לשבות באחת מערי הארץ, שם היה מסובב בין בתי הכנסת ומתרים עבור הישיבה. "כל שבת" מספר מרן שליט"א בראיון המיוחד "הייתי מכתת רגלי לרמת-גן או לגבעתיים, או לנתיבות ולמושבים שם (בנסיעה מערב שבת) ומתרים אותם, ובמוצאי שבת מביאים תרומותיהם להנהלת הישיבה. ואינני יודע איך וכמה".

כך, בתוך פחות משלש שנים, ביקר בלא פחות משלשים וחמשה יישובים. לפעמים בשבת אחת דילג בין כמה מושבים, כשהוא דואג לעשות מערב שבת עירוב תחומין באמצע הדרך. והליץ על עצמו "מדלג על ההרים מקבץ על הגבאות". באחת השבתות כיתת רגליו מרחק הליכה גדול - מנתיבות למושב בית הגדי ולמושב שרשרת. אפילו ביום הכפורים, היו מרן שליט"א ואחיו מורנו רבי רחמים שליט"א משמשים חזנים בערי השדה כשהכנסות קודש לישיבה (ראה תמונת מודעה).

באותן שנים, היה מרן שליט"א מלמד גם פעם בשבוע בישיבה התיכונית "חזון נחום"

תפלות יום כפור בבאר שבע ופתח תקוה

טבלה בסוגיא בגיטין

מחברת ציוני התלמידים בישיבת חב"ד

- אחת בצרפת והשניה בארצות הברית, באותו שבוע בהפרש של שלשה ימים. הציע משמשו ר' **עובדיה חדוק** הי"ו שיעשה "גשר" ויטוס ישירות מצרפת לאמריקה, וכך יהיה גם חיסכון בזמן וגם בעלויות. מרן לא הסכים לשמוע על הצעה זו באומרו "איך נבטל את השיעור?!"

והערב נא

כדי להימנות על תלמידי השיעור של מרן שליט"א, בעבר היה צריך לצלוח בתחילת השנה שלשה מבחנים קשים, שבסופם נבחר קומץ בחורים שזכו מידי יום בזכות הנדירה להשתתף בשיעור ולקבל את התורה כנתינתה מסיני. בשנים האחרונות לאור הביקוש הגדול, מחלקים את בני המחזור לשניים ועושים החלפה באזור פורים.

לא פעם כשנודע למרן על בחור שקיים סיכון שייפלט מהמסגרת, הוא חורג מן השורה ומכניסו לשיעור שלו, וכך הוא מעלה אותו בד בבד על דרך המלך. בהקשר לכך אנו מציגים שאלה בפני מרן: כיצד לנהוג במקרה שתלמיד מסוים צריך התייחסות מיוחדת, עד כמה יש להקריב את טובת הכלל למען טובת הפרט? הרב משיב כי "יש לחזור לו פעמיים שלש. ואם הוא רוצה להבין ולא מבין, יש להקדיש לו זמן לאחר השיעור. אבל יש כאלה שאינם רוצים להבין, ואפילו כמה שעות לא יעזור להם".

אם יש משהו שאפשר לומר שלא קל למרן, זה ללמד בכח תלמיד שלא רוצה, ופעם התבטא שדומה עליו הדבר כמו לשכנע אדם לטעום גלידה... זאת גם למדנו משאלה מסקרנת שהצגנו בפני מרן: האם במהלך השנים

ביפו, לשם היה מגיע בשני אוטובוסים. התלמידים היו שובבים גדולים, וכינו אותו "הרב של הצד"י והקו"ף". מרן בתגובה היה אומר להם: "הלואי ואזכה לתואר זה!", ומיד אלתר על כך מליצה המורכבת משני פסוקים "צק לעם ויאכלו, כי כה אמר ה'!" (עיי' מלכים ב' ד' פסוק מ"א-מ"ג). ופעם הציגו בפניו שאלה מסובכת שקיבלו בשיעור חשבון, ומרן פתר להם בקלות על פי תוספות במנחות. שאלו התלמידים: "הרב למד את זה בבית הספר?". השיב להם בחיוך: "בבית הספר של התוספות במנחות...".

ולא יעבור

לצד תפקידו בראשות הישיבה, נטל מרן שליט"א על עצמו ללמד בכל יום במשך כשעתיים שיעור בעיון. לא תמיד היה הדבר קל, ובכל זאת הקפיד למסור את השיעור תמידין כסדרן, לעתים מתוך מסירות נפש כשהוא מסובל ביסורין ובטרדות. ופעמים רבות העיד על עצמו שברגע שמתחיל השיעור, מתיקות הלימוד משכיחה ממנו את כל הצרות והבעיות.

אפילו בשנת תשל"ד, אחר ששוחרר מבית החולים והחלים בביתו, לא ויתר על השיעור. התלמידים היו באים לביתו, והוא היה מוסר להם שיעור. בשנת תשס"ג עבר הרב ניתוח בעיניו שנכשל, ולמרות קושי הראיה הרב אינו מוותר על מסירת השיעור, כשלצורך כך מצלם לו הרה"ג ר' **נסים מזגני** שליט"א את דף הגמרא בהגדלה רבה, באורך של מטר.

פעם הוצרך לנסוע לשתי חתונות של נדיבים

השתנה משהו בגישתו החינוכית? תשובת הרב מפתיעה: "הפסקתי לנזוף בתלמידים, על פי הכלל: 'מאן דקרי קרי, מאן דלא קרי ליהוי צוותא לחבריה' [פירוש: מי שקורא - קורא, מי שאינו קורא - שיהיה חברה לחברו. ופירש רש"י: "אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך, אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב"] (ב"ב כ"א ע"א). רק אומר לתלמיד בשפה רכה: "פעם אחרת לא תבוא לשיעור כשאינך מוכן, או שתביא אתך כרית לישון..."

אך כנראה שמקרה כזה הוא חריג שבחריגים, שכן כששוחחנו עם תלמידים שלמדו אצל מרן מכל הזמנים, הצד השווה שבהם, שכולם מזכירים בערגה את אהבת התורה שנטע בהם. זה מביא אותנו לנצל את ההזדמנות הנדירה לשאול את מרן את שאלת השאלות: ילמדנו הרב מנסיונו הרב, מהי הדרך להאזיב את הלימוד על התלמידים? בתשובה עונה מרן שחשוב שהשיעור לא יהיה שגרתי ואפרורי. "מדי פעם" מגלה הרב "אני 'זורק' לתלמידים חידה או סיפור הקשורים לסוגיא וזה מעניין אותם. הרב צבאן זצ"ל שאל אותי בזמנו: האם התלמידים אוהבים ללמוד? ואמרתי לו כן". בנוסף, הרב מציין את דברי הרמב"ם (בפירוש המשניות פרק חלק) שלפעמים כדי להגביר את חשקם של התלמידים יש "לשחד" אותם בכסף או במתנות, או בספר להקדשה או בעידוד על השכם. אך הדבר החשוב ביותר שהרב מדגיש הוא להזהר בכבודם.

ואכן, מרן מזכיר תמיד את דברי רבנו הרמב"ם (פ"ה מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ב) שצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאהבם, שהם הבנים המהנים לעולם הזה ולעולם

הבא. ובספרו "ארים נסי" על יבמות (עמ' צ"ה) חידש על פי דברי הגמרא בכתובות ק"ג סע"ב שההוראה לזרוק מרה בתלמידים היא בצנעה דוקא אבל בפרהסיא בפני שאר התלמידים יש לכבדם. ע"ש.

כדוגמא ליחס מכובד לתלמיד גם כשצריך להעיר לו, מספר לנו תלמידו של מרן - רבי דוד חדאד שליט"א (מחבר הספרים "חדר הורתי"): פעם אחד התלמידים קפץ וענה משהו לא נכון. העיר לו מרן בחיוך: מחמת שקפצת לענות, לא הבנת את שאלתי. המשנה אומרת: אל תהי נבהל להשיב (אבות פ"ה מ"ו). הרמב"ם בפירוש המשניות מפרש אל תפחד להשיב, אלא תענה מיד, ואילו בחיבור (הלכות דעות פ"ב ה"ה) פירש הפוך, לא ימהר להשיב אלא יתבונן. ואין זו סתירה: את פירוש המשניות חיבר בצעירותו ואז היה תקיף, ואת חיבור המשנה תורה חיבר בזקנותו כשהזקין ודעתו התרככה עליו. ואילו אתה - סיים מרן - עדיין צעיר, לכן עשית כמו שהסביר בילדותו...

במכתב שנדפס בספרו "מגדולי ישראל" ח"ג, כותב מרן לאב של אחד התלמידים: "השתדלתי להחדיר בהם אהבת הלימוד, שהיא שווה בעיני יותר מהלימוד עצמו. לתת להם לקנא בגדולי עולם ולומר מתי אגיע למעלת הגר"א, החיד"א וכו', אין דבר חשוב מזה... בישיבות אחרות שראיתי, לפני בוא הר"מ להגיד שיעור לאברכים, האברכים מסתודדים ומשוחחים על דולרים ומניות וכתובת מזוזות וקניית דירות, ואצלי ב"ה בכולל השיחות הפרטיות של התלמידים (כשאני יוצא לזמן מה לחדר אחר) הם רק על הסוגיא ומפרשיה. המטרה שאת עולמם האמיתי יראו התלמידים בתורה, ולא יהפכו העיקר טפל והטפל עיקר".

לך בכוחך זה!

במסירת שיעור בישיבה

בשיעור בבית מרן שליט"א

שיעור מתוך דף גמרא מוגדל

במהלך השיעורים, מרן יורד מרום גדלו אל רמתם של הבחורים הצעירים ומכוון ומדריך אותם בשבילי עיון הש"ס. בין השיטין, מרן נוסך בתלמידים עידוד עוז ותעצומות להגביר חשקם בתורה ולייקר בעיניהם את הלימוד. בכל הזדמנות הוא דואג להאדיר את כוחו של התלמיד, שיש ביכולתו למצוא חידושים מקוריים. תמיד הוא מדגיש כי כל צורב באשר הוא מסוגל לחדש בעצמו, ולדלות פנינים חדשים שלא קדמו בהם אדם זולתו. הרבה פעמים בחור אומר משהו, וכדי לעודדו מרן שליט"א מפתח את הדברים ומוציא מזה חידוש יש מאין. גם בספריו "ארים נסי" על הש"ס הוא נוהג להזכיר קושיות ותירוצים מהתלמידים בשמותיהם (ראה בהקדמתו לארים נסי כתובות שכן נכון בדורנו).

בענין זה מעניין היה לשאול את מרן את השאלה הבאה: לאיזו רמה לימודית מגיד שיעור בישיבה צריך לכוון - לפי התלמידים המוכשרים או הבינוניים? ומעניינת עוד יותר היתה תשובת מרן: "לפי הבינוניים, ומדי פעם לזרוק שאלה קשה למוכשרים".

בכלל זה, דגש גדול שם מרן כל השנים שהתלמידים יכתבו את חידושיהם בסגנון צח וברור. כדי למסד את הדבר, הנהיג מרן שלכל תלמיד יהיה קונטרס מכורך שבו יכתוב את חידושיו למשמרת, ומרן שליט"א קרא לו בשם מיוחד שרומז לשמו ומשפחתו. כך למשל, לקונטרס של התלמיד הרב יוסף יצחק פינסון קרא בשם "ויי"ף בגדלו" (ע"פ יחזקאל ל"א ז').

האתגר הגדול

תלמיד שלא הכין את השיעור כדבעי, ימצא את עצמו מגושש באפלה מול ה"קודים" שעפים מכל עבר. בהקשר לכך, אנו מבקשים לשאול את מרן: אם הרב רואה שהתלמידים אינם מונחים כדי הצורך בחומה, האם עליו "לשפוך" להם את הסוגיא, או לתת להם זמן להכין שוב? תשובת מרן: "לא לשפוך (משפך שמכניס בזו ומוציא בזו). יש להבינם עיקרי הסוגיא ושוב להכין בעצמם".

כאשר התלמיד צודק, מרן אינו בוש לומר טעיתי ומקבל דבריו בשתי ידים. תלמידו הרה"ג ר' ניר אריאל שליט"א מעיד: "פירשתי פעם לפני מרן ראש הישיבה בשיעור איזו הבנה בדברי התוספות, ואז הוא דפק על השלחן ואמר לפני כולם: 'ארבעים שנה למדנו את התוספות הזה בצורה אחרת, וכך גם הבין מהרש"א, אבל כעת נראה לי שהדרך שלך נכונה יותר, כי מלשון תוספות חכמי אנגליה נראה כהבנתך".

בהקשר לכך, ביקשנו לשאול מהי הדרך הנכונה בקשר בין ר"מ לתלמיד, עד כמה יש לשמור על דיסטנס? מרן השיב כי "יש לשמור על כבוד הדדי. לא לאכול ולא לשחק בפניהם, ואוי לו למי שמתחצף לרבו, כי אחריתו מרה כלענה ב"מ".

מבחניו של רבנו ידועים כמאתגרים במיוחד. חלקם הובאו בספריו "ארים נסי", והוא מקפיד לשמור אצלו את כולם. דוקא מבחנים שבדרך כלל הם חיתת התלמידים, כאן הם משמשים כגורם לחיוב הלימוד. השאלות במבחנים עשויות באופן שדי שהנבחן ישיב תשובה

תלמידיו מספרים כי האתגר הגדול בשיעוריו בעיון, לראות איך מרן מציג כמה "פשטים" ואפשרויות לפרש את הסוגיא, ובאזמל עיונו החד מבכר את האמיתי והפשטי מביניהם. כך גם לפעמים נתקלים בקושיא עצומה העומדת כחומה בצורה, והרב מפתיע בהברקה שהגרסא הנכונה אחרת, ובבת אחת הכל מיושב. מיד אחרי השיעור פונים התלמידים לבדוק בספר "דקדוקי סופרים" המביא שלל גרסאות קדומות, ולרוב מוצאים כגרסתו בכתבי יד ישנים.

התלמידים מעידים שבמהלך השיעור אפשר לחוש חשמל באויר, מתוך קנאות של אמת לחתירה יסודית לעומק הפשט האמיתי בדברי הגמרא, ובפרט בהבנת דברי רש"י.

לפעמים במהלך השיעור יעצור מרן ויקשה קושיא, ובסיומה יאמר לתלמידיו: קושיא זו תוכלו למצוא אותה רק אצל חכמי האשכנזים המובאים בספר "אוצר מפרשי התלמוד", או לחילופין: קושיא זו תמצאו שעומדים עליה רק חכמי הספרדים בספר "אוצר גאוני ספרד". ובדרך כלל נמצא שהרב קולע אל השערה.

בכל הזדמנות יאתגר מרן את הבחורים ויתן להם תמריץ לזכור ולהשקיע. כך לדוגמא, כשהוא מתחיל פסוק לא מוכה, הוא יבקש מהבחורים לסיימו. וכן לגבי מקורות שונים, הוא שואל "מי יודע איפה זה כתוב?...". פעם הכריז על תוספות קשה: "מי שידע מה כוונת התוספות - חכם יתקרי, רבי יתקרי" (ע"פ בבא מציעא פ"ו ע"א).

קצרה כדי לבחון את הבנתו בסוגיא. מאפיין מיוחד במבחניו, שלפעמים התשובות צריכות לבוא בצורת טבלא, ועל התלמיד שבקי בסוגיא למלא כהלכה את המשבצות. באחד המבחנים מצאנו טבלא אחת עם 32 משבצות (בסוגיא בפסחים דף כ"ה ע"ב, הטבלא נדפסה בספרי "ארים נסי" פסחים עמוד תקמ"ד). מרן שליט"א סיפר כי ערך מבחן זה לתלמידיו בישיבת חב"ד בתונס, ורק תלמיד אחד (הרב חיים פרץ שליט"א, כעת דיין בפאריז) הצליח למלא לנכון את הטבלא. בהקדמת ארים נסי יבמות מעיד מרן מתוך נסיון רב שנים כי שיטת הטבלאות מועילה לשנן ולזכור את כל הפרטים בסוגיא בדיוק, אחד מהם לא נעדר, ולפעמים יכולים להגיע לשישים וארבעה סעיפים בסוגיא.

במשך שנים נהג רבנו שליט"א בעצמו לתת לתלמידי שיעורו בישיבה הדרכה בכתב ספרדי בדרך ייחודית. וכך היה הדבר נעשה: לכל אחד מתלמידי השיעור היתה "מחברת כתב ספרדי". מרן היה כותב בכל מחברת, שורה בכתב ספרדי בראש העמוד, והתלמידים היו צריכים לחזור על שורה זו עד סוף העמוד, ולהגיש לפניו את המחברת לבדיקה. בתחילת המחברת השורה כללה את צורת האותיות לפי סדר הא-ב, ובהמשך לכל תלמיד היה כותב שורה אישית שתוכנה כלל הערה או מחמאה על כתב ידו או על דבריו בשיעור וכדומה. אחרי שהיה עובר ומתקן, היה כותב בראש העמוד שבדף הבא שורה נוספת שבדרך כלל באה כהמשך לשורה בדף הקודם, ושוב התלמידים היו צריכים לחזור ולמלא את העמוד. וכן על זו הדרך. היו תלמידים שניצלו זאת לשאול את מרן שאלות תורניות בסוף העמוד, ומרן היה עונה תשובה בתחילת העמוד הבא בשורה אחת, והם היו חוזרים ומעתיקים שורה זו. נקל לשער כי

מחברות אלו חביבות במיוחד על התלמידים, והם שומרים עליהן מכל משמה.

לתלמידיו דואג מרן כאב לבניו באהבה גדולה, והם משיבים לו אהבה והערצה. לא פעם הוא גם דואג לצרכיהם הגשמיים. כך לדוגמא, פעם שם לב שאחד הבחורים מרכיב משקפיים עקומים. קרא לו ואמר "קנה משקפיים חדשים ואני אשלם לך". כך גם בחור שסבל מפצעי בגרות, דאג שיקנה משחה מיוחדת כשהוא מממן את קנייתה.

לסיום אנו שואלים את מרן: האם הרב יכול לציין הבדלים בין התלמידים בחו"ל לבין התלמידים בפתיחת הישיבה בארץ לבין התלמידים כיום? ותשובתו: "בחו"ל היו נשמעים להורים ואינם שואלים שאלות. בארץ ישראל פקחים יותר ושואלים, ואני צריך להסביר להם מעלת העיון והדיוק בפירוש רש"י והדקדוק בקריאה ובלשון. עכשיו כמעט הכל בסדר".

נברך את מרן הרועה הנאמן שימשיך לרעות את צאן מרעיתו על משכנות הרועים בשובה ונחת, שכל נטיעותיו יהיו כמותו, ויזכה לרוות נחת מכל תלמידיו ויוצאי חלציו בבריאות וכל טוב. אמן.

< תודה רבה לתלמידיו הנאמנים של מרן שליט"א - הרב עובדיה חדוק, הרה"ג ר' נסים מזגני, הרה"ג רבי משה חדאד, הרה"ג רבי הלל פלוטקין, הרה"ג ר' דוד חדאד שליט"א - על עזרתם בהכנת הכתבה.

סוגיות מרתקות מתוך משנתו של מרן ראש הישיבה שליט"א

הוא – היה אומר (ב)

חיי ה'חולין' של חכמינו – תורה הם ולימוד הם צריכים | לא פעם על ידי הכרת אישיותם ואורח חייהם, מתבאר ההקשר הנכון של אמרותיהם או הנהגה תמוהה מצדם | רשימה שניה

שמעיה ואבטליון – ביטאו אות ה"א כאל"ף

בא הגר"א זצ"ל ומיישב הכל בהקדים עוד דקדוק יפה: למה אמר הלל "מלא" הין, היה לו לומר בקצרה: הין מים שאובין פוסלין את המקוה? (כלשון התורה בפרשת כי תשא: "ושמן זית הין". ולא כתיב "מלא הין"). אלא שרבותיו שמעיה ואבטליון בהיותם גרים לא יכלו לומר בקיצור, שאז השומע ישמע "אין מים שאובין פוסלים את המקוה" וזה שיבוש גמור, ולכן שמעיה ואבטליון אמרו "מלא הין" לשלול הטעות, ולמרות שהלל ידע לבטא אות ה"א יפה, בכל זאת הלך בעקבות רבותיו והוסיף "מלא".

על פי ביאורו של הגר"א שמרן מגדירו כ"חריפות פשטית מרנינת לב", מבאר מרן שליט"א כמין חומר את אזהרת התנא אבטליון במסכת אבות (פ"א מ"א): "חכמים הזהרו בדבריכם שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו. ע"כ. המלים "מים הרעים" מלמדת על רמז שטמן אבטליון

במסכת עדיות (פ"א מ"ג) ישנה משנה שנכתבה בלשון חידה: "הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה, אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו". הרמב"ם בפירוש המשנה מביא קבלה מרבותיו כי שמעיה ואבטליון בהיותם גרים ביטאו "אין" במקום "הין", והלל אמר כן כפי ששמע מהם.

מרן ראש הישיבה שליט"א בספרו דרכי העיון (מאמר א' אות כ"ה) מביא על כך שלש תמיהות: וכי מפני שרבותיו לא יכלו לדבר צחות ילך הלל בדרכם? אטו מי שלמד אצל ר' חייא שהיה קורא לחית"ן היה"ן (מגילה כ"ד ע"ב) חייב לומר הַמֵּץ במקום חמץ? ועוד, וכי לא שמע מפיהם הלכה אחרת שנמצאת בה האות ה"א רק זו בלבד? ועוד שהעיקר חסר במשנה, והול"ל אין באל"ף, ולהמשיך: "הין היה לו לומר, אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו?"

באזהרתו לתלמידיו, והיינו שתזהרו בדבריהם להוסיף תיבת "מלא" הין, פן תגלו למקום מים הרעים שמטהרים אשה באמבטיא בלי מקוה, וישתו התלמידים וכו', שיחשבו שאמרתם אין באל"ף. ודפח"ח.

הלל הזקן - ענוותן וסבלן

בספרו "קובץ מאמרים" ח"א (עמ' נ"ז) מביא מרן שליט"א מספר דוגמאות לענוותנותו של הלל הזקן: הוא הלל שאמר (אבות פ"א מ"ד): "וכשאני לעצמי מה אני". הוא שאמר "השפלותי היא הגבהתי, הגבהתי היא השפלותי" (שמות רבה פרשה מ"ה). הוא שעמד בנסיון לצאת שלש פעמים מתוך בית המרחץ בערב שבת, ולשבת בסבלנות לשמוע את שאלותיו של אותו קנטרן, והראשונה שבהן "מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות" המכוונת בעקיצה חדה כלפי הלל עצמו שעלה מבבל, והתשובה האופיינית של הלל: "שאלה גדולה שאלת, מפני שאין להם חיות (מיילדות) פקחות" כמוך אדוני, ה"ישראלי" הפקח, שנזדמנו לך מיילדות פקחות ליישר את ראשך שלא יהיה סגלגל... והאחרונה שבהן: "אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל?", כלומר לדידי אתה הלל, אדם פשוט, אך ההמון התמים קורא לך נשיא ישראל... והתשובה האחרונה של הלל: "הוי זהיר ברוחך! כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז וארבע מאות זוז, והלל לא יקפיד" (שבת דף ל"א ע"א). כלומר הסבלנות הפכה אצלי לטבע שני, וחבל על זמנך...

ואת מדה זו הוריש לבניו ותלמידיו אחריו,

ובזכות אותה ענוה, זכו שנקבעה הלכה לדורות כבית הלל, כדברי הגמרא בעירובין (דף י"ג ע"ב): "שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל - הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו ושונים דבריהם ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהם". וממי למדו בית הלל מדה זו? מפי "אבי הבית" למדוה - הלל הזקן בכבודו ובעצמו.

מרן שליט"א מביא שם דוגמא נפלאה ליחסי בית שמאי ובית הלל: ידועים לנו כמה מקרים שהתווכחו אלה עם אלה וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי (מנויים בעדיות פרק א' משנה י"ב, עד סוף הפרק). ישנה **פעם אחת** שקרה להיפך שבית שמאי הודו לבית הלל, והיא מובלעת במשנה (תרומות פרק ה' משנה ד'). וכך לשון המשנה: "סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה, בית שמאי אוסרים ובית הלל מתירין. אמרו בית הלל לבית שמאי: הואיל וטהורה אסורה לזרים וטמאה אסורה לכהנים, מה טהורה עולה אף טמאה תעלה. אמרו להם בית שמאי: לא, אם העלו החולין הקלים המותרין לזרים את הטהורה, תעלה תרומה החמורה האסורה לזרים את הטמאה? **לאחר שהודו**, רבי אליעזר אומר: תירום ותשרף, וחכמים אומרים: אבדה במיעוטה". הקורא הפשוט מבין שלאחר תשובתם של בית שמאי, **בית**

הלל הם שחזרו והודו לבית שמאי, כרגיל. לולי הירושלמי שהיה לנו, שהסביר שם שחסרה במשנה תשובתם של בית הלל לבית שמאי, ו"לאחר שהודו" חוזר על בית שמאי שהודו לבית הלל, ולא נמצא בשום מקום בעולם שיחזרו בית שמאי לדברי בית הלל אלא בכאן (הרמב"ם בפירוש המשניות שם). למה נכתבה המשנה בסגנון מטעה לכאורה? מסביר מרן שליט"א שענוותם של בית הלל גרמה. לא רצו להתפאר ולו פעם אחת שידם גברה על בית שמאי, אלא ברמז: "לאחר שהודו...", והקורא יבין מתוך הרשימה המנויה במסכת עדיות פרק א' שאין זו מופיעה ביניהם, שהפעם היתה ידם של בית הלל על העליונה, אך להדגיש זאת, חלילה וחס...

של נשיאים, שכיחנו במשך כ-400 שנה. כמעט כמו דוד המלך ע"ה שמלכותו נמשכה לזרעו אחריו כ-400 שנה עד סוף ימי בית ראשון. הלל זכה שדור שביעי שלו היה רבנו הקדוש מסדר המשנה, שהיא יסוד התורה שבעל פה שבידינו, ובלעדיה היתה חלילה משתכחת תורה שבעל פה מישראל. וההלל האחרון - דור י"ד להלל הזקן - אשר עמו תמה הנשיאות מזרע הלל, עמד ועשה מעשה שאירגן את עם ישראל כולו לקהילה אחת, בזה שיסד את חשבון העיבור. כשיחוג יהודי בערבות סיביר את יום שמחת תורה, באותו יום עצמו יחוג עמיתו בתימן. כל האומה כולה מלוכדת ומאוחדת בכל רחבי תבל. כל זה בזכות מדותיו וענוותנותו של אבי השושלת הלל הזקן.

ומה קיבל הלל תמורת ענוותנותו? זכה הלל למה שלא זכה שום אדם בעולם - הלכה כבית הלל בכל מקום. הלל עצמו נזכר אצלנו באהבה ובחיבה בליל פסח "זכר למקדש כהלל הזקן" וכו', אף שמבחינת ההלכה לכאורה יחיד ורבים הלכה כרבים. אחת לשבע שנים נזכרים בתקנת ה"פרוזבול" שלו. תלמידו הגדול יונתן בן עוזיאל ותלמידו הקטן רבן יוחנן בן זכאי שהעיד עליו רבו (ירושלמי נדרים פ"ה ה"ז) שעתיד להיות "אב לחכמה ואב לדורות", הוא שהמשיך את התורה והיהדות לדורות עולם בבקשה קטנה וצנועה שביקש מהעריץ אספסיינוס: "תן לי את יבנה וחכמיה".

וממי ינק הלל את סבלנותו ואהבת השלום שלו? מאהרן הכהן. בספר "בית נאמן" (שמות ד, טז) הביא מה שכתב בסדר הדורות (סדר תנאים ואמוראים עמ' 110) שההלל היה ניצוץ אהרן הכהן. ורמז זאת מרן שליט"א בפסוק שנאמר על אהרן "הוא יהיה לך לפה" ר"ת הילל¹.

כחלק מאהבתו את הבריות, ידע הלל להכיר במעלתו וייחודו של כלל ישראל גם אם מדובר באנשים פשוטים. מרן שליט"א בספרו "אסף המזכיר" (ערך הלל) רומז "הלל" ר"ת הנח להם לישראל, שכן אמר הלל הזקן בפסחים (דף ס"ו ע"א) "הנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם". ע"ש.

הלל גם זכה להקים ארבעה עשר דורות

1. ואפשר שלכן אמרתו הידועה של הלל היא: "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום" (אבות א' י"ב).

רבי עקיבא - ענוותן

כדוגמא להשפעת ענוותנותו של הלל על תלמידיו ועל תלמידי תלמידיו, מביא מרן שליט"א ב"קובץ מאמרים" ח"א (עמ' ס"א) את רבי עקיבא, שהיה תלמיד תלמיד תלמידו של הלל הזקן (ריב"ז תלמיד הלל, ורבי אליעזר הגדול תלמיד ריב"ז, ורבי עקיבא תלמיד מובהק לר"א הגדול), והיה מוכתר בענוה. לשאלת ר' יונתן בן הרכינס "אתה הוא עקיבא ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו? אשריך שזכית לְשֵׁם ועדיין לא הגעת לרועי בקר!", עונה רבי עקיבא בפשטות: "ואפילו לרועי צאן!" (יבמות דף ט"ז ע"א). ומביא שם רמז יפה מהגאון בעל מצפה איתן שם: "דע כי **מסוף העולם ועד סופו** גימטריא **תקס"ז**, כנגד תקס"ד פעמים שנזכר רבי עקיבא בכל הש"ס, ורבי עקיבא **אוצר בלום** לחד גירסא בגיטין (דף ס"ז ע"א) גימטריא **שע"ה**, שהלכה כמותו שע"ה פעמים, שע"ה עומדת לו, ולאידך גירסא **אוצר בלום** בסמ"ך גימטריא **רבי עקיבא** (והם דברי ספר גלי רזיא הובא בספר ניצוצי שמשון עמוד צא). ומסיים מרן שליט"א: "המשנה והתוספתא, הספרא והספרי, שמהם בנה הרמב"ם לימים את מגדלור הענק שלו "משנה תורה", כולם אליבא דרבי עקיבא (כמבואר בסנהדרין דף פ"ו ע"א). מלכות רומי הרשעה תפסה את רבי עקיבא והוציאתו להורג, אבל אותה מלכות ושופטיה וקיסריה עברו ונכחדו ונשכחו מן העולם, ותורתו של רבי עקיבא נלמדת נדפסת ונשמעת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עד עצם היום הזה."

רבי מאיר - נהנה מיגיעו

בטעם החילוק בין הגונב שור לגונב שה, אמר רבי מאיר "בא וראה כמה גדול כוחה של מלאכה: שור שביטלו ממלאכתו חמשה, שה שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה" (בבא קמא ע"ט ע"ב). בחומש "בית נאמן" (שמות כא, לז) כתב שרבי מאיר לטעמיה שהיה מתפרנס מיגיעו ונותן שליש לצדקה (עיין סוטה כ' ע"א).

רבי זכריה בן אבקולס - מחמיר הרבה

רבי זכריה בן אבקולס מופך לכולנו בכך שהחמיר לא להקריב את קרבנו של בר קמצא, למרות שחכמים סברו שיש להקריב משום שלום מלכות, וכן החמיר לא להרוג את בר קמצא שלא יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג (עיין גיטין נ"ו ע"א). בקיצור שולחן ערוך "איש מצליח" (ח"א עמ' שי"ב בהערה), הביאו בשם מרן שליט"א שבתוספתא דשבת (פי"ז ה"ד) יש רמז שהיה מחמיר הרבה גם בשאר ההלכות. וכן מצינו בשבת (קמ"ג סע"א) שהחמיר במוקצה.

רבי חנניא בן תרדיון - חי בדור של שמד

במסכת אבות פרק ג' מובאות שתי משניות דומות. במשנה ב' מובאים דברי רבי חנניא בן תרדיון: "שניים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם וכו' מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר? שנאמר

(איכה ג) 'ישב בדד וידום כי נטל עליו'". ואילו במשנה ו' מובאת בשם רבי חלפתא בן דוסא כמעט אותה אימרה: "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכינה שרויה ביניהם וכו' ומנין אפילו אחד? שנאמר (שמות כ) 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך'".

מרן שליט"א ב"בית נאמן" (שמות כ, כ) עומד על ההבדלים ביניהם, שרבי חנניא בן תרדיון מתחיל בשניים ומסיים באחד, ואילו רבי חלפתא מתחיל בעשרה ויורד לאחד, ועוד שכל אחד תומך יתדותיו במקרא שונה. ומבאר יפה שבמשנה ב' מארי דשמעתא הוא רבי חנניא בן תרדיון שחי בדור של שמד (כדאיתא בע"ז דף י"ח ע"א) שהיה אסור להקהיל קהילות והיו לומדים בחשאי ובדממה מפחד האויב, ולכן לא הזכיר עשרה שיושבים וכו' רק שניים ואחד, ולכן הביא רביה מהפסוק "ישב בדד וידום". ואילו במשנה ו' בימי רבי חלפתא רפו הגזירות, ולכן מנה עשרה וחמשה.

רבי יהודה בר אילעאי - ראש המדברים בכל מקום

על הפסוק "ויאמר יהודה אל אחיו" וגו' (בראשית לז, כו), מובא במדרש רבה (פרשה פ"ד אות י"ז): א"ר יהודה בר אילאי בשבח יהודה הכתוב מדבר, בשלשה מקומות דיבר יהודה בפני אחיו ועשו אותו מלך עליהם וכו'. ע"ש. ב"בית נאמן" (בראשית שם) מוצא

קשר מעניין בין תוכן הדברים לבעל הדברים התנא רבי יהודה בר אילעאי שהיה ראש המדברים בכל מקום במצות מלכות רומי (שבת ל"ג ע"ב), ורמז בדבריו על יהודה בן יעקב שהוא גם כן דיבר לפני כולם².

אגב, בהסכמה לספר "ישמח לבי" להגר"ש חירארי זצ"ל, כתב מרן שליט"א על רבי יהודה: "שלפי שזכה לכבוד בחייו ממלכות רומי, לא זכה לפרסום אחרי פטירתו כחבריו רשב"י ורבי מאיר, רק בשנים האחרונות ממש נתפרסם שהביקור על קברו סגולה לעשירות, ומאז עשו לו ציון מפואר כידוע. ומי יעמוד בסוד ה'".

רב - חושש מעין הרע

במסכת גיטין (דף ל"ו ע"א) מובא שחתימתו של רב היתה ציור של דג. את הסיבה שצייר דוקא דג, מסביר מרן שליט"א בספר אריס נסי שם בכך שאין עין הרע שולטת בדגים, ורב חשש לעין הרע, לפי שבא מארץ ישראל לבבל, שם היתה עין הרע מצויה (כמבואר בירושלמי פ"ד דשבת ה"ג).

התייחסויות מפורשות של רב לנזק של עין הרע, מוצא מרן שם גם במסכת בבא מציעא (דף ק"ז ע"ב) שרב מפרש את ההבטחה "והסיר ה' ממך כל חלי" (דברים ז, טו), "כל חולי" זו עין הרע. ומביאה שם הגמרא שרב הולך לשיטתו שפעם הלך לבית הקברות, ועשה מה שעשה כדי לברר על פי רוה"ק

2. יש אומרים שרבי יהודה היה ראש המדברים בכל מקום והכל רצו להאזין לדבריו, כי קצרן היה. הרי זה אותו רבי יהודה מליל הסדר שבמקום לפרט אחת לאחת את עשר המכות, נתן בהם סימנים - דצ"ך עד"ש באח"ב.

מה גרם לאנשים שמתו, ומסקנתו היתה שתשעים ותשעה אחוז מהאנשים מתו בעין רעה, ורק אחד בדרך הטבע. וכן בסנהדרין (דף צ"ג ע"א) רב אומר שחנניה מישאל ועזריה מתו בעין הרע, שהכל קינאו בהם.

שמואל - בקי בחכמת הרפואה

במשנה בשבת (פרק כ"ב משנה ו') מובא דין ש"אין מחזירין את השבר". ובגמרא (שבת קמ"ז סע"ב) מובא על זה: אמר רבי חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר. הקושי בולט איך שמואל האמורא חולק כך בפשטות על סתם משנה. לחומר הקושיא, כותב רש"י שם ששמואל גרס במשנה "מחזירין את השבר". אלא שלפי זה מקשה מרן שליט"א בירחון "אור תורה" (כסליו תש"ע סימן ל"ז) היה להש"ס להקשות "והא תנן אין מחזירין?", ולתרץ "שמואל תני מחזירין".

מרן מיישב בתירוץ מפתיע וכותב שלולא דברי רש"י נראה ששמואל שכידוע היה בקי גדול בחכמת הרפואה ידע שנשתנו הטבעים בזה, ואם לא יחזירו את השבר בזמנו עלולים לבא לידי סכנה. דוגמא קולעת לזה הוא מביא מהגמרא בע"ז (כ"ח סע"ב) שמתחילה סבר שמואל עין שמרדה אסור לכוחלה בשבת, ולבסוף ע"י מעשה שהיה בשפחתו דפקעה לה עינא, נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת. ע"ש. וגם בדורנו יש כמה פציעות שנראות קלות,

והפוסקים מורים לחלל עליהם את השבת, כי בזמננו הרופאים אומרים שהדבר מסוכן. ובזה הוא מבאר את הלשון "הלכה" מחזירין את השבר, כלומר להלכה אין נוקטים כדברי המשנה כי נחלשו הדורות.

אגב, בשו"ת "בית נאמן" ח"א (תחילת מאמר "אשוו זביניכו") מצא מרן שני מקומות בתלמוד ששמואל דאג שלא יפקיעו מחירים (פסחים ל" ע"א וסוכה ל"ד ע"ב).

רבי יוחנן - חולה מעיים

בברכות (ט"ז ע"ב) איתא: "רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה, אמר הכי: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתציץ בבושתנו ותביט ברעתנו" וכו'. ושמעתי מהבחור היקר ר' מנחם מאזוז נר"ו ששמע מזקנו מרן שליט"א בלימודם במסכת ברכות, שמנוסח תפלה זו יש לשער שרבי יוחנן חולה מעיים היה. ולכן גם אמר בברכות (י"ד סע"ב): "הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה, יִפְּנֶה ויטול ידי ויניח תפלין ויקרא ק"ש ויתפלל"³.

ריש לקיש - בעברו ראש השודדים

ריש לקיש חי בארץ ישראל, ולמרות כן, העובדה הבולטת בחייו שהיה בעברו ראש השודדים, לא נזכרה בירושלמי, רק בבבלי, שם היה פחות מוכר. ענין זה הביא חוקרים מסוימים להעלות בחוצפתם כל מיני

3. ועיין סנהדרין (ק"א ע"א): "ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עביד וכו' רבי יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת".

פקפוקים והשערות שלא שיערום אבותינו.

מרן שליט"א בשיעורו השבועי (עלון בית נאמן מס' 151) התייחס לכך בבחינת "ודע מה שתשיב", ותחילה עקר את ההנחה שלא נזכר כן בירושלמי, ואמנם במפורש לא נזכר, אך יש ירושלמי שמוכח ממנו ברמז גלוי שריש לקיש היה ראש השוודדים. בירושלמי (תרומות פ"ח ה"ד) מסופר שיום אחד ריש לקיש שאל את רבי יוחנן בדבר הלכה, ורבי יוחנן לא הגיב, חזר ושאלו ולא הגיב. התפלא ושאלו למה הוא שרוי בצער כל כך. השיב לו "כל האברים תלויים בלב והלב בכיס, והכיס (הארנק) נגזל ממני על ידי השוודדים". מסופר שם שרבי יוחנן הראה לריש לקיש להיכן הלכו השוודדים, ריש לקיש דלק אחריהם, וכשראה אותם מרחוק, שרק להם, ואיים עליהם "אם לא תחזירו את כל הכסף, אנקום נקמתי מכם..." פחדו ממנו והחזירו הכל. ע"כ. סיפור זה לא ניתן להבנה אם לא שריש לקיש היה בעבר ראש הליסטים והיה להם עדיין מורא ממנו.

ובאשר לסיבה שלא מפורש בירושלמי שהיה ראש השוודדים, נתן מרן שליט"א הסבר אנושי, שבניו ונכדיו וצאצאיו של ריש לקיש חיו בארץ ישראל (עיין תענית דף ט' ע"א), ולא רצו לפגוע בהם ולהזכיר שראש משפחתם היה ראש הגנבים⁴.

ובזה יישב קושיא אחרת. בחומש דברים משה רבנו מספר על מחלוקת קרח ואומר: "ואשר עשה לדתן ולאבירים בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם

את בתיהם ואת אהליהם" וגו' (דברים יא, ב-ו). והקושיא בולטת: להיכן נעלם קרח ראש המחלוקת? מדוע הזכיר משה רק את דתן ואבירים? אלא שכיון שבניו של קרח היו באותה שעה בין החיים (כמו שכתוב "ובני קרח לא מתו", במדבר כו, יא), לכן רגיש היה משה לכבודם ולא הזכיר את גנות אביהם לפני כל ישראל (ועיין כיוצא בזה ברש"י בתהלים קו, יז).

והביא דוגמא נוספת לזה מדוד המלך שאמר בתהלים (ט, א) "לִמְנַצֵּחַ עַל-מוֹת לִפְנֵי מִזְמוֹר לְדָוִד", מי זה "לִפְנֵי"? רש"י מביא פירוש שזהו נבל הכרמלי שעשה צרות לדוד. ע"ש. ומדוע הזכיר את שמו ברמז ולא אמר בפירוש "על מות נבל"? כי אשתו אביגיל נישאה לדוד, ויכאב לה אם תשמע שדוד משורר על בעלה שנהרג (ועיין בספר "אמת קנה" על התהלים שם).

רב חסדא - תלמיד של רב הונא

ב"אסף המזכיר" (ערך "רבנו הגדול") מציין מרן שליט"א ארבעה מקומות בשי"ס שרב חסדא מכנה את רב "רבנו הגדול" - בסוכה (דף ל"ג ע"א ודף ל"ה ע"ב), ובבכורות (דף מ"ה ע"א), ובנדה (דף מ"ט ע"ב). ומסביר זאת בכך שרב חסדא ורב הונא ורב נחמן שלשתם היו תלמידי רב (כמ"ש רש"י בביצה דף כ"ה ע"א), ורב חסדא היה בנוסף לתלמיד רב הונא (כמבואר בב"מ דף ל"ג ע"א), ולכן קורא לרב "רבנו הגדול", לאפוקי רב הונא שהוא רבו הקטן.

4. ועיין בבבא מציעא (נ"ח סע"ב): "במערבא במאי זהירי? א"ל באחוורי אפי".

"בזבז" זמן להאריך דרכו, ולכן האריכו ימיו.

רבי ירמיה - שואל במילתא דלא שכיחא

כתב מרן שליט"א בארים נסי גיטין (ט"ז ע"א) שרבי ירמיה דרכו לשאול שאלות במילתא דלא שכיחא, כמו בב"ב (דף כ"ג ע"ב) ששאל: רגלו אחת בתוך חמשים אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה וכו', עד שהוציאוהו מבית המדרש (שהיה מטריח עליהם. רש"י). וכן בגיטין שם "בעי רבי ירמיה חציו בביאה וחציו בנפילה מאי".

רב נחמן בר יצחק - בקי בחסרות ויתרות

באור תורה (אלול התשס"ה סימן קמ"ג אות ג') ציין מרן שליט"א למקומות בש"ס שמבואר מהם שרב נחמן בר יצחק היה בקי מאוד בחסרות ויתרות, והם: בשבת כח: נה: יומא לח: עה: סוכה ט: יבמות סה: כתובות סט: ע"ז כד: הוריות ד. ע"ש.

אביי - האריך ימים

בגמרא בר"ה (ח"י ע"א) מובא שרבה ואביי באו מבית עלי (שנגזר עליהם למות צעירים ב"מ), ורבה שעסק בתורה חי ארבעים שנה, ואילו אביי שעסק בתורה ובגמילות חסדים חי ששים שנה. ושמעתי מהרה"ג ר' דוד חדאד שליט"א בשם מרן שליט"א שמצא סיבה נוספת שבזכותה אביי האריך ימים, לפי המבואר בקידושין (ל"ג ע"א) שאביי אומר שאם אדם מקיף ומסובב דרך אחרת כדי שלא יטרחו הציבור לעמוד לכבודו, זוכה להאריך ימים. ומבואר שם שכך היה אביי נוהג בעצמו⁵. ובחומש בית נאמן שמות (א, א) ביאר מרן שליט"א שרבה כנראה חשב שכיון שהוא מבית עלי ולא יאריך ימים כל כך, לכן עדיף שיחוס על זמנו ויעסוק בתורה בלבד, שאם לא עכשיו אימתו, ולעומתו אביי עסק בגמילות חסדים, ותמורת הזמן ש"בזבז" בגמילות חסדים, הוסיפו לו מן השמים עוד עשרים שנה על ימי חייו למלא מחסורו אשר יחסר לו. ואפשר שהוא הדין גם בזה שכביכול

רב נחמן - מקפיד שלא יקשו עליו באמצע

בספר "לא תשיך" (ב"מ דף ס"ז ע"א) מצא שדרכו של רב נחמן להקפיד שלא יקשו לו באמצע פסק דינו, כמבואר בבא קמא (דף צ"ו ע"ב) שאמר לרבא לאו אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי וכו'. ומצא כן בעוד שלשה מקומות בש"ס. ע"ש.

אגב, מרן שליט"א בחידושי למסכת יומא (נדפסו בקובץ "ויען שמואל" תשע"ג עמ' קס"ט) מביא את שיטת רש"י בגיטין (ל"א ע"ב) שסתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יצחק (ועיין בתוספות שם), ומקשה על זה מהגמרא ביומא (דף נ"ד ע"א) שם מובאים דברי רב נחמן, והגמרא מביאה על זה "אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא...".

**תודה לבחור היקר ר' יהודה למעי הי"ו על
עזרתו.**

5. ואפשר שזה שלא הטריח הוא גם סוג של גמילות חסד והתחשבות בזולת.

סבא

קדישא

פניני הוד מהליכותיו ומדותיו של מר זקני הגאון הצנוע

הרב יחזקאל מאזוז זצ"ל

הרב תומר בוכריץ

ומי מנצח בתחרות חשאית זו? אומרים
הדרשנים: ביום פטירת האדם כשכבר אין
ביכולתו לברוח או לחילופין לרדוף, אז

"כל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח
ממנו, וכל הבורח מפני הכבוד, הכבוד רודף
אחריו". אם זה בורח וזה רודף, מי משיג

ניכר ונודע מי הרודף ומי הבורח ובעיקר מי המנצח.

רבות נכתב על מר זקני מיום כ"ב בשבט התשפ"ב, יום הסתלקותו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. צילום בקשתו הצנועה על חצי דף, צנוע אף הוא, שהיה מקופל וטמון בארנקו ועליו המלים: "נא לפתוח" - נתפרסם ברבים:

"הייתי מבקש שלא יספידו אותי בהלויה וגם בבית בימי השבעה ולא יגידו עלי כלום, רק דברי תורה מוסר והתעוררות... גם במצבה יכתבו בקצרה ללא שום תואר... לא לתלות תמונה שלי בבית הכנסת...".

סבא שכל חייו לא ביקש כלום מאיש, יצא מגדרו בסוף ימיו - "הייתי מבקש". מחילה סבא שלא יכולנו לעמוד בבקשתך הצנועה. אי אפשר! היית לנו לעינים. חייבים אנחנו להשאיר חותם מתורתך, חותם ממדותיך, חותם פך שמן טהור. כבר בהלוייתך עמדו עשרה ספדים וגילו כבודך ברבים - ממעשיך והליכותיך, שהם "דברי מוסר והתעוררות" הטובים ביותר, ולא עמדו בבקשתך היחידה.

בעיתונים, בשבועונים, בירחונים ובעלונים, בכל מקום אפשרי, רדף אחריו והשיגו בהצלחה הכבוד, ממנו ברח כל ימיו. מקדמתו והולכת לפניו בעולם הבא.

--

בסיום הלוייתו, פסענו החוצה ממתחם בית החיים עצובים ומהורהרים. לפתע ניגש אלי תלמיד חכם אחד: "אתם הוצאתם 'למען ידעו דורותיכם?', והחל לדבר ולהרחיב. אמרתי לו מיד: "זה הכל של סבא,

כל מה שיש שם. גם מה שאינו בשמו, הכל ממנו! אם לא הוא, לא הגענו לזה".

מילדותינו שימש לנו סבא כדוגמא אישית של לימוד תורה ומדות טובות. אבא רוחני שלמעלתו יש לשאוף. כל הנהגה וכל מדה, הכל נמדד לעומתו.

למדנו בתלמוד תורה בנתיבות ואכלנו בביתו בהפסקת צהריים, ובנוסף היינו מגיעים גם בערב. תמיד כשהגענו, סבא היה יושב על הספה עם הגמרא ביד ולומד. עד שסבתא קוראת לו: "יא הא! יא רבי! האוכל מוכן". והוא מושך עוד קצת, מסיים את הדף או את הקטע וקם.

גם בלילה לא שכב לבו, הגמרא בידו ומקוצר ראייה ראשו עמוק עמוק בתוכה. פעמים שהיה קם לפתוח איזה ספר מספרייתו הגדולה, ושוב צולל חזרה. ממש דוגמא חיה למה שתיאר הוא עצמו את דמות דיוקנו של אביו, הגאון רבי שלמה זצ"ל (בפתיחת 'כרם שלמה'): "אצל אבא מורגשים במלוא מובנם דברי הרמב"ם (פ"ז מהלכות רוצח) שכתב: 'חיי בעלי החכמה ומבקשיה ללא תורה, כמיתה הם חשובים'. ומאידך כשהוא תופס לו את הספר היה מרקיע אתו לשחקים, שוכח הוא את עולמו, צרותיו ובעיותיו כליל". וברא כרעא דאבוה.

מדי פעם סבתא מציעה לו קפה: "תחא ב נעמליך קאהווה?", והוא מהנהן בראשו וממשיך בלימודו. פעמים שרגלו האחת תחתיו כחצי ישיבה מזרחית, ופעמים שהיה מקיש בה על הרצפה. שאלתי פעם את הדודה: "מה סבא עושה?", ענתה לי: "נרדמה לו הרגל... אך הראש ערני לחלוטין. הקפה מוכן על השלחן וסבא

שוכח ממנו, סבתא שוב פונה אליו בקול:
"יא רבי! הקפה שלך נהיה קרח"...

פעם כשסיפרו לנו

בתלמוד תורה על
הגאון רבי ראובן
גרשונוביץ זצ"ל,
שהיה לומד ואוחז
הספר בידו בלי
להתעייף, אמרתי
לחברי בתמימות: "מה
יש בזה? סבא שלי כל היום
לומד עם הספר ביד". פשוט
לא הכרנו משהו אחר.

כשהתבגר סבא, בנו הרה"ג ר' גד מאזוז
שליט"א קנה לו סטנדר להניח עליו את
הספר, אבל הוא לא השתמש בו והמשיך
בהרגלו מחו"ל בג'רבא לאחוז הספר ביד
וללמוד.

מה ה' אלהיך שואל מעמך

בכל פעם כשקראתי את 'אגרת הרמב"ן'
המפרש לבנו "איך תתנהג במדת הענוה
ללכת בה תמיד", מיד עלתה בדעתי דמות
דיוקנו של סבא. קיים זה כל מה שכתוב
בזה: "כל דברייך יהיו בנחת, וראשך כפוף,
ועיניך יביטו למטה לארץ ולבך למעלה.
ואל תביט בפני אדם בדברך עמו, וכל אדם
יהיה גדול ממך בעיניך".

כל אלו המדות ששנה הרמב"ן, כאן
נמצאו וכאן היו. כשדיברה היו דבריו בנחת,
בסבלנות ובכבוד. גם לא היה מביט בפני
המדבר עמו. כשהלך ברחוב - ראשו ועיניו
לארץ, כדברי הרמב"ם: "מסתכל למטה כמו
שהוא עומד בתפלה, ומהלך בשוק כאדם

שהוא טרוד בעסקיו" (פ"ה מהלכות דעות
הלכה ח'). ועל כל אלו "כל אדם יהיה גדול
ממך בעיניך" - אפילו אנשים פשוטים
ביותר חלק להם כבוד.

סיפר הרב רחמים נמני
שליט"א, שהיה מבקר
בבית סבא תדיר לשמוע
בלימודים ולהתברך
מפיו: "פעם אחת
שאלתי אותו שאלה
בהלכה, אמר לי:
'תשאל את הרב
מאזוז'. אמרתי לו:
'כבודו הרב מאזוז'. ענה לי:

'לא! הרב מאזוז האמיתי'...

"פעם אחרת נכנסתי אליו, ומיד שהרגיש
בי מתקרב, סגר את הספר והניחו בצד
אחורי הכרית. ביררתי בעדינות במה הרב
עוסק, אך הוא פטרני כלאחר יד: 'אומרים
שטוב שיש ספרים קדושים בבית'...

"לא פעם הבאתי עמי אנשים הזקוקים
לישועה ולברכה או שמות לברך. במקרה
אחד אמרתי לו שמרן ראש הישיבה
שליט"א לא חש בטוב, הרב יברך אותו.
אמר לי: 'מי אני? תברך אותו אתה'. אמרתי
לו: 'אני? אדם פשוט'. אמר לי: 'אני אפילו
לא פשוט'.

"חבר אחד מתל אביב ציפה לילדים כמה
שנים, התלווה עמי לביתו. ביקשתי ברכה
והוא הצטנע ואמר: 'מי אני? וכו', לבסוף
אמר: 'תראה, עם ישראל נקראים בנים לה'
יתברך, ואתה רוצה שיהיה להקב"ה עוד
בן, אז אנחנו אומרים להקב"ה: 'רבנו של
עולם! תביא לו עוד בן'. ואכן חודשיים אחר

כך - ותהר האשה. באתי לבשר לו על כך, אמר לי: 'זה לא ממני, הקב"ה רצה עוד בן בעולם'. כל כך היה עניו.

בספרו 'אמרי יחזקאל' מפרש סבא את הפסוק "מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה" וגו' (דברים י, יב), על פי מה שידוע שמה שצריך האדם להיות עניו, היינו במצוות ה', שיחשוב עצמו שאינו צדיק ועל ידי זה יהיה מוסיף ביראה. אבל אם יראה אדם שעושה עבירה, לא יאמר

איני כדאי להוכיח אותו, אלא

צריך להוכיחו. וזהו "ועתה

ישראל, מה" - שהיא

הענוה, על דרך

"ונחנו מה" (שמות

טז, ז) - "ה' אלהיך

שואל מעמך",

הוא רוצה שתהיה

עניו. אבל אימתי

תעשה הענוה? "כי

אם ליראה את ה' אלהיך".

אבל לענין אחר כגון "הוכח תוכיח", צריך שתביא לו כל הגאווה...

כך סופר גם עליו בימי השבעה מפי עד נאמן, שפעם שמע סבא משהו שפסק דין שלא כשורה בענייני איסור והיתר, מיד יצא ובא לו לביתו והתקשר לרב המושב של אותו שואל וסיפר לו מה שהיה, שידאג להביא לידיעת השואל שהדבר אסור. אכן נאה דורש ונאה מקיים.

וקרא בו כל ימי חייו

סבא קרא בתורה למעלה מיוכל שנים. בג'רבא היה קורא בשני בתי כנסיות, אחד מהם נקרא 'צלאת רבי אליעזר' - שם

היה מקום בית מדרשו של מרן הגאון רבי **רחמים חי חויתתה הכהן** זצ"ל. כשהתחיל סבא לקרוא שם, פנה אליו הגאון רבי **מימס מאמו** זצ"ל (שהיה מפקח ובוחן בישיבות באי ג'רבא) והיה מחזקו ואומר לו: "כה תעשה וכה תוסיף לדייק ולדקדק בהכנה הראשונה, ולא כאותם שקוראים בלא דיוק בדגש ובטעמים וכיוצא, וחושבים בדעתם שבהמשך השנים

ישתפרו, בני!

אל תלך בדרך

איתם מנע רגלך

מנתיבתם, כי מה

שאדם מכין בפעם

הראשונה נשאר

עמו לאורך ימים

ושנים טובות". ואכן

דבריו נתקבלו על אוזן

שומעת.

פעם התלונן סבא באזני על

הקוראים בלא דקדוק, בלשונו אמר

לי: "הם אומרים מה ההבדל בין 'ולקחת' (מלעיל) או 'ולקחת' (מלרע). אין דגש חזק,

אין דקדוק אותיות". גם ציין שבקריאת

פרשת התוכחה יש מנגינה קצת נוגה

ועצובה שהוא היה עושה אותה, וכמו

שהיה בג'רבא. וסיפר לי על רבי **יוסף כהן**

זצ"ל (אחיו של רבי דאני זצ"ל, ושניהם

מחברי ספר 'יד כהן') שהיה בעל קול ערב

ונעים מאד, והיה בקי בכל התורה, קורא

בלי להכין ללא אף טעות, לא מפספס שום

דגש, ממש ללא הערה קטנה. וסיים שגם

אחיו ר' דאני (שהיה מפורסם בגאונותו)

היה קורא, אך לא כאחיו אלא קריאה

של ג'רבא... בהזדמנות אחרת הזכיר את קריאתו של הגאון רבי **סאסי הכהן** זצ"ל (בצלאת ר' חזקיה) שהיתה מדויקת. גם על הרה"ג ר' **דוד עידאן** זצ"ל התבטא שהיה מדקדק גדול.

פסוקי התורה היו שגורים על פיו של סבא, כמו גם מנין פסוקי כל פרשה ופרשה. די היה לו בהכנת הפרשה בזמן מכירת העליות לתורה, מלבד מה שקראה כבר שנים מקרא ביום ששי. אף הוא היה אומר בבדיחותא

על פרשת וארא: "וארא - וואערה" (קשה, בערבית), שהיא קשה להכנה כידוע.

בזקנותו כשהיה מגיע לבית הכנסת למנחה וערבית, היה הרה"ג רבי **אשר חדאד** שליט"א מנסה לפתוח עמו בשיחה קלה ולשמח אותו: "רבי יחזקאל! כמה פסוקים יש בפרשה?", ותמיד היה שולף בענוה ונוקב במספר המדויק. פעם אחת בפרשת ראה שאל רבי אשר, וענה לו סבא: "פליאה דעת ממני". חשבו שנעלם דבר, והשכחה גוברת... הביאו חומש ובדקו וראו בסוף הפרשה: "קכ"ו פסוקים, פליאה סימן", והבינו כוונתו.

סיני ועוקר הרים

בתפקידו כמזכיר הרבנות בנתיבות וכיד ימינו של מוה"ר הגאון רבי **רפאל כדיר צבאן** זצ"ל, פעמים רבות שסייע בהכרעת הדין ובמציאת פתח לבעיה הלכתית שעלתה על הפרק.

סיפר הרב **גד חדאד** שליט"א מאשקלון, שהיה מבאי 'יום העיון' בנתיבות, שפעם היתה שאלה הלכתית לר' **וזיפה חורי** ז"ל וביקש להתלוות אליו לנתיבות, להציג את הספק בפני הרב צבאן. הרב התבונן בשאלה, ואז אמר להם: "לכו לרבי יחזקאל בחדר הסמוך תשאלו אותו איפה לפתוח, איזה ספר דיבר בזה?". הם פנו אליו, וכרגיל רבי יחזקאל

עונה כלאחר יד: "לא יודע". חזרו לרב צבאן, אמר להם: "תגידו לו שאם הוא לא יודע אין לנו מה לעשות". אז הסכים רבי יחזקאל לענות: "תראו אולי בספר פלוני בסימן פלוני". (בדרך אגב מוסיף הרב גד ומספר שהיה מכנהו בחיבה 'רבי יחזקאל לנדא', וסבא תמיד היה מוחה על כך בענוה ובתנועת ביטול. במקרה אחר שהיה זקוק לרפואה לבנו, ביקש ברכה מסבא ורפואתו לא אחרה מלבוא).

ושוב מעשה, לפני כשלושים וחמש שנה בא חכם אחד (כיום ראש כולל בנתיבות) להבחן לפני רב העיר בהלכות איסור והיתר, והיה עונה כדת וכהלכה. והנה באחת השאלות בענייני בליעת כלים השיב משהו שהרב צבאן פקפק בו ותכף פנה אל מזכירו שהיה עסוק בסידור החדר: "רבי יחזקאל! שמעת מה הוא אומר?". סבא ענה לו כאורים ותומים: "אכן כך כתוב בכף

שלא כמדת בשר ודם

על הליכותיו ומדותיו המתוקנות של סבא אפשר לכתוב ספר שלם, וביחוד על מדת 'בין אדם לחברו'. כל כך היה שלם במדה הזאת, "איש אשר רוח בו" - שיודע להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

כיוכל שנים שימש בכמה תפקידים ציבוריים, ולא הסתכסך עם איש. גם כשרוחות פוליטיות סערו וזעזעו אמות הספים, הוא נותר הרחק מכל זה, לא שמענו ממנו מלת גנאי לצד זה או זה. זו היתה דרכו תמיד. אם בא מישהו לדבר דברים שאינם לרוחו, יעשה עצמו כאלם, לא טוב ולא רע, עד שהדובר מרגיש בעצמו שלא בנוח.

היתה לו רגישות מיוחדת להזהר בכבודו של כל איש ואיש קטן כגדול, שלא לצער או להטריח אף אדם. פעם ביום שמחת תורה כיבדו אותו ב'הקפה', ומכיון שהספר תורה היה כבד מנשוא, רמז לנכדו שיטול הספר להקיף את התיבה. לאחר מכן בצאת החג כשנפרד מנכדו, אמר לו: "סליחה אם היה לך הספר כבד".

סיפר לנו חכם אחד מעשה מימי ילדותו: "בימים נוראים היה הרה"ג ר' מעתוק מאוזז צ"ל עובר לפני התיבה בבית הכנסת 'מקור חיים' והיה גם קורא בתורה, ורבי יחזקאל שהיה קורא כל השנה, ישב על ידו בתיבה.

החיים". אותו חכם ישב משתאה ומחריש, ובימי השבעה סיפר לנו את הדברים.

גם הרה"ג רבי ישראל הכהן שליט"א (עורך ירחון אור תורה) מספר כיוצא בו: "זכורני לפני כחמשים שנה באתי לנתיבות לבית מר חמי ז"ל, ונכנסתי לקבל ברכה ממנו"ר רבי כדיר, ואז ישבתי בינתיים ליד רבי יחזקאל ודברנו כמה מלים, והתגלגלה השיחה לדבור רש"י אחד בפרק קמא דפסחים, שבאותו בוקר היה לי בו איזה דין ודברים. לפליאתי מצאתי אותו כאילו רק עכשיו סגר את הגמרא באותה סוגיא, ואני שכאמור באותו בוקר למדתי את הסוגיא מצאתי את עצמי זוכר פחות ממה שהוא זוכר, ומי יודע מתי למד אותה סוגיא".

כן מספר לנו גם הרב ישי מימון שליט"א מנתיבות: "התלויתי למר אבי ר' אליהו זצ"ל (שהיה גבאי בית הכנסת 'מקור חיים' - שם שימש סבא כחזן ורב) אל משרד הרבנות, כדי לשאול את הרב צבאן משהו בענייני חזקה שקשור לתפקיד בית הכנסת. הרב שמע, ומיד פניו מופנות לרבי יחזקאל... והוא בפשטות אומר לו: 'נדמה לי שבספר שואל ונשאל דן בשאלה הזאת, בחלק פלוני'. הביאו את הספר, והרב צבאן ביקש ממנו שיקרא לפניו, והנה הענין בדיוק השאלה העומדת על הפרק. התשובה לא איחרה מלבוא והכל בא על מקומו בשלום".

חכם אחד מאמריקה היה מסובל בחולאים, ומתקשר אליו לפעמים בימי שישי לבקש את ברכתו. סבא היה מברכו כרצונו ומעודד אותו. בנוסף לזה היה גם קונה מכספו ברכה בבית הכנסת שיעשו לו 'מי שבירך', כמובן בלא ידיעת החולה.

ים שעשה שלמה

לפני למעלה מעשרים שנה, כשהייתי בשיעור א' ישיבה קטנה, מוה"ר הגאון הרב **צמח מאזוז** שליט"א ביקש לחזק אותי בכתיבת חידושים: "סבא של הסבא שלך כתב חידושים, וגם בנו רבי שלמה כתב חידושים, וגם בנו - הסבא שלך רבי יחזקאל כתב, ומה איתך?!". שתקתי. אבל לתומי חשבתי "סבא כתב חידושים?! לא ידוע לי...". התביישתי לשאול.

לאחר כשנתיים, בשיחה משותפת עם אחי הרב קניאל שליט"א ולהבבה"ח מר זקננו, העלנו את העניין... סבא קם ופתח את דלתות הארון למטה בספרייתו הגדולה, הוציא תיקיה - מזוודה כחולה, והנה לפנינו אוצר כעשרה פנקסי חידושים קטנים עם הגדולים. ישבנו נפעמים.

על קונטרס אחד קטן כתוב בכתב ידי רבו הגאון רבי **מקיץ שלי** זצ"ל ('הרבי' בלשונו של סבא): "יום ד' דחנוכה הת"ש, זה ספר אמרי יחזקאל להבחור הנעים ר' יחזקאל הי"ו בן החו"ש והכולל ר' שלמה מאזוזג' הי"ו". בפנקס אחר מצאנו חידושי תורה ודרשות בכתב יד גדול וילדותי.

במחברת אחרת גדולה יותר ומסודרת תחת השם 'ים התלמוד', מופיעה כותרת: "חידושי מסכת בבא מציעא, בעזרת חונן

ילדות היתה בי וחמדתי לצון, וכשעלה רבי יחזקאל לתורה קפצתי וישבתי על מקומו... והנה כשסיים ובא לשבת ראה אותי יושב, מיד בלי להסס המשיך וירד מן התיבה אל עבר מקומו הקבוע לתפלה. ככה היה. לא פגע ולא גער באף אחד".

עוד הוא מציין בפנינו: "כחמשים שנה שהיה רבי יחזקאל כראש הקהילה, מעולם לא היתה אף מחלוקת בבית הכנסת כמו שמצוי לפעמים על קניית העולים או כל מיני תפקידים". כן סיפר גם מר יורם אליה הי"ו שאביו ז"ל (מגבאי בית הכנסת) נפטר באותו שבוע שנפטר אביו של סבא, הגאון רבי שלמה זצ"ל, והנה לתקופת השנה כדי להמנע מחיכוכים מי יעלה מפטיה, ללא אומר ודברים הלך סבא להתפלל במקום אחר (ומינה משהו כמחליף), אף שודאי שהיו מכבדים אותו ברצון ובשמחה שהוא יעלה לקריאת ההפטר.

לא פעם כשהיו אצלו נכדיו, בחורים צעירים שבאו מהישיבה לבקרה, והשעה מאוחרת בלילה, היה מתעכב לעלות על יצועו עד שילכו ויברכם לשלום. זכורני פעם אחת שממש נרדם מעייפות על הספה בכניסה לביתו (כי היה משכים ומעורר השחר), עד שיצאנו הרגיש והתעורר וברכנו "לילה טוב" ורק אז עלה על משכבו.

כן היתה לו רגישות גדולה והשתתפות כנה בצערם של אחרים, אם שמע על חולים או נפטרים בקיצור ימים. למשל כששמע על פטירת הגאון רבי **יעקב יוסף** זצ"ל, זלגו עיניו דמעות. גם כשהיה מספר על איזה צער שעבר על אביו או אמו או חכם שנפטר בטרם עת, היה מתרגש מאד.

עם מרן ראש הישיבה שליט"א

עם מוה"ר הגאון רבי צמח מאזוז שליט"א

עם מוה"ר הגאון רבי רחמים מאזוז שליט"א

עם הגאון רבי אליהו מאדאר שליט"א

לאדם דעה" - חוברת שלמה על מסכת זו חידושי גפ"ת ומפרשים עד דף ח'. עוד פשפשו ומצאנו שני ספרים בכריכה קשה - שאלות ותשובות 'ים של שלמה'. תשובות קצרות וארוכות בעיון ובבקיאות שכתב בהשגחת אביו הגאון רבי שלמה זצ"ל.

אנחנו יושבים עוד ומדפדפים, והנה קבוצת דפים מסודרת. מה זה? - מכתבים בדברי תורה, זה מרבי ינון חורק, זה מרבי כדיר צבאן, זה מרבי כמימס וזאן, וכן הלאה. וזה? עוד קונטרס קטן - דיני השכמת הבוקה. וכאן? עוד קונטרס אחר - חידושי מסכת קידושין, חולין, ביצה, חידושי שלחן ערוך הלכות תערובות...

"למה אתה לא מדפיס את זה סבא?!"

"זה כתבתי שהייתי בחור... צריך לעבור על זה", סבא מתחמק. ביקשנו רשות ונטלנו עמנו כמה מחברות. כשהגענו הביתה סבא מתקשר ומבקש: "לא להראות את הכתבים לאף אחד".

התחלנו להעתיק מהם בשעות הפנאי, וחלק שלחנו להקלדה אצל גיסתנו שהחלה ללמוד כתיבה ספרדית של אבותינו לצורך הקלדה. והנה הקול נשמע לאזניו של סבא, ובביקורו הבא של רב אחא"י הרב אוריאל שליט"א בביתו, מחה על כך וביקש להפסיק את ההקלדה, ודרש לדעת כמה מגיע לקלדנית עבור טרחתה. אחי ביקש להניח את דעתו וטען: "היא מקלידה כדי ללמוד כתיבה ספרדית, אנחנו לא מדפיסים את זה..."

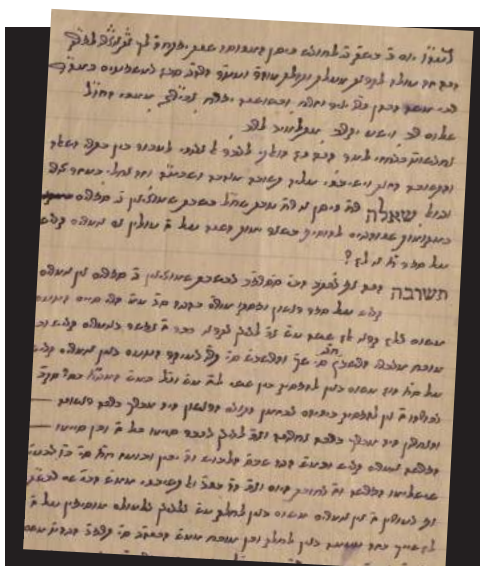
"אבל בינתיים היא מפסידה עבודה", אמר סבא. השיב הנכד: "גם ככה היא בחופשת לידה, ואין לה עבודה עכשיו".

סבא לא נרגע ואמר: "מסתמא יהיה לה עבודה". הדבר יצא מפי המלך, ולאחר כמה ימים אכן החלה לעבוד בהקלדת כתבי מרן ראש הישיבה שליט"א, והביקוש הלך וגדל לקלדנית היחידה בעולם שידעת כתב ספרדי.

עם כל זה הספקנו ברוך ה' להקליד את רוב החידושים, אבל מכיון שלא הסכים להדפיסם ערכנו מהם רק מדי פעם. גם מרן ראש הישיבה שליט"א ביקש ממנו כמה פעמים להדפיס את חידושיו, אך הוא היה דוחה את כולם, כל פעם בטענה אחרת. פעם אמרתי לו: "ראש הישיבה שואל מה עם 'ים התלמוד'?" חייך וענה לי: "תגיד לו שהים התייבש"... בהזדמנות אחרת כשאחד הנכדים אמר לו: "מה זה כל הזכויות שמורות?" ענה לו בחידוד: "אם זה זכויות בכלל"...

אבל כיבדנו את רצונו, עד שבקשו עליונים את רבי ותכף אצרנו חלצינו ובדרך נס הספקנו להדפיס ספר 'אמרי יחזקאל' לקראת אזכרת ה'שלושים', בו תמצית מחידושי הרבים: חידושי תנ"ך, הלכות השכמת הבוקר, חידושי מסכת קידושין פרק שני, כמה סימנים שאלות ותשובות, ודרוש אחד לשבת הגדול בו גלייה לדרעיה בפלפול עמוק במסכת פסחים.

בנוסף לזה באו בו מילי דהספדא שנאמרו או נכתבו לכבודו, וסיפור קורות חייו ומדותיו ושבחיו באורך וברוחב בליווי תמונות צבעוניות וצילומי מסמכים. ה' יעצרנו כעת להמשיך לערוך ולהכין להדפסה את כל כתבי ידי קדשו, ויפוצו מעיינותיו חוצה.

מכתבי ידו

ספר אמרי יחזקאל

מרן שליט"א מקבל לידיו את הספר 'אמרי יחזקאל'

בעה"ו. יום ראשון בשבת, ג' לחודש
אדר ב', לסדר "אשה ריח ניחוח לה", שנת
התשפ"ב.

לכבוד האחים היקרים והחכמים,
הנחמדים והנעימים, בניהם של קדושים,
זרע אראלים ותרשישים למשפחת
בוכריץ הי"ו

שלום וברכה וישע רב!

בברכה קבלתי את הקונטרס - הספר
"אמרי יחזקאל" שיצא לאור למלאת
שלשים לפטירת מר זקנכם הגאון הצנוע,
הצדיק והישר, החכם והעניו, כמה"ר רבי
יחזקאל מאזוז זצוק"ל זיע"א, ובו עלו
ובאו דברי תורתו חידושי תנ"ך, הלכות,
חידושי גמרא ושו"ת. ובעיקר דברי הספד
שנאמרו עליו, "ספר יחזקאל" המתאר
ביד אמן את תולדות חייו ז"ל, ו"ספר
המדות" המלמד לאדם דעת את מדותיו
התרומיות והנהגותיו בקדש....

גם אני הצעיר אע"פ שאיני ראוי ואיני
כדאי ולא זכיתי לראות את הרב אלא פעם
ופעמיים, מכל מקום בקראי שתים שלש
שורות - מעשיות, נכספה נפשי לדמות
הוד זו, ואמרתי אשיחה וירוח לי, ואפתח
פי במלים מעטות ובדברים קצרים לכבוד
הרב ותורתו:

והנה עליו ז"ל יש להמליץ מאמר חז"ל
[מגילה דף כ"ח ע"ב]: "וי דחסרא ארעא
דישראל גברא רבא כהאי". גברא רבא
בתורה, גברא רבא ביראה, גברא רבא
בענוה, גברא רבא בצניעות, גברא רבא
בחסידות, גברא רבא בחסדים, גברא רבא
במעשים, גברא רבא בשתיקה, גברא רבא
בעיון, גברא רבא בבקאות, גברא רבא
בהלכה. וכל זה חסרנו בעוונות הרבים.
אמת כי הפסוק [קהלת א, ד] אומר "דור
הולך ודור בא" וכן הוא דרך העולם, מכל
מקום מלבד עצם ההליכה הכואבת,

הנה הדורות הולכים הלך וחסור, וכל דור
יורד אחורנית עשר ידות בהרבה עניינים.
ובעיקר בצניעות וענוה. היום בעוונות הכל
פרסומת, הכל רעש, עיתונות, תקשורת,
רעש גדול. אבל לא ברעש ה', שכינת ה' היא
קול דממה דקה.

כמה מפליא ונפלא לקרוא על אדם
שהיה ענק בתורה וחכמה ומלא ידיעות,
והוא צנוע ועונה "איני יודע", ואינו רוצה
להתפרסם, ומשרת בקדש כמו שמש פשוט.
ועיין לרבנו יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו
היקר והמתוק יערות דבש (סוף דרוש י"ב)
כי במקום הצניעות שם משכן הקדושה,
וככל שהאדם צנוע יותר תחול עליו רוח
הקדש יותר. ובלי ספק שזכה מר זקנכם
הצדיק ע"ה לרוח הקדש, כפי שאמרו ז"ל כי
כפי מעשיו של אדם רוח הקדש שורה עליו,
ואדם שהיה שלם במדותיו ומעשיו, יראתו
וחכמתו, ועובד את בוראו בלבד ללא גינוני
כבוד, ולא בשביל בני אדם ובלי פרסומת,
בודאי נתקרב לבורא ושכינתו יתברך חפפה
עליו.

דורנו זה זכה להרבה מעלות, עם כל
החשק שיש, הטומאה הגוברת, והכפירה
המבלבלת, והמחלוקות הרבות, מכל
מקום יש בדורנו הרבה תורה, הרבה חסד,
חסרים אנחנו צניעות כפשוטה, צניעות
בלבוש, צניעות במעשים, לעשות מעשינו
לשם מי שאמר והיה העולם, ולא בשביל
דבר אחר כלל. המנוח ע"ה זכה לחיות כן,
והלואי ונשכיל ללמוד מתורתו ומדרכיו
הישרים, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור
החיים, וזכותו תגן בעדכם ובעדנו ובעד כל
כלל ישראל, בבית הגואל, ונזכה לראותו
בתחיית המתים, הקיצו ורגנו שוכני עפר
בקרוב. אכ"ה.

באהבה רבה ובאהבת עולם

ע"ה אליהו בנימין מאדאר ס"ט

רעיון מוסרי בראי הזמן מפי רבני הישיבה

מאת מורנו המשגיח הגאון רבי מיכאל סגרון שליט"א

חנוך לנער על פי התנהגותו

רק כדי להתנסות בחוויות החיים, ולא מתוך כוונה רעה.

יש איפוא לחנך לפי ההתנהגות הנוכחית, במנותק מההתנהגות הכללית. אם שאל שאלה חכמה, או התנהג יפה, יש להתייחס אליו כילד "צדיק", כאילו "חכם" הוא מקדמת דנא, ולא לזכור לו עוונות ראשונים. ואם בהזדמנות אחרת מתנהג ברשעות, גם אם בדרך כלל הוא מתנהג טוב, יש להענישו ולהעמידו על מקומו ולא לומר "פליטת פה היא", כדי שיבין באופן ברור שלא זו הדרך.

הדרכה זו נרמזה בפסוק שנאמר על שמעאל "באשר הוא שם" (בראשית כא, ז), ופירש רש"י "לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון".

על אבשלום נאמר "וְלֹא עֲצָבוּ אָבִיו מִיָּמָיו" (מלכים א' ו, ו). וכותבים המפרשים כי מסתבר שאין הכוונה שדוד אביו הזניח לגמרי את חינוך בנו. אלא שאבשלום היה על פי רוב מתנהג כיאות, ולכן גם כשפעמים התנהג ברשעות, ויתר לו.

וזהו עומק כוונת הפסוק: "חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כב, ו), "על פי דרכו" שבאותו יום, שידע ויבין מה התגובה על כל פעולה, ואז "גם כי יזקין לא יסור ממנה" - אחר שנתנסה בדרך החכמה ובדרך הרשעות, ישכיל ויבין שדרך רשעים תאבד ודרך צדיקים צלחה.

ארבעת הבנים המוזכרים בהגדה, למעשה אינן אלא תינוקות רכים שלא נפקחו עיניהם (עיין רש"י שמות יג, יד), ויש להבין איך על סמך שאלה בת כמה מלים שייך להכתירם אחד "חכם" ואחד "רשע"? הלא אפילו את המבוגרים קשה לשפוט על אמירות קשות חד פעמיות!

אמנם בפירוש רש"י (שמות יג, יד) מבואר שקוראים לבן "חכם" בגלל ששואל דרך חכמה. ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הבנים כולם יצא, שאין מדובר כאן דוקא בבן חכם או רשע או תם, אלא שלפעמים אותו בן שואל דרך חכמה, ופעמים דרך רשעות, פעמים בתמימות, ופעמים שאינו יודע לשאל.

ובא הדבר ללמדנו יסוד חשוב בחינוך:

ישנה נטיה להעניש את הילד ולהתייחס אליו על סמך התנהגותו הכללית. אם הוא ילד בעייתי בדרך כלל, גם אם עשה מעשה שאינו כל כך חמור, מענישים אותו בחומרה, וכן להיפך - אם הוא ילד שהתנהגותו באופן כללי טובה, מוותרים לו על מעשה שלילי.

למעשה, אין זו דרך נכונה, ואסור שהחינוך יושפע מתדמית שלילית או חיובית. שכן בשונה מהמבוגרים, נפשו של הילד רכה ועדיין אינה מעוצבת, כך שהיא יכולה להשתנות כחומר ביד היוצר. הילד מנסה כל הזמן את החיים, כמו ילד שרואה אש ומנסה לנגוע בה, ולפעמים הוא מתנהג ברשעות

הגאון רבי רפאל מאזוז שליט"א | מרבני הישיבה

דברים שיש בהם שיעור

ה"גראמן". בחו"ל כנראה עד שהיתה חתונה היו מתאספים ובאים כל היהודים תושבי העיירה, וחוגגים במשך שעות רבות עד השעות המאוחרות, וכך היה להם זמן לשמח את החתן והכלה בשירים ובחרוזים. אבל במציאות זמננו בפ"י ירבו שמחות בישראל, למי יש זמן להשאר עד שעות מאוחרות כ"כ, ואעפ"כ הנה הדבר חוזר אצל חלק מהאשכנזים עד שהוצרכו באיזה חסידויות לעשות תקנות שאין להזמין גראמן יותר מסכום כו"כ.

אפשר להביא עוד דוגמאות, אך ניגש לענייננו.

חושבני שגם אנו יכולים, ורצוי הדבר שנחדש מה שהיה בשנים עברו, כמובן עם התאמה למצב ולזמן. במה דברים אמורים?

בתנוס ובג'רבא היה נהוג שיעור "ארבע אמות הלכה", דהיינו שיעור בגמרא בעיון בלי קצב והספק מסוים, רק לעיין ולהעמיק ולדקדק בסוגיא. אחת היא להם אם יסיימו את המסכת בשנה או שלוש (מה היה נהוג בשאר ארצות איני יודע, רק זה מצאתי בהקדמת בנו של הרב פלא יועץ לספר חסד לאלפים, שם הוא מזכיר את כל ספרי

טבעו של עולם שהחדש מתיישן והישן מתחדש - מה שהיום אופנתי הופך מחר להיות מיושן, ומה שהיום מיושן הופך מחר להיות מתקדם ואופנתי וכו' וכו'. כך אני זוכר לדוגמא בילדותי הייתי רואה רק זקנים עם מנג'טים (קיפול) בשולי המכנסיים, עברו כמה שנים וזה הפך להיות "הכי מודרני", והמהדרין מיהרו לתקן את בגדיהם ולהוסיף להם מנג'טים. עברו עוד כמה שנים ויצאו המנג'טים מהאופנה. וכן על זה הדרך בכל מיני דברים שונים ומשונים.

בעבר היתה נטיה לזרוק את הישן ולקחת חדש "וישן מפני חדש הוציאו". בשנים האחרונות יש התעוררות לחפש ולחזור אל הישן ולשלב אותו עם החדש. בחודש אב תשע"ט התפללתי בבית"כ עדס בירושלים, ושמחתי לשמוע חזן צעיר מבטא מעט צד"י ומעט קו"ף. התפלאתי מנין צצו להם האותיות הללו ובפרט הצד"י שרבים לוחמים לה. שאלתי לחברים ואמרו לי שיש היום אופנה לבטא קצת צד"י וקו"ף. זה מוסיף כנראה קצת אותנטיות לחזנות...

בין הדברים שחוזרים ונעורים הוא

את דחייתם, וכך ישבו והתפלפלו עד סוף הלימוד...

עצה טובה, להתחיל כל שיעור בקטע חדש, כך שגם מי שלא השתתף בשיעור הקודם יוכל להצטרף ללימוד ולשאת ולתת. רצוי כמובן להכין את השיעור לפני (עיין בברית כהונה אות ל' אות י"ד), אפשר למנות לראש החבורה את המבוגר שבקבוצה (או לפי תור וכדו') שינהל את הלימוד. ואם רוצים, "מותר" גם להביא כיבוד, ובכך חזקו ונתחזקה!

אביו ע"ה, וכך הוא כותב: **ועוד בידי ספר חודש האביב שיטה מפוארה ונחמדת וכו' על מסכת שבת וכו' ממה שלמד המסכתא הזאת בעיר מולדתו שאראי דמ"ב יע"א בחברת כל חכמי העיר כנהוג שם ללמוד בכל יום תמיד ד' אמות של הלכה וכו'.**

הנה כי כן מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. בכל מקום שיש כמה בוגרים, יארגנו פעם בשבוע-שבועיים או כפי הזמן שיראה להם שיעור בגמרא, שבו יושבים יחד ומעיינים ומדקדקים בגמרא וברש"י כאשר היתה באמנה אתנו כשישבנו בישיבה. לא לפי הספק כפי שרגילים בכולל או לפי הדף היומי, אלא שיעור מעל הזמן ומעל ההספק רק לעיין ולהתבונן ולדקדק ולהקשות ולתרוץ.

יש סיפור ידוע על כמה חכמים שהיו יושבים ולומדים. הסוגיא היתה כנראה פשוטה, וכך היו קוראים וקוראים עד שנענו ואמרו וכי אין כאן לאף אחד איזו קושיא?! נענה אחד ואמר יש לי כאן איזו קושיא קלה כמות שהיא. אמרו לו אמור. הציג את הקושיא. נענו לו השומעים ומדוע אתה אומר שאין זו קושיא והלא באמת היא קושיא גדולה! אין זו קושיא הוא אמר מפני וכו' וכו'. דחו חבריו את תירוצו, והוא דחה

**מתחילים מבראשית עם
"אוצרותינו"**

וטועמים עונג שבת אמיתי!!!

הספר 'אוצרותינו' לוקח את הקורא למסע
אל אוצרות התורה
לאור חידושיהם ולקחייהם של רבותינו הספרדים
שזור בסיפורים ומשלים

ניתן להשיג בישיבת כסא רחמים
או בטל': 052-7654216

 "בית החכמים"

בן עליה

קווים לדמותו של בוגר הישיבה

הרה"ג ר' משה אלעזר נידאם זצ"ל

שקולו נדם

מאת גיסיו רבי יעקב כהן ורבי אברהם דרשן שליט"א

ממקור פנימי טהור, ומלב בוער באש שלהבת יה, לא מפני שכך דורשים ומחייבים אותו רבני הישיבה שליט"א, ולא מפני שכולם עושים כך, אלא ממחשבה ועצה עמוקה של אותו צדיק שזהו רצון ה' באמת, ורק כך יוכל להתקרב לבוראו ולהיות לו עבד נאמן.

כשהגיע לפרקו, ביום כ"ח בשבט התשנ"ח נשא את בתו של הגאון הרב פינחס הכהן שליט"א מרא דאתרא נתיבות, ומיד לאחר נישואיו עבר לגור בעיר נתיבות ונכנס לכולל 'מורא רבך' בראשות מר חמיו שליט"א. היה מחשובי האברכים של העיר, מתמיד גדול בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, נעים הליכות, אהוב על הבריות ומקרבן לתורה, כל רואיו יכירוהו בו ובקדושתו, כי תורה מכרזת עליו בכל צעד ותנועה שהיה עושה. כך המשיך לבנות את עצמו עוד ועוד, בשקידה עצומה ובניצול הזמן ועלייה

הרב המנוח ז"ל נולד בשנת תשל"ו להוריו הצדיקים בעיר הקודש והמקדש. למד בתלמוד תורה 'יקירי ירושלים', ומשם עבר ללמוד בישיבת 'פורת יוסף' המעטירה אצל הגאון הרב יהודה מועלם זצ"ל והגאון הרב משה צדקה שליט"א.

לאחר זמן רצה להוסיף עוד בלימודיו ובמדותיו וגלה למקום תורה לעיר התורה בני ברק ונכנס ללמוד בישיבתנו הקדושה, שם בשנים תשנ"ה תשנ"ו, בשיעור ב' ג' בישיבה הגדולה, קנה את קנין התלמוד והמדות, התעלה בתורה וביראת שמים טהורה. שנתיים שבהם קנה לו ביתר שאת את שיטת העיון, הדיוק בכל מלה בדברי רש"י וכו' לצד דעת תורה ויראת ה' טהורה, אותם ספג לרמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

כל הישג והתקדמות שהיתה לו בעבודת בוראו ובלימוד התורה הקדושה, נבעו

בכל דבר שבקדושה.

ראש הכולל הרב דורון שלמה שליט"א העיד על המנוח ז"ל שהיה בן תורה אמיתי שכל עיקר שאיפתו היתה להתעלות

בתורה, וכשהוא היה עמל בתורה לא הסתפק בלימוד שטחי. כאשר למד הלכה - שלחן ערוך, לא היה מסתפק רק בידיעת ההלכה, חקר ודרש כמו מי מהראשונים פסק מרן השלחן ערוך, וכמו מי פסק הרמ"א.

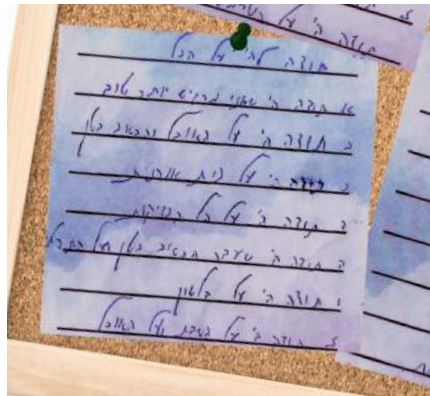
היה בעל כישרון גדול, יעידו על כך כל המבחינים שנבחר ברבנות הראשית, אותם עבר בהצטיינות, ועם כל הכישרונות שלו לעולם לא אהב להבליט אותם.

בתחילת היום, היה מקציב לעצמו את ההספק שהוא צריך להגיע אליו באותו היום, כך הוא אתגר את עצמו בכל יום ביעדים בכדי שההספק בלימוד לא יהיה ספונטני אלא עמידה ביעד.

כאשר הביא את הקונטרס שכתב בענין אמירה לגוי לפני הרה"ג גדעון בן משה שליט"א אב"ד לממונות ברבנות ירושלים ת"ו, התפעל הרב מהקונטרס שכתב ולאחר כמה ימים התקשר אליו וביקש ממנו שישלח לו כמות של קונטרסים.

סיפר מר חמיו הרה"ג פינחס הכהן שליט"א רב העיר נתיבות, שבסעודת פורים בכל שנה ושנה היה מכרכר ומפזז

בכל עוז לכבוד התורה, ואז התורה היתה מכרזת עליו. בדרך כלל כאשר אדם שותה יין ומשתכר מתגלה הפנימיות של האדם. רבי משה אלעזר ע"ה כולו היה קדושה, חיצוניותו ופנימיותו שוים, גם לאחר ששתה בסעודת פורים וקיים את מצות חכמים, היה מכרכר ומפזז בכל עוז לכבוד התורה כדוד המלך ע"ה בשעתו, מפיו היו יוצאים דברי שירה לה' יתברך, דברי תורה, חידושים ושאר דברי מוסר.

בכל בוקר היה מגיע לכולל, תופס את המטאטא ומנקה את בית ה', ותוך כדי הניקיון לא פסיק מגירסא - תהילים.

ההתגייסות שלו לכל דבר שבקדושה היתה לשם דבר. אחד מידידיו סיפר שפעם הוא התחייב ללמוד מסכת שבת לעילוי נשמת סבו ולא הספיק, הוא חשב למי יוכל לפנות והחליט להתקשר לרב משה אלעזר לבקש ממנו עזרה. הרב המנוח זצ"ל מיד לקח על עצמו את המסכת, הוא התחלק עם החברותא שלו ויחד סיימו תוך זמן קצר. במקרה נוסף מישהו חיפש עבור יהודי חולה לסיים ספר תהילים בקברו של ה'באבא סאלי' זיע"א, היה ברור את מי מגייסים לצורך העניין, ואכן הרב משה אלעזר נענה מיד והלך לקברו של הצדיק וסיים שם ספר תהילים עבור יהודי שכלל לא הכיר.

ראשו ורובו היו תמיד אך ורק בתורה

הקדושה. אחרי סדרי הכולל היה קובע לעצמו סדרי ערב וסדרי לילה עד לשעות המאוחרות. שכניו יודעים לספר כיצד היו רואים את דמותו האצילית מתהלכת בנחת של קדושה בשעות הלילה המאוחרות, ספרים וקלסרים בידו וכולו שקוע בתורה, פוסע בנחת צעד אחר צעד, קורן מאושה.

אחד מאברכי הכולל סיפר: לא פעם ולא פעמיים הייתי מדבר עמו בדברי מוסר ובחיזוק בכל מיני עניינים, פשוט הייתי אוהב לשנתף אותו בכל מיני תקלות שהיו לי בביתי. פעם אחת אחרי תקופה שהיתה לי תקלה במכונת כביסה ונזילה בביוב וכדו' הלכתי לשאול אותו מה לעשות. כשהוא ענה לי תשובה נדהמתי, הוא שאל אותי תחשוב במה אתה צריך להתחזק? מה ה' יתברך רוצה ממך? ומיד היה מציע לי להתחזק בכל מיני דברים שהוא חשב שהם קשורים לתקלות שהיו לי. וכך היו הדברים מסתדרים ב"ה.

עוד סיפר אחד מאברכי הכולל, פעם הוא סיפר לי שהדלת של המכונה שלו נשברה והוא לא ידע מה לעשות, כהרגלו, התחזק במשהו ולאחר מכן ירד לזרוק משהו לאשפה, והנה כשהגיע לפח הבחין במכונה כמו שלו זרוקה בפח, שמח שמחה גדולה והודה לה' שזימן לו דלת חלופית.

בין הסדרים, אף מצא זמן להתנדב בארגון הקירוב "לב לאחים", ובני החבורה שהיו נוסעים איתו ברכב יודעים לספר כי היה ידוע ומוסכם ביניהם שהרב אלעזר יורד ראשון אל העם שבשדות להשקות את העדרים במי התורה המתוקים, והיה נאסף אחרון אף שכבר תם זמן הפעילות. תמיד

הוסיף מזמנו האישי כי חשב אולי יצליח לחזק ולקרב עוד יהודי. רבני "לב לאחים" היו תמיד שולחים אותו לאנשים 'הקשים' ביותר בעבודת הקירוב, ביוזעם שרק רבי אלעזר יצליח לקרבם תחת כנפי השכינה.

לפני שנתיים ביום י"ט בחודש אדר תש"ף זכה להכניס את בתו תחי' לחופה עם חתנו רבי משה פרץ הי"ו, ומיד לאחר החתונה חש בלבנו, רץ לבדיקות ואז למרבה הצער התגלתה המחלה הארורה בגופו והוא החל את הטיפולים הקשים והמרים שמתישים כוחו של אדם.

למרות מחלתו הקשה והיסורים הקשים בהם הזדכך - לעולם לא בא בטרוניא כלפי שמיא, תמיד הודה לקדוש ברוך הוא. זו לא היתה תודה מהפה ולחוץ, אלא על כל דבר קטן כגדול, כל טיפול, כל נסיעה, כל פעם שהוא הצליח להכניס משהו לפיו, לאכול משהו למרות החולי, על הכל היה אומר 'מזמור לתודה'.

היה לו פנקס בו היה נוהג לכתוב כל יום שבעה דברים עליהם רצה להודות לבוראו על חסדיו עמו, וכך הוא כותב: "תודה לך ה' על הזריקות שקיבלתי!" "תודה לך ה' על הטיפולים שעברתי!" וכן על זה הדרך. לראות ולא להאמין שבן תמותה בן דורנו הפליג והעפיל לגבהי מרומים באמונה צרופה ובקבלת הדין באהבה.

היה חי את האמונה, והחדיר לכל הסובבים שהשם יתברך מצוי ומשגיח על כולם. הוא יזם עם אשתו שתחי' קו טלפוני מיוחד שבו נאמר כל יום במשך כמה דקות מאמר קטן על ענייני האמונה, כדי לחזק אצל כולם את האמונה ובפרט

שראו את אביהם הגדול נוהג בכל עת ובכל צרה.

כידוע בכל ביתי החולים כל חולה שמתאשפז מקבל ארון שבו יוכל לאכסן את בגדיו ושאר דבריו, וליד מיטתו מוצבת כורסא קטנה עם שולחן קטן עבור מי שנמצא עמו. בתקופת האשפוז בבית החולים כל מי שהיה נכנס לתוך חדרו, היה עומד ותממה לאן נכנסתי? האם נכנסתי לתוך בית מדרש? הארון שהוא קיבל מבית החולים עבור בגדיו ושאר דבריו נהפך לארון ספרים קטן, ואילו השולחן הקטן בצד שימש כארון עבור בגדיו ושאר הדברים.

לקראת הסוף כאשר תש כוחו, פחדה עליו אלמנתו הרבנית תחי' שהוא כבר לא יוכל להילחם על חייו והיא - שמסרה נפש - כפשוטו - לטפל בו ודאגה לו להכל, ניסתה לעורר בו את יצר החיים למרות חולשתו הרבה. שאלה אותו מה יתן לו רצון לחיות, בשביל מה יהיה מוכן להתאמץ, והוא על מיטתו בחוליו ובייסוריו העצומים ענה לה "בשביל ללמוד חצי שעה". כן. חצי שעה של לימוד המריצה יהודי שתש כוחו מלהילחם - לנסות אולי בכל זאת.

במשך שנתיים סבל בדומיה, וגם במצבו הקשה היה שר שירי הודאה לה'. ביום המר והנמה, יום ראשון כ"ח בשבט, השיב את נשמתו הטהורה לגנזי מרומים, כשהוא בדמי ימיו בן 45 שנה, ארבעים וחמש שנה שכולם בקדושה וטהרה. תהיה נשמתו צרורה בצרור החיים.

לעצמו ולמשפחתו. בכל הזדמנות שהיתה, היה אומר "מזמור לתודה", בשבוע האחרון לחייו בני ביתו היו עמו, והיה קשה לו להזיז את ידו, וברגע שהצליח להזיז מעט את ידו קרא לכל מי שהיה נוכח בחדרו ואמר ביחד אתו לאט לאט "מזמור לתודה".

בזמן שהיו באים בני משפחתו לבית החולים, לא היה נראה עליו שהוא סובל כל כך הרבה, חייך ודיבר עמם בשמחה ובנחת. סיפר אחד מבני המשפחה: באחד הפעמים שבני משפחתו באו לבקרו הגעתי כמה דקות לפניו וראיתי אותו חלש ביותר, דיבר אתי חלש והיה נראה שהוא כאוב, אך מיד שבני משפחתו נכנסו לחדרו, הכל נעלם ממנו, דיבר עמם, התעניין אצל כל אחד ואחד, ואף צחקו כולם יחד. ואכן, אחת הקבלות שקיבלה המשפחה היתה להיות בשמחה ולהודות להשם. חמישה ימים לפני שנפטר, ילדיו הגיעו לביה"ח לבקר אותו. הוא היה כבר מטושטש בהכרתו ולא רצה שיביאו לו שום דבר, אחרי כמה ניסיונות כושלים לרצות אותו, שאלו אותו הילדים אז מה אתה רוצה? והוא ענה מבעד להכרתו המעורפלת: להגיד "מזמור לתודה". הילדים עמדו סביבו ואמרו יחד אתו מזמור לתודה, ואז הוא ביקש "עוד הפעם", ושוב כולם יחד מזמור לתודה ופעם שלישית ורק אז נרגע. מזמור זה לא מש מפיו גם בעת קבלת הזריקות. מדה זו היתה חקוקה עמוק בלבו והשריש זאת לבניו אחרי עד כדי כך שרגעים מספר לאחר שהילדים הרכים כיסו את אביהם בעפר - אמרו יחד "מזמור לתודה"! הצדיקו עליהם את הדין, כפי

פסקי מרן ראש הישיבה שליט"א על סדר השלחן ערוך

נערך ע"י הרה"ג ר' יצחק מאזוז שליט"א (מח"ס שו"ת "חקרי הלכה")

הלכות שמטה

שביעית מספק, רשאי לנהוג כן ואין חשש לספק חרם.³

ז. האוכלים פירות הקדושים בקדושת שביעית, יזהרו לשמור הפירות בקדושה, ויעטפו את השיירים בניילון בתוך ניילון, קודם שישליכו לפח האשפה. ואין צריך להשאיר אותם גלויים ב"פח שמטה" מיוחד עד שיירקבו.⁴

ה. פרי שיש בו קדושת שביעית, קודם לברכה לפירות שאין בהם קדושת שביעית, כשאין ביניהם פרי ממין שבעה, כגון: שמונחים לפנינו מְשֻׁמְשִׁים מאוצר בית דין ותפוזים של ששית, יש לברך על המשמש ולפטור התפוזים, לפי שיש אומרים שמצות עשה לאכול פירות שביעית. ומיגו דאתעביד ביה חדא מצוה, נעביד ביה מצוה אחרית. ואין כאן משום אין עושין מצוות חבילות חבילות, מכמה טעמים.⁵

א. בננות אין בהן איסור ספיחין, שאין לחוש שנשתלו בשביעית, לפי שאינם נותנים פרי בשנתם הראשונה כלל, ודינם לענין ספיחין כפרי אילן.¹

ב. אין חשש ללקוט ערבה בשביעית, ואין שייך בזה איסור ספיחין כיון שאינה לאכילה.²

ג. בחנויות יש ארגזים מיוחדים לפירות נכרים וארגזים לאוצר בית דין, וראוי שהקונה ישים אל לבו שלא לנהוג קדושת שביעית בפירות נכרים, שלא ייכשל ח"ו בספק חרם של הקדמונים. ואם קונה פירות מעורבים מתוצרת נכרים ואוצר בית דין, יש ללכת אחר הרוב. ואם אינו יודע איזהו רוב ואיזהו מיעוט, וכן אם קונה בכמות גדולה למוסדות וכדומה מזה ומזה, וקשה הדבר להסביר לטבחיית להבחין ולהפריד בין ירק לירק, ורוצה ללמדה לנהוג בכולם קדושת

1. שו"ת בית נאמן ח"א (חיו"ד סי' י"ט עמ' שנ"ב בהערה). וכ"כ עוד מרן שליט"א שם להלן (סי' כ"ד בהגהות) שהמיקל לא הפסיד, וביחוד דהוי תרתי דרבנן והמתירים רבים.

2. אסף המזכיר (ערך שביעית). ובענין אם יש קדושת שביעית בלולבים, עי' בשו"ת בית נאמן ח"א (ענינים שונים סי' א'), בחידושי הרמב"ם פ"ח הי"א).

3. שו"ת בית נאמן ח"א (חיו"ד סי' כ"ו).

4. אור תורה (אב תשע"ד ס"ס קל"ג עמ' תתש"ח ס"ח) ובשו"ת בית נאמן ח"א (ענינים שונים סי' ו' עמ' תקכ"ה, סעיף ח').

5. שו"ת בית נאמן חלק א' (חיו"ד סי' י"ד). וע"ע מ"ש מרן שליט"א בסוף מאמר השמטה הנדפס באור תורה (אב תשע"ד ס"ס קל"ג עמ' תתש"ח, ס"ח) ובשו"ת בית נאמן ח"א (ענינים שונים סי' ו') שדעת הרמב"ן דמצות עשה לאכול פירות שביעית, ואם

ו. יבול נכרים ואוצר בית דין, אוצר בית דין עדיף, על מנת לעזור ולסייע ביד שומרי שמטה (ובתנאי שלא ימכרו ביוקר ממחיר השוק, דהוי כחוכא ואטלולא). ועוד שיש אומרים שמצות עשה לאכול פירות שביעית.⁶

ז. מותר לסחוט תפוזים ולימונים מאוצר בית דין. אולם נחלקו האחרונים אם מותר לסחוט תפוחים מאוצר בית דין.⁷

ח. קליפות הפירות, אם הן ראויות לאכילה, כגון: קליפות תפוחים, אגסים, לימונים ואתרוגים וכדומה (וכן מלפפונים שצמחו בששית ונלקטו בשביעית, שאין חשש ספיחין, ויש קדושת שביעית לדעת הר"ש והרמב"ן והחזון איש וסייעתם), יש בהם קדושת שביעית. ואם אינן ראויות לאכילה כגון קליפות פולים ובגנות הנפרדות בקלות מן האוכל, אין בהם קדושת שביעית ומותר לזורקן, שהרי אין עומדים למאכל בהמות כלל אלא נזרקים.⁸

ט. בגינות ודשא הסמוכים לבית לא תיקנו היתר מכירה כלל, ויש להזהר לשמור שם ככל האפשר על מצות שמטה כהלכתה.⁹

י. אין צריך לכתוב פרוזבול על כסף המופקד בחשבון "עובר ושב" בבנק.¹⁰

יא. לכתחלה יש להחתים בפרוזבול שלשה עדים.¹¹

יב. בבן איש חי (ש"א פרשת כי תבוא סכ"ו) כתב, טוב שתלווה האשה לחברתה בערב ראש השנה ככר אחת או שתים, ואחר ראש השנה כשתבוא לפרוע לה הככר תאמר לה משמטת אני, והרי זו מקיימת מצות שמטה. (עד כאן). ויבאר בפירוש בין בהלואה ובין בהשאלת ככרות, שהשואל או הלווה יפרעם ביומו קודם כניסת החג, שאז שייך בהם שפיר מצות "לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה", והשביעית משמטת.¹²

היה הגאון רבנו יוסף חיים מבבל בחיים חיותו, היה מתקן לזה "לשם יחוד". ובעיקר העניין שכן דעת הרמב"ן, ע"י מ"ש בזה מרן שליט"א בהגהתו בירחון אור תורה (תשרי תשע"ה עמ' קכח) שאין הכרח כ"כ שלרמב"ן יש מצוה ממש לאכול פירות שביעית. ע"ש.

6. אור תורה (אב תשע"ד ס"ס קל"ג עמ' תתש"ח, ס"ח) ובשו"ת בית נאמן ח"א (ענינים שונים ס' ו').

7. כ"כ מרן שליט"א בספרו מגדולי ישראל ח"ג (עמ' תסב). שנחלקו האחרונים אם מותר לסחוט תפוחים, הואיל ותפוחים מיוחדים לאכילה ולא לשתייה, וכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות שמטה ה"ג): לא ישנה פירות מבריינת וכו', דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל. והגר"מ לוי זצ"ל החמיר בזה. ע"ש.

8. שו"ת בית נאמן חלק א' (חיו"ד ס' י"ד).

9. שו"ת בית נאמן חלק א' (חיו"ד סוף סימן כ"ח).

10. הנה בתחלה כתב מרן שליט"א בשו"ת בית נאמן ח"א (חחו"מ ס' ד') לצדד שמי שיש לו חשבון עובר ושב בבנק א"צ פרוזבול, שאין זו הלואה כלל רק הפקדה. ומ"מ סיים שלכתחלה יש לכתוב פרוזבול על כל חשבון בבנק, לרבות חשבון עובר ושב. ע"ש. ושוב כתב מרן שליט"א בתשובה שנדפסה בירחון אור תורה (חשון תשע"ו ס' כ"ג אות ד') שיש טעם נכון לפטור חשבון עובר ושב מפרוזבול, שכל ההפקדות בבנק נכתבים בלשון פקדון ואין בהם סרך הלואה כלל. ע"ש.

11. שו"ת בית נאמן ח"א (חחו"מ ס' ס"ה). וביאר מרן שליט"א דבריו בהרחבה טפי בתשובה שנדפסה בירחון אור תורה (חשון תשע"ו ס' כ"ג אות ה').

12. הערות מרן שליט"א על הבא"ח שם (ש"א פרשת כי תבוא סכ"ו). ובשו"ת בית נאמן ח"א (חחו"מ ס' ב').

הביאני המלך חדריו

לרגל צאת הכרכים החדשים של חומש
"בית נאמן" שמות, נבואה אל חדריו של
הבית הגדול, ונפתח צוהר לדרכים מעניינות
ומקוריות שדרך בהם מרן שליט"א בצפונות
התורה

רמז בדגש

ב'כ"ד) הצד"י והסמ"ך דגושות אחר שורוק
שלא כדין, להורות על הנחיצות והזירוז.
וכן תשביתו שאור (שמות י"ב ט"ו) השי"ן
של שאור דגושה, לרמז שיבערנו היטב
בחורין ובסדקין. "ועשית מעקה" (דברים
כב, ח) המ"ם דגושה שלא כדין, לרמז
שיעשה מעקה **חזק** שיוכל אדם להשען
עליו ולא יפול, שאם לא כן המעקה יהיה
מכשול יותר לנפילה.

בחומש "בית נאמן" שם מרן המחבר
שליט"א דגש על ענין הדגש - בכל מקום
שנראה שהדגש בא שלא כדין, מרן מעיר
על כך ומבאר את הסיבה בצורה דרושית
או דקדוקית. לפעמים הוא מפרש שהדגש
בא בצורה חריגה לרמז על זירוז או חוזק.
הנה כמה דוגמאות: קומו צאו (בראשית
י"ט ד', שמות י"ב ל"א), קומו סעו (דברים

גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע" (שמות לב, יח). אילולי אמר את ה"ענות" האחרונה עם דגש בנו"ן מלשון עינוי, יהושע לא היה מבדיל בינה לבין שתי ה"ענות" הראשונות שהן לשון ענייה. בספר זה מובא במשפט קצר ונמרץ (שהיה כדאי להדגישו יותר...): "ומפסוק זה ראייה על מבטא הדגש, שאל"כ אין לו שחר".

תרחי משמע

לפעמים התורה נוקטת לשון חריגה, כדי לכלול שתי משמעויות יחד. דוגמא נפלאה לזה מוצא מרן בפסוק "אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנותו" (שמות כב, ב). הלשון "דמים לו" אינה ברורה, היה צריך לכתוב כמו תמיד "מות יומת" וכדומה. וכאן מגיע הסברו הנפלא של מרן שבכוונה כתבה כך התורה כדי לכלול שתי משמעויות שיש במלה "דמים" - ממון ומיתה, שאם הוכה - דמים לו (מיתה למי שהרגו), ואם לאו - דמים לו (שצריך לשלם ממון).

קרי וכתוב משלימים זה את זה

בפסוק "אם רעה בעיני אדוניה אשר לו יעדה" (שמות כא, ח) וגו', כתיב לא יעדה וקרי לו יעדה. והסביר מרן שמדובר במקרה יוצא דופן שהכתיב והקרי משלימים זה את

אופן נוסף שמרן המחבר מסביר דגשים שבאים שלא כדין, שהדגש בא להראות על דביקות וקשה כך הוא מסביר את הפסוק השכיח ביותר בתורה "וידבר ה' אל משה לאמר". בכל התורה כאשר מוזכר פסוק זה, הלמ"ד במלה "לאמר" דגושה. לפי הדקדוק אין טעם לדגש בלמ"ד, מה גם שאצל אחרים כמו אהרן ויהושע "לאמר" אינה דגושה. למרן המחבר יש הסבר דרשי: לפי שהשכינה היתה מדברת מגרונה של משה, לכן תיבות (וידבר ה' אל) משה לאמר בדגש, שדיבור השי"ת אליו היה קשור ודבוק בו תמיד.

דוגמא נפלאה נוספת: לגבי עבד עברי נאמר "אם אֲדָנִיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה וְיִלְדָה לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת" (שמות כא, ד), במלה "לו" הלמ"ד רפויה בשונה מכל "ילדה לו" שבתורה שהלמ"ד דגושה מדין דחיק. מרן המחבר מסביר שבאה כאן רפה בכוונה, לרמז שהבנים אינם לו אלא מתייחסים לאמם שהיא שפחה כנענית כמ"ש רז"ל, וכמו שמסיים הפסוק "האשה וילדיה תהיה לאדוניה". ומ"מ כתיב וילדה לו, שאם אומר העבד "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני", הם שייכים לו. ובהגר כתיב "ויקרא אברם שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל" (בראשית ט"ז ט"ו), ולא כתיב אשר ילדה לו, כי אינו מתייחס לאביו כלל ועיקר.

אגב, מצאנו בספר הברקה יפה - הוכחה ברורה ומודגשת שמשה רבנו ע"ה הקפיד לבטא דגש חזק: כשמשה רבנו ע"ה יורד מההר, הוא אומר ליהושע: "אין קול ענות

זה - אשר לא יעדה והיה לו לייעדה. ע"ש.

גימטריא בהכאה

מלבד הדרך המוכרת של הכפלת כל אות בעצמה, מרן מצא דרך נוספת של **הכפלת כל אות באות הסמוכה לה**. לדוגמא: על הפסוק "במה אדע כי אירשנה" (בראשית טו, ח) כתב: "תדע שנענש על מלת "במה" שנראה כמסופק ח"ו בהבטחת השי"ת... ותיבת "במה" עולה בכפל האותיות ארבע מאות. כיצד? ב' כפול מ' שמונים, כפול ה' עולה ארבע מאות, ולכן עונשו היה (פסוק י"ג) "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה". וכיו"ב כתב בעל הטורים כי "במה" באתב"ש שי"ץ גימטריא ת'. ע"ש. ושמעתי רמז יפה מחתני הרה"ג ר' דקל כהן יצ"ו למה שישבו בפועל רק רד"ו שנים, כי חס הקב"ה עליהם ועשה ב"מ ה', ב"מ כפול ה' עולה רד"ו".

מספר הפסוק בפרשה

מרן מוצא תופעה של ממש בכך שמספר הפסוק בפרשה רומז לתוכן. הנה כמה דוגמאות: הפסוק "ויהי אברם בן **תשעים שנה ותשע שנים**" וגו' (בראשית יז, א), הוא הפסוק ה-99 בפרשה. הפסוק "וה' פקד את שרה" וגו' (שם כא, א), הוא הפסוק

ה-90 בפרשה, כמנין שנות שרה כשילדה את יצחק. הפסוק "וישכם אברהם בבוקר וגו' (שם כב, ג), הוא הפסוק ה-126 בפרשה כמנין שנות אברהם בזמן העקדה לדעת סדר עולם¹.

צורת הניקוד

בפסוק "אֶשְׁתָּךְ כִּגְפֵן פֹּרִיָה" (תהלים קכח, ג), המלה "אֶשְׁתָּךְ" באה בסגול בניגוד לכל הפעמים בתנ"ך שבאה בחיריק, ורמז ב"בית נאמן" (בראשית מ, י) בסגול שהוא **שלוש נקודות** כנגד **שלוש סגולות** שסימנם גפ"ן - געזונט (בריאות באידיש) פרנסה נחת, שהכל ע"י האשה ובזכותה.

שם הניקוד

על הפסוק "ומכל הָחִי" (בראשית ו, יט) כתב: "יחיד בתנ"ך שבאה הה"א בקמץ ונרשם עליו במסרה ל" (לית בקמץ), כי בכל מקום או הָחִי בשני פתחין או הָחִי בסגול וקמץ באתנח וסוף פסוק. ואפשר שבא לרמז שצריך **להתקמצן** ולא להביא יותר משניים מכל מין (חוץ מהטהורים), כדי שהתיבה תכיל את כלם".

מלעיל ומלרע

1. ומצאתי מקור לדרך זו במדרש רבה (במדבר פרשה י"ד, אות י"ב): "מ'אחר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַפֶּלֶךְ וגו', עד 'וַיִּתְּלוּ אֶת הַקֶּן', שבעים פסוקים - לתכלית שבעים [יום] נתלה על חמשים".

הגמרא בכתובות (דף ס"א ע"א) מביאה שרב הונא למד שאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת, מהפסוק "והיא בעולת בעל" (בראשית כ, ג) - בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל. בבית נאמן שם חיזק זאת ברמז יפה בדרך נדירה ביותר **מניגון הפסוק**, שהמלה "בעולת" דינה להיות מלרע ובאה מלעיל מדין נסוג אחור, שמפני המלה שאחריה "בעל" שהיא מלעיל באה גם "בעולת" מלעיל (שלא תהיינה שתי נגינות סמוכות כנודע). ואילו כמה פסוקים לאחר מכן: "ועתה השב אשת האיש" (בראשית כ, ז), תיבת "אשת" מלעיל כדינה, ולא נעשתה מלרע בגלל תיבת "האיש" שאחריה. והרי לפניך שעולה עמו ואינה יורדת. והוא כפתור ופרח.

ניגון הטעמים

על הפסוק "מי שם פה לאדם" וגו' (שמות ד, יא) מביא מרן עצה למגמגם - ללמוד שירה ופיוט, כי בשירה ונגינה לא מגמגמים. ומוסיף שלכן בא פסוק זה בטעמים שיש בהם ניגון ארוך: אזלא גריש ורביע וזרקא וסגולתא וכו', בתור עצה למשה רבנו ע"ה שלא יגמגם.

אגב, פעמים שאתה מוצא בחיבורו של אדם עקבות לאישיותו ולמאורעות שעברו עליו. וגם בספר הנוכחי אנו מוצאים כמה חידושים בהקשר לגמגומו של משה רבנו, שניכר שנכתבו מתוך חויה אישית. וידוע מה שסיפר מרן כמה

פעמים שבילדותו סבל מגמגום.

אחד החידושים הוא על הפסוק "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח" (שמות ו, ט), שהכוונה מקוצר רוח של משה רבנו ע"ה, כי מי שהוא כבד לשון ח"ו תקצר רוחו בדברו.

ועוד כתב בצחות לשונו: "ומי יודע אם לא המום הזה גרם למשה רבנו ע"ה היותו עניו מכל האדם... וכיצד יתרומם האדם? הלא באמור ללשונו נגביר שפתינו אתנו וגו'. אבל מי ששפתיו אינם אתו ואין בלשונו גבורתו, איה תפארתו וגאותו?... והנה חפץ הבורא שאותו האיש הבורח מפרעה, והנכלא בבית סוהר יתרו, יקום ויתגלה בעז הודו והדרו, כאמור: היום הזה אחל תת פחדך ויראתך וגו'. וזה בחייו, אבל אחר מותו לא קם נביא עוד בישראל, והיום כל בני העולם מתברכים בשמו, המאמינים והמכחישים. למען הראות, כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, ואין העיקר בכח הדבור, הכי איש שפתים יצדק, ובעל הלשון לא נבדק! אבל העיקר בכח האמת ומשפטים ישרים וחוקי הצדק, לסתום כל חור וסדק, אכן זה המבוקש, ולא דקדוק צחות הלשון ושרשי הרד"ק. ואפשר לרמוז אנכי גם מתמול גם משלשום. ר"ת **אגמגם**. שהיה מרע"ה מגמגם" ("בית נאמן" שמות ד, י).

נאמן למקוריות

בספר החדש מצאנו הסברים וטעמים מקוריים מאד לכמה דברים שניכר שמקורם מבית מדרשו של רבנו של"ט"א.

כך למשל הוא מסביר מדוע הוצרכו למרים וליוכבד, הרי די ביוכבד שבשעה שמשפרת את הולד תהא גם פועה לתינוק. וההסבר שמשום "קול באשה ערוה", הוצרכו למרים גם כן שתהא פועה, שהיתה אז קטנה פחות מבת שש.

עוד הסביר מדוע מכל עשרת השמות שהיו למשה רבנו (כמבואר בויקרא רבה א, ג, וילקוט שמעוני שמות קס"ו), נקרא בתורה דוקא בשם "משה". והתשובה: כדי להכיר טובה לבתיה שהצילה אותו והיא שקראה לו "משה" (כמו שכתוב "ותקרא שמו משה, ותאמר כי מן-המים משיתיהו" לעיל ב, י).

הסבר מעניין נוסף כתב לכך שהכהנים קפדנים הם, כי נשארו בשרשם מבני אהרן שהיה בחינת הוד שהוא ענף הגבורה. ובזה הסביר למה נשתבח אהרן הכהן

ע"ה שהיה אוהב שלום ורודף שלום, שזה נגד טבעו והפך טבעו למוטב. ובזה יובן למה כהנים זריזים הם, כי ממדת הגבורה לעשות הכל בחריפות ובזריזות. ובזה יובן למה כשאין כהן לא יעלה לוי לרוב הפוסקים, כי הלוי מדת גבורה והוא כפוף למדת החסד, ואם אין חסד אין גבורה ("בית נאמן" שמות ד, יד).

ולסיום, ישנה שאלה מעניינת מדוע היהודים בכל הדורות למדו חכמת הרפואה ולא החרימו חכמה זו. מרן מביא כמה סיבות שהביאו לכך, ומגלה שאלו סיבות ששימשו כיסוי לסיבה האמיתית: "אבל אני הולך רכיל מגלה סוד שהסיבה הפנימית שהתירו חכמת הרפואה, מפני שהיהודים אין להם אמונה ברופא נוצרי וכ"ש ישמעאלי, וזה ידוע בינינו, ולכן התירו ליהודים ללמוד חכמת הרפואה. אבל טעם זה לא יכלו לפרסמו ברבים בבית הכנסת או להעלותו על הכתב ולשולחו בכל תפוצות ישראל... וזה אמת גמור לענ"ד. ("בית נאמן" שמות כא, יט).

אש בכביש שש

דלת המארחים נפתחה, ר' דוד נכנס ראשון והנה להפתעתו הוא רואה בתוך הבית את חמיו וכל משפחתו יושבים בסלון הבית, משל המתינו שעה ארוכה רק לבואם של שני האברכים הנעימים.

הפליאה היתה גדולה, לא בכל יום נפגשים כמה מתושבי נתיבות מאותה משפחה באקראי בירושלים הרחוקה בבית אחד. ישבו יחד דיברו על דא והא, סיפרו מה הביא אותם לכאן, ולאחר שעה קלה בבוא העת, פנה כל אחד לדרכו. האברכים להמשך המסע, והמשפחה היקרה בחזרה לביתם שבנתיבות.

לפני שהמשיכו הני זוגא דרבנן לכיוון שריד בית מקדשנו, נסעו לאחת מהמסעדות הרבות הפזורות ברחבי ירושלים, כדי לא להגיע לכותל כשהם מעונים...

עברה שעה, השניים סיימו את סעודתם, והנה הפלאפון בכיסו של ר' דוד מצלצל. בצד השני של הקו נשמע קולו של אחד מבני המשפחה: "מתי אתם יוצאים מירושלים? האוטו שלנו נוסע ממש לאט בצידי הדרך, לא ידענו מה היה לו, האם תוכלו לצאת לכיווננו ולעזור לקחת את הילדים לבית בנתיבות?".

שמע כך ר' דוד, ועשה מה שעושה כל בן

שני אברכים נוסעים לירושלים להתפלל בכותל המערבי, אך ההשגחה העליונה שולחת אותם להציל נפשות, והכל בזכותו של אותו צדיק. רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום.

לאברך הרב משה כהן הי"ו אין רכב פרטי. מסיבה זו, מקיים הוא בעצמו "אשרי יושבי ביתך", ולא "אשרי תמימי דרך"... אותו יום שהגיע לידי רכב, היה עבורו יום חג. סוף סוף יכול הוא לממש חלום שלא מתגשם כל יום, ולנסוע לכותל המערבי לשפוף את צקון לחשו לפני בורא העולם. ביקש ר' משה לחלוק את החגיגה עם עוד חבר, והזמין את ידידו ר' דוד שיזכה גם כן להעפיל לעיר הקודש ירושלים. ר' דוד אישר מיד את השתתפותו בנסיעה, ואחרי תפלת ערבית בעיר מגוריהם נתיבות, פתחו בנסיעה לעיר הקודש.

תוך כדי הפקקים בואכה ירושלים, שואל ר' דוד את ידידו: "הרב משה, אולי לפני שנמשיך לכיוון העיר העתיקה, נעצור אצל גיסי לביקור ולמנוחה קצרה, ולאחר מכן נמשיך ביתר שאת". הרב משה נתן את הסכמתו, וכבר עמדו בפתח ביתו של הגיס, לא לפני שהודיעו לו שהם מגיעים לגיחה קצרה.

משפחה טוב, פנה לרבי משה בבקשה לשוב על עקבותיהם, בכדי לעזור למשפחתו. הסכים החבר, ברכו ברכת המזון בכוונה, ופנו ונסעו להם לכיוון היציאה מירושלים. את החלום לנסוע לכותל גנזו להזדמנות אחרת, אולי על ידי כלי תחבורה אחר כאוטובוס ודומיו.

"מה כבר יכול להיות?", שאל ר' משה את חבריו, "מסתמא עוד איזו תקלה שאפשר להתגבר עליה, נקוה שלא הגיעו רחוק מידי, כדי שנוכל לחזור אולי להתפלל בכותל, הרי לזה קיוונו וציפינו כל היום". הנהן ר' דוד בראשו לאות הסכמה, ויצאו לחיים טובים ולשלום.

"כביש 6", מורה התמרור שלפניהם, ומפנה אותם אחר כבוד לצדו השמאלי של הכביש. הנהג הפנה את רכבו לכיוון המדובר וגלש לכביש הידוע, בתקוה למצוא את הרכב המבוקש בזריזות.

"תראה את הרכב הזה בצדי הכביש" פנה לפתע ר' דוד לחבריו, והצביע על רכב מרוחק הזוחל לו אחר השוליים. "זה לא הרכב של חמי?".

"אכן, כך זה נראה", ענה לו ר' משה.

"תגיד, אתה רואה מה שאני רואה?" שאל ר' דוד.

"מה אתה רואה?", השיב ר' משה בשאלה, "אתה מתכוון לפנס המוזר שדולק להם מתחת לאוטו?".

"זה לא פנס!", זעק ר' דוד בבעתה, בעוד שהם מתקדמים לכיוונם, "אלו הם ניצוצות של אש! חייבים לעצור אותם מיד!".

מכאן העניינים החלו לרוץ בקצב מסחרר.

ר' משה התקדם במהירות עם רכבו לעבר הרכב הפצוע, עקף אותו בזריזות, והחל להאט לפניו בשוליים. נוסעי הרכב שמאחור לא הבינו מה קרה, ובאלגנטיות נכנסו גם הם לעקיפה ונעמדו לפני הרכב האחר, כשהם אינם יודעים שהוא הרכב של בן משפחתם, וכמובן לא מודעים לסכנה הבוררת מתחת לכפות רגליהם.

אחרי כמה צפירות והבהובים מצד הרכב האחורי, שני הרכבים עצרו באחת, ושני האברכים מיודעינו מיד רצו לכיוונם בבהלה וקראו: "צאו מהר מהאוטו! אתם בסכנה!".

"מה קרה?!", התפלא החם שרכבו התחמם, "לנסיעה איטית מעט אתה קורה סכנה?".

"לא ולא!", השיב, "האוטו בוער תחתיתכם, זו סכנת נפשות! צאו החוצה מהר!".

שמעו את זה הנוסעים ונכנסו לפאניקה. כולם יצאו מהרכב בזריזות תוך כדי קריאות מבוהלות של האחד אל זולתו, ולפתע עשן שחור החל לצאת מכיוון המנוע. תוך כדי שהעשן מתרבה וגדל, במהירות פעלו בני המשפחה להעביר חפצים ושאר דברים שהיו ברכבם לכיוון הרכב שמאחור, להספיק כמה שיותר.

לימים סיפר ר' משה שהיה בתוך הרכב השני, שכל כמה דקות היה צריך להרחיק עוד ועוד את רכבו מפני גודלו וחוזקו של העשן המחניק.

כאשר כילו להוציא הכל ולהתרחק מהרכב, זה קרה.

בבת אחת ארע פיצוץ עז שהרעיד את

הכביש ואת הלבבות, ולשונות אש החלו ללחך את הרכב מבפנים ומבחוץ.

נשימת כל הנוכחים נעתקה. בעיניהם עמדו דמעות, לולי חסד ה' יתברך היו הם צריכים להיות לאש ולמאכולת בתוך מכונת התופת.

במהלך מסיבת ההודיה שנערכה לאחר כמה ימים, נעמד הרב משה כהן שליט"א מגיבורי הארוע, וביקש את רשות הדיבור.

"יש דבר שלא שמו לב אליו", פתח ר' משה ושאל: "מישהו כאן יודע, האם אני מחזיק ברשותי רכב?".

לחישות נשמעו בקהל. "יש לו רכב? אין לו רכב? נראה לי שאין לו, הרי אם הוא צריך הוא משכיר או לוקח מחבר, מאיפה באמת הגיע הרכב אליו באותו היום?".

השתיק ר' משה את הקהל. "נכון, אין לי רכב, אבל תשמעו מהו גודל הזכות של אחד מגאוני הדור הקודם". אמה, והחל לספר את סיפורו.

"יש לנו בחסד ה' פעם בחודש בליל יום השישי, שיעור תורה מאת מורנו **הגאון רבי אליהו בנימין מאדאר שליט"א** מהישיבה הקדושה **כסא רחמים**. באותו השבוע של הנס, חל יום אזכרתו של **הגאון הקדוש מרן רבנו מצליח מאזוז זצ"ל הי"ד** בליל חמישי, וביקשנו מרבי אליהו שיבדל לחיים ארוכים שיקדים את שיעורו מליל שישי לליל חמישי, כדי שנקדיש את השיעור לזכרו של הרב הגדול. הרב הסכים, ואת השיעור הקבוע שיש לו בעיר רחובות ביום רביעי העביר ליום חמישי, וביום רביעי ובליל

חמישי שאחריו היה פנוי בשבילנו.

"לרב אין רכב, ומאידך לא רצינו שיטלטל באוטובוסים, ולכן התנדבתי אני להביאו לשיעור מידי חודש. בכל פעם שיש שיעור אני שוכר רכב לאותו יום, נוסע להביא את הרב, וזו זכות בשבילי. מכיון שבאותה הפעם הקדמנו את השיעור ליום רביעי, אמרתי לידידי ר' דוד, אולי כדאי להשאיר את הרכב אצלנו בשכירות עוד יום, ולמחרת ניסע עמו לכותל המערבי לתפלה. לא בכל יום מזדמנת כזו הזדמנות פז.

"ואכן כך עשינו. ביום חמישי נסענו שנינו לכיוון ירושלים, ואת ההמשך אתם כבר יודעים. אינני רוצה לחשוב מה היה קורה אילו לא היינו מקדימים את השיעור, ובשעת המעשה היינו יושבים ומאזינים בקשב רב לדברי הרב, כשבכביש 6 עלול לקרות כל רגע אסון ח"ו. בזכות הצדיק 'איש מצליח' שהקדשנו את השיעור לכבודו, ניצלה משפחה שלימה מסכנה נוראית. מה שנותר לנו הוא רק להודות לה' על כל אשר גמלנו". סיים ר' משה לקולות ההתרגשות שנשמעו מתוך הקהל.

אכן, צדיקים במיתתם קרויים חיים. מי שעושה לטובת הצדיק, מבקש הוא עליו בשמים מבורא עולם שיגן עליו וישמור אותו ואת משפחתו בכל צעד ושעל.

< יש לכם סיפור מיוחד הסובב סביב הישיבה ורבניה? רוצים שיתפרסם במדור זה? ניתן לפנות לרב הכותב לפלאפון: 054-8484512, או לשלוח לכתובת האימייל: a0548484512@gmail.com

ללמד בני יהודה קס'ת

והפסס: איך נלמדים ילדים כתיבה

למנוסת כל הסופרים אל עבר ספרי הקומיקס מועטי המלל ומרובי הצוירים, כאשר אך לפני חצי דור הסתפק הסופר בציוור וחצי בשחור לבן אי שם בין דפי הספר.

מהיותי מקרי דרדקי בס"ד, זכיתי בעשור האחרון לחלוף על פני גילאים רבים מכיתה א' ועד שיעור א' יש"ג ב"ה, והצד השווה שבהם, שהכתיבה מהם והלאה. מועקה גדולה אחזתני בראותי כי אבדה כתיבת החכמים ואין איש שם על לב ללמד בני יהודה קס'ת הסופר.

לא אחת, התאוננתי בלבי ובפני אנשי חינוך על עניין זה, ואף הגשתי לא אחת את הספר יקר הערך "הכתב והמכתב" חלק ראשון ושני, ומלבד להשמיע שריקות התפעלות, אף לא אחד התקדם עם הדבר לפסים מעשיים. עד אשר הבנתי כי כשם שמי שאינו חשמלאי מתקשה להבין את הלך החוטים המסתבכים והולכים להם אחורי קופסת המפסק, כך מי שאינו עוסק בכתיבה לא יבין את הלך חוטי המחשבה המסתעפים להם בין כללי הכתיבה והפיסוק.

הכתיבה מאז ומעולם לקחה נתח חשוב בתקשורת הבינאישית בעולם. מהכתיבה על ה"פפירוס" המצרי עד הנייר המשובח המיוצר בימינו.

אלא שאט אט עם הפיכת העולם ל"ירוק" והעדפת המדיה המצולמת על פני הכתובה, כבר ירד ערך הכתיבה מאד, ותופשי התורה אינם בהכרח מלומדי מלחמה החמושים בעט סופר מהיר.

למה ומדוע ישקיע החכם את זמנו בכתיבה, ניסוח, הקלדה, הגהה, עימוד, עיצוב, הדפסה ושיווק, אם יכול הוא למסור שיעור כאשר עין אחת של המצלמה צופה בו, ועתידה היא בלחיצת כפתור אחת להעביר את דבריו למאות ואלפי אנשים והרבה יותר.

זאת ועוד, שיחסי הגומלין הקיימים בין יוקר הדפוס לבין איכות הכתיבה, גרם עם שפע הדורות האחרונים לכך ששוב לא תשוב אותה השקעה מחשבתית שהשקיע החכם לפני מאה שנים, בטרם יפלוט קולמוסו דיו כדי כתיבת שתי אותיות.

את איכות הכתיבה החליף העיצוב החיצוני, העימוד והאיורים. די בכך שנציץ

ערב אחד, סיפר לי מו"ר חמי היקר ר' דוד קרעי שליט"א, שבשנות לימודיו בישיבתנו הק' היה מרן ראש הישיבה עורך לבחורי הישיבה מבחני כתיבה, וזה עורך בי רושם רב, עד שאמרתי וכי גדול אני ממרן שליט"א?! אם הוא הקדיש זמן ללמד כתיבה לבחורים בוגרים, מי אני שאמנע מללמד לצעירי הצאן חכמת הכתיבה.

אמנם, אני סופר במקצועי, ולא למדתי רזי הכתיבה על בורייה, אך פילסתי מעגל צר לרגלי ודרכתי במקום דרכו רבותיי. אחר התייעצות עם ידידי ר' עובדיה חן הי"ו גיבשנו מתווה לדרך הלימוד, ונרתמתי לתרום שני שיעורים שבועיים בכיתה ד' לצורך סדנת כתיבה.

התוצאה הנפלאה הפתיעה אותי לגמרי. תלמידי הכיתה מתרגשים בכל שבוע לקראת סוף יום חמישי, עת מניחים הם את כל לימודיהם

הרגילים, ופונים ללמוד כתיבה. הרגשה זו אט אט שוברת חומות ומחסומים, עד שב"ה יש ביקוש לעשות כן בכיתות נוספות. שיעורי הכתיבה מחולקים לשניים. האחד, כתיבת סיפור ע"י כלל תלמידי הכיתה בשיתוף הרב המכווין דרכם בסגנון הראוי והמועדף. השני, העשרת השפה במלים נרדפות וכדומה. ואפרט:

החלק הראשון - כתיבת הסיפור

קבענו לעצמנו איזה סיפור לכתוב, ובשלב הראשון בחרנו סיפור המוכר

לכל דרדק "קריעת ים סוף". בתחילה, נתתי לכל תלמיד להמשיך את המשפט שהתחיל חבירו עד להשלמת הסיפור. שוב, קראנו את כל הסיפור מראשיתו ועד סופו, וביקשתי חוות דעת. כמובן, שכולם הסכימו כי הסיפור כולו עלה קמשונים...

בנקודה הזו, התחלנו לחשוב יחד על כל משפט, אלו מלים בו הינן דיבוריות ופשטות שכדאי להחליפן. כך, משפט כמו "היהודים בורחים מהמצרים שרודפים אחריהם", הפך ל"היהודים המבוהלים נסים מפני המצרים הרודפים אחריהם". כמו כן, במקום שהיה המשפט ארוך מכדי נשימת הקורא, ניסו לקצרו או לחילופין להוסיף סימני פיסוק.

היעד שלנו היה, לספר את הסיפור המוכר כל כך של קריעת ים סוף בצורה שכולם יחפצו לקרוא. לשם כך, הכנסנו מומנטים שאינם בסיפור השגרתי, כמו "אמא, תוכלי בבקשה לקטוף לי את התפוח האדום הנמצא בצמרת העץ הסמוך?" אמר בשלוח משה הקטן שנקרא על שם המנהיג הנערץ. כמו גם אורית המתח שמורגשת כמעט בכל פסיקא בסיפור: זעקות שבר נשמעות מכל עבר! "הצילו! משה! אהרן! המצרים מתקרבים! אן נפנה?! מה נעשה?!". כתיבת הסיפור שכולל 320 מלים בלבד, ארכה לנו כעשרה שיעורים, בהם ניתן יחס לכל מלה ופסיק.

למותר לציין, שמאמץ זה מחד, והפרייט

חלק מזמן השיעור השני, הוקדש להעשרת השפה. בכל שיעור בחרנו שתי מלים, והשתדלנו להרבות ככל האפשר במלים וביטויים נרדפים, כאשר בשיעורים הבאים התבקשו שניים מהתלמידים לבחור מלה אחת ולהרבות בנרדפות. וכשהם מציגים זאת בכיתה, חבריהם משתדלים להוסיף עליהם. כך מצאו התלמידים עשר מלים שיכולות להחליף את המלה "בזמן" (בעת, במועד, כש..., כאשר, בשעה, במשך, בפרק, בתקופה, מתי ש..., בעונה), וארבע עשרה מלים שיכולות לבוא במקום המלה "מפני" (משום, בגלל, מכיון, כיון, כי, מחמת, לפי, מאחר, הואיל, יען, שכן, לאור העובדה, היות, על שום), וכן על זו הדרך. מלבד זאת, תוך כדי הכתיבה נשזרים כללים ועצות רבות לכתיבה, כמו שאין משתמשים בביטוי אחד פעמיים וכדו'.

אסיים בסגירת מעגל מעניינת במיוחד: כשהראיתי את הסיפור לידידי הנזכר להראותו איך עצותיו הניבו פירות גיוס, אף הוא הראה לי, שכבר קדמני בזה מרן ראש הישיבה שליט"א בחומש "בית נאמן" שמות, שם מובא סיפור "קריעת ים סוף" שכתב בצעירותו יחד עם תלמידיו (ומעניין שמספר המלים שם קרוב מאד למספר המלים שאנו כתבנו), וזו לשונו הקדושה: אציג כאן חיבור קטן שכתבתי לתלמידים (ביום כ"ט אדר א' התשכ"ה) על "קריעת ים סוף", ללמדם לכתוב בסגנון תנכ"י. עכ"ל.

ויהי רצון שחפץ ה' בידינו יצלח להגדיל תורה ולהאדירה. אמן.

האחרים מאידך, תרמה רבות לסגנון והניסוח שהלכו והשתפרו באורח פלא משיעור לשיעור.

הסיעור מוחות היה מושלם. התלמידים יצאו לתור בתוך שלל ובליל המלים הנמצאים אי שם במעמקי תת המודע שלהם, את המלים המתבקשות ליעד שהציב הרב.

לא אחת, ביקשתי מהתלמידים לעצום עיניהם למשך דקה ולחוש את המראות, והתוצאות היו מפעימות. הילדים הזדהו עם כל משפט, וכשכתבנו "לא עבר זמן רב, עד ששקט מוחלט הושלך באזור, אחרון המצרים טבע". כולם נשמו לרווחה...

ההפתעה המרגשת היתה כאשר בסיום הסיפור, עת העלנו על הכתב את המשפט "פרץ עוצמתי של שמחה והודיה פרץ מפי כל ישראל". ברגע אחד, כל התלמידים פתאום בלי תיאום זעקו בנגינת שירה וגילה את המשפט החותם את הסיפור "אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים...".

למפרע, שאלתי אותם האם השיר שפרץ מפיהם באופן ספונטני היה בלתי נשלט, והם נענעו לי בראשם לאות הסכמה. ניצלתי את ההזדמנות לומר להם "הנה ראיתם מה שכתובה נכונה ומדויקת עושה לקורא...".

ראוי לציין, שמדי שבוע התלמידים מקבלים את ההתקדמות הביתה, שם מחכים בני המשפחה לשמוע את המשך הסיפור...

בסא רחמים שלי

הגאון רבי שלמה סעדון שליט"א

מתלמידיה של הישיבה בין השנים: תשס"ב-תשס"ז

ראש ישיבת "ברכת השם" (מועצה אזורית שדות נגב), ורב בית הכנסת "תפלה למשה" (נתיבות)

היכרות ראשונה עם הישיבה

מר אבי רבי יצחק שליט"א למד בישיבה בשנותיה הראשונות, ומגיל קטן היה מספר לנו בערגה על רבני הישיבה שליט"א, ועל ההווה הנפלא שהיה בישיבה, ומאז נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות בית ה', להסתופף בצלם של רבותינו שליט"א וללמוד מתורתם מארחותיהם ודרכי הנהגתם.

תורה שלמדתי באף

אחד הקשיים שעברתי בתחילה היה הגעגועים לבית, דבר שגרם לי קושי גדול לפעמים אף בריכוז בלימוד. כיום כשתלמידי הישיבה שלנו (שרובם ככולם אקסטרנים) עולים לישיבה גדולה מחוץ לעיר, אני מדבר אתם על הנושא הזה, ורבים אומרים לי שההכנה לכך עזרה להם מאוד.

ציון דרך

פעם כשלמדתי לפני מרן ראש הישיבה שליט"א, לא הרגשתי טוב, אך ידעתי שמחר עלי לקרוא את השיעור אשר נסוב על דיבור במשמרות כהונה בפרק "איזהו נשך". במאמץ גדול קמתי והכנתי זמן רב את השיעור. כשמסרתי אותו הסתבכתי קצת. הרב הגיב בהלצה "אתה ישן!" - ש"ס (ראשי תיבות שמי) גמטריא ישן... בסוף השיעור אמר לי הרב "גם מחר אתה קורא את השיעור", לאחר מכן כל כמה ימים היה מרן מטיל עלי את "מלאכת" קריאת השיעור, לא לפי התורה... הדבר גרם לי בס"ד לבטחון להסביר דברים עמוקים מבלי לחשוש להסתבך... והיא שעמדה לי.

רגעים מכוננים

סדרי התענית דיבור בשבת ובחול בימי השובב"ם, היו מחוללים בנו עלייה רוחנית מיוחדת ודבקות בהש"ת, אותה אנו משתדלים להעביר הלאה לתלמידינו בישיבה.

דמות מרבני הישיבה שהשפיעה

כמובן שהיינו גומעים בצמא כל הגה ותנועה היוצאים ממרן ראש הישיבה שליט"א, ואף "מעשה רב" והוראות בכתב ובעל פה היו שגורים על לשון הבחורים באופן תמידי. גם שיחותיו המאלפות והמחזקות של מורנו הרב צמח שליט"א, היו נוסכות בנו שאיפות לגדלות, ובהרבה תחומים בחיים דבריו עומדים מול עינינו ומשפיעים עלינו לטובה. וזכורני שלא הייתי מרגיש את משך זמן השיחה לרוב מתיקותה.

מסירות נפש של רבני הישיבה

כשאתה בחור צעיר אינך שם לב לכך שהרבנים נמצאים שעות רבות בישיבה למרות שהם בעלי משפחה,

וצריכים לדאוג להרבה תחומים במסגרת המשפחתית. אך כיום מנקודת מבטי, אני מתפעל מאוד מהשעות הרבות שהיו מורנו הגאון רבי צמח שליט"א ומורנו הגאון רבי מיכאל סגרון שליט"א שוהים בתוככי הישיבה כאילו היה זה ביתם.

זכרון ממעגל השנה בישיבה

התפללות בימים הנוראים בישיבה ובעיקר ביום כיפור, היו משרים את חרדת ימי הדין. לראות את מרן שליט"א בליל כיפור מתייפח בבכי באמירת "לך אלי תשוקתי", כבן המתחטא לפני אביו, זה מאורע שלא יישכח לעולם. לאחר נישואי במשך כמה שנים לא יכולתי לוותר על הרגשה נפלאה זו, והייתי ממשיך לבוא להתפלל ביום כיפור בישיבה, עד שהתחלתי לשמש חזן בבית כנסת "תפלה למושה" בנתיבות. אי אפשר לשכוח גם את האוירה בלימוד התיקון בליל שבועות, כשניגון הטעמים משתנה לפי כל קריאה וקריאה, בנעימות ועריבות מיוחדים, וקריאת האדרא באש להבת שלהבת, משל היתה זו סוגיא עמוקה בתלמוד.

זכרון מתוק מהישיבה

האחוה האחדות והשמחה השוררים בין בני הישיבה, עין לא ראתה במקומות אחרים. העזרה שכל אחד מציע בכל תחום רוחני וגשמי גם יחד, מעוררים התפעלות. מחזה שאינו נדיר הוא לראות בחורים שמעודדים תומכים ומייעצים לחברם. כמו כן, הפרגון לבחורים עמלים ושקדנים, גורמים להמשך הרצון לשקוד וגורמים גם לאחרים קנאת סופרים, לדעת מה להעריך באמת.

דבר שאין לו שיעור

שנה אחת זכינו ל"שכנע" את מוה"ר הגאון רבי רחמים מאזוז שליט"א למסור לנו שיעור בעיון. וב"ה למדנו אצלו כמה מהלכות גיטין מהמסד עד הטפחות, בענוה וברוגע מיוחד, ובסבלנות אין קץ. השי"ת יחזקהו וירפאהו רפואה שלימה.

מאורע שלא יימחה

אזכרת הרבנית אשת חבר למרן ראש הישיבה שליט"א, שבמהלכה נערך סיום ספר "טהרת הבית" ע"י מורנו הגאון רבי אליהו בנימין מאדאר שליט"א, בהשתתפות מרן מופת הדור הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל. שם זכינו לראות (ובעוד הזדמנויות) מה שכבר ידענו, את ההערצה הרבה והאהבה הנדירה שרחש למרן ראש הישיבה שליט"א. אשרי עין ראתה כל אלה.

רגע של חביבות

פעם אחד השתעלתי הרבה במשך כמה ימים בשיעור של מרן שליט"א, הרב ביקש ממני שאלך לרופא לעשות צילום ולבדוק. לאחר מכן הרב התעניין על תוצאות הבדיקה וכו'. התרגשתי שלמרות משא הישיבה והדור וכל טרדותיו ועיסוקיו של מרן שליט"א, הוא מוצא זמן להתייחס לכל תלמיד כבנו יחידו ממש. פעם היה תלמיד שהיה מרוגש ומבוהל מאד מקריאת השיעור, וכל הזמן מרן שליט"א היה מרגיע אותו ואומר לו אל תפחד וכו'. אחרי ראש השנה סיפר לו הרב שבקריאת ההפטרה הוא מצא את שם משפחתו בראשי תיבות (עדיין הפסוק נמצא בזכרוני)... הבחור סיפר לי שהתרגש מאד, וזכורני שמשפט זה הרגיעו, וממש הרגיש 'מקורב' לרב, שאפילו ביום הדין הוא חושב עליו...

אשרי עין ראתה

השקידה וההתמדה בישיבה היו לשם דבר. תמיד היתה כמין תחרות סמויה מי יצא אחרון מבית המדרש...

כמעט בכל שעה שהיית פותח את דלת בית המדרש, היה מדהים לראות בחורים, כשקולם מנגן את שירת חיינו - בעריבות ובמנגינה יהודית ל"כסא רחמים". עד היום כשאני מדבר ונזכר בימים אלו, נכספה נפשי מי יתנני כירחי קדם.

רגע אישי עם מרן ראש הישיבה

זכינו ומרן שליט"א ביקר בישיבתנו "ברכת השם" כמה פעמים, ובכל פעם התפעלנו מהיחס החם וההשקעה. לפני שנתיים בה' בטבת תש"ף זכינו למאורע נדיר במיוחד, כאשר מרן שליט"א ומורנו הרב צמח שליט"א, הגיעו במסוק להנחת אבן הפינה לבנין הישיבה החדש. כמו כן, מידי שנה, עורכת ישיבתנו הילולא ודינר לזכרם של מרנן הגר"ע יוסף והגר"מ לוי זצ"ל. השנה פניתי אל מרן לבקשו אם יוכל לכבדנו. מרן השיב בשלילה מחמת חולשתו. הודיתי לו על עצותיו וברכותיו, והמשיך לברכנו שבע"ה נצליח ונאסוף סכום גדול לטובת הבנין, וסיפר לנו על כך שפעם לפני שטס לארצות הברית הלך לביתו של הגרא"מ שך זצ"ל, ובירכם במלה אחת "תצליחו", וזכו באותה נסיעה לאסוף סכום מכובד, והוסיף שבע"ה לפחות חצי מזה תאספו. בצהרים נודע לי שתורם אחד שרצה לתרום 600 אלף ₪ לבנין הישיבה, והחליט לבסוף לתרום רק 300 אלף, חזר בו מחזרתו. והיה זה כשעתיים אחרי השיחה עם מרן... לאחר כמה שעות התקשרו והודיעו לי שמרן אמר שהוא יבוא להילולא. לא הבנתי מה השתנה. בהילולא אמר לי הרב שבגלל ששמע שאין מי שיגיע הרגיש צורך לבוא לחזק את הישיבה. אי אפשר לתאר את הסייעתא דשמיא המיוחדת שזכינו לה בהילולא. יתירה מכך לפני תקופה קצרה, ביקר מרן בנתיבות לצורך אירוס נכדו הי"ו, נהגו של הרב ידידנו היקר ר' עובדיה חדוק הי"ו, הביא אותו לראות את הבנין החדש על שתי קומותיו, בבחינת "ראו גידולים שגידלתם", והרב בירך את כל התורמים המסייעים להרים קרנה של תורה.

שלד הישיבה ההולכת ונבנית בס"ד

להילולא. לא הבנתי מה השתנה. בהילולא אמר לי הרב שבגלל ששמע שאין מי שיגיע הרגיש צורך לבוא לחזק את הישיבה. אי אפשר לתאר את הסייעתא דשמיא המיוחדת שזכינו לה בהילולא. יתירה מכך לפני תקופה קצרה, ביקר מרן בנתיבות לצורך אירוס נכדו הי"ו, נהגו של הרב ידידנו היקר ר' עובדיה חדוק הי"ו, הביא אותו לראות את הבנין החדש על שתי קומותיו, בבחינת "ראו גידולים שגידלתם", והרב בירך את כל התורמים המסייעים להרים קרנה של תורה.

כסא רחמים בשבילי

מעצמה של תורה, מפעל שמייצר גדולי ישראל, מורי הוראה ומרביצי תורה.

המיוחדות של הישיבה בעיני

לימוד הלכה בהיקף מיוחד וכתובת שאלות ותשובות. דבר פלא נוסף הוא שכל רבני הישיבה ללא יוצא מן הכלל, רבנים יראים ושלמים בכל מדה טובה, תלמידי חכמים אמיתיים גאונים צנועים ובקיאים בהלכה.

משהו שיש היום ופעם לא היה

הדחף ללימוד מסכנות בין הסדרים ולהבחן עליהם.

תפקידים בישיבה

יחד עם כמה חברים פתחנו שיעור דף היומי בכל ערב לאחר סדר ג', ובתקופה מסוימת אף מסרתי את השיעור (כמדומה ששיעור זה ממשיך עד היום זה המחזור השלישי). בהלווית מורנו הגאון רבי בוגיד סעדון זצוק"ל, מרן שיבלחט"א הכריז במעמד מרן הגר"ע יוסף זצ"ל שמעתה שיעור זה יקרא "מגיד מישרים" ע"ש רבי בוגיד. כמו כן, הייתי עורך במשך כשנה את מבחני הבקיאות.

דמות מופת מהדורות הקודמים

מורנו הגר"מ לוי זצ"ל. עוד בחייו של מורנו הרב זצ"ל סיפר לי מר אבי שילחט"א (שנמנה בין תלמידיו הראשונים בישיבה), על שקדנותו המופלגת בבחרותו, והדבר עורר בי חשק גדול ללמוד וללמד. כל מעמד אזכרה של מוה"ר היה עבורי קשר קפיצה לאהבת תורה ויראת שמים טהורה.

קשר כיום עם הישיבה

ב"ה נשמר קשר רציף בזכות בוגרי ישיבתנו "ברכת השם" שמפארים את היכל הישיבה הגדולה ב"כסא רחמים", ותמיד מעבירים לנו התרשמות ומידע מבית חיינו ומרבותינו שליט"א. כמו כן זכינו שמורנו הרב צמח שליט"א מגיע למסור שיחות מוסר בפני בחורי ישיבתנו, ומזכיר לנו בערגה את שיחותיו המפליאות והמחזקות בישיבה, שלא נס לחן. כמו כן, אנו מתייעצים עמו רבות ברוחניות וגשמיות, ונהנים מיחסו המיוחד ועצותיו המחכימות, וכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. גם כשסגרנו חוזה לבניית הישיבה עם הקבלנים היקרים מידידי הישיבה ותומכיה אוהבי התורה מר יואב ידידי ומר רמי חדאד הי"ו, ישב אתנו מוה"ר שליט"א יחד עם הקבלנים זמן רב בדברי חיזוק והתעוררות, וזכינו לסייעתא דשמיא מיוחדת. יש לציין כי הרבה מטילי הישיבה אנחנו פותחים בתפלת שחרית אצל מרן שליט"א הכוללת שיחת חיזוק לקראת היציאה (חלק מהדרשות נדפסו בקונטרס "חדר הורתי" שהו"ל ידינו בוגר ישיבתנו הרב דוד חדאד שליט"א).

עודנו בכתב יד

ספר שאלות ותשובות "באר שלמה", ספר על הלכות מים אחרונים, ועוד. ה' יזכנו להוציאם לאור עולם ולזכות בהם את הרבים. זכינו וישיבתנו "ברכת השם" מוציאה לאור קונטרס "וכתבתם" ע"י אחד מהרמ"ם הרה"ג רבי מאיר שמעון חניה שליט"א, שם מופיעים מאמרים תורניים וחדושים מפרי עטם של רבני הישיבה בוגריה ותלמידיה, והוא חוט המקשר החזק בינינו לבין בית האב "כסא רחמים".

צוהר לדמותו של רבי משה חדאד זצ"ל תלמידו של מרן האיש מצליח זצ"ל שזכה לאריכות ימים מופלגת ונפטר בן צ"ח שנים

מאת: הרה"ג ר' שמואל עידאן שליט"א

פרק, והיה ממש "חי" את עולם הלימוד והגמרא.

והנה מתוך השורות ששרטט אחי ידי"נ הגאון ר' אלעד שליט"א (משגיח הישיבה הגדולה "ולבנימין אמר" בברכיה, וראש מערכת "בית נאמן"):

כבה נר המערב, נר התמיד, צ"ח שנים של עבודת ה' בתמידות ובתמימות, גיעה בתורה ללא החזקת טובה לעצמו, ויותר מזה גם לא עלה על לבו שהוא משהו מיוחד, אלא 'כך ציוני ה' אלקי, וזו הדרך היחידה

להתקיים בזה ובבא, כפי שסיפר לי הרב המנוח ע"ה, כשעמד אחד ממקורביו לצאת לפנסיה, אך לדאבון לב היה רחוק מתורה ומצוות, דיבר עמו: "הנה אני שוב יושב ולומד תורה, אבל אתה מה יש לך בזה החיים, כלום." היה בעל מדות תרומיות מיוחדות, מעולם לא שמעתי מרים את קולו. בורח מן הכבוד, ויותר מזה בורח מן המחלוקת. מאיר פניו בתמידות לכל הסובבים הודו, רגיש לזולתו. זכיתי ללמוד עמו שנים רבות, וזה פרשה בפני עצמה, צורת הלימוד ודרך הלימוד, פלא פלאים, ועוד חזון למועד, נקי נדר. היה מאד מאד מחובר לרבותינו נ"ע ולהבה"ח אשר חיים עודנה, ובראשם מרן עט"ר ראש הישיבה שליט"א, והרבה פעמים כשהיינו נפגשים היה דורש בשלומו ומבקש לשמוע איזה חידוש וכדו' ממרן שליט"א, ואף זכיתי ללמוד עמו פרק "איזהו נשך" עם ס' לא תשיך של הרב נר"ו. סיפר לי סיפורים והנהגות של רבותינו. יה"ר שנזכה לכתוב הכל למען יעמדו ימים רבים. ע"כ מאחי שליט"א

יהי זכרו ברוך!

"אדם שהגן על העיר", במלים נדירות אלו הגדיר

אבי מורנו ורבנו ראש הכולל שליט"א את המנוח החכם השלם הרה"ג ר' משה חדאד זצ"ל, בהספדו בהלוויה בסמיכות לשיבה (בהשתתפות בני הישיבה, שזכו לכבדו בהלווייתו, כנאה וכיאה לערכו, והוספד שם ע"י מורנו הגאון הצדיק ר' צמח, וכן כאמור ע"י אבי הגאון שליט"א).

אין ספק שכל מי שהכירו עמד נפעם מול המראה הזה, שיהודי בגיל

מופלג, סביב התשעים, שסדר יומו כולו סובב את לימוד ועיון הגמרא, כאשר בבוקר היה יוצא אל ישיבתו הקדושה, ללימוד בעומק העיון, ובשנים מאוחרות יותר אל בתי המדרש באזור מגוריו בפרדס כץ. אחר שחזר בצהריים אל ביתו, היה יוצא שוב ללימוד נוסף, הפעם כתלמיד מן המניין בשתי שיעורים. בתקופה מוקדמת יותר היה אף ניכנס בישיבה אל שיעורו של רבנו גאון ישראל מרן שליט"א. מרן שליט"א סיפר בשיעורו השבועי שהרב המנוח היה שומע את שיעורו כל מוצ"ש, והוא בן תשעים ושמונה.

הרב היה תלמידו של רבנו מרן האיש מצליח זצ"ל הי"ד, וכמה פעמים שמעתי ממנו על תקופה זו, כמו מה שסיפר, שאצל האיש מצליח בישיבה (בתקופתו בחברת התלמוד), הם היו לומדים בפרק זמן אחד גמרא, ובפרק הזמן השני טור וב". היה ידיד נאמן לסבא מנהל הישיבה וממייסדיה הרה"ג הצדיק ר' שמואל עידאן זצ"ל, וחיו בשכנות (בניין אחד הפריד ביניהם) במשך עשרות שנים.

זכורני שבבחרותי, כשהייתי בא לבקרו, היה מתעניין על הלימוד בישיבה, איזה מסכת ואיזה

ואת עמלנו אלו הבנים

מינים ממינים שונים, שיצפה כי בנו ישב על התורה ועל העבודה. חייב אדם להגביל את שעות עיסוקו במכשירים שונים (וגם זה כאשר נצרך הוא לכך לעבודתו ובהיתר כמובן), ולקבוע עתים לתורה באהבה וברוב חבה, ולהשכים לתפלה, ולהתנהג במדות טובות, באופן שיהיה טופח על מנת להטפח.

והדבר השני, הוא המתקנות באורח החיים היהודי, כידוע שמסופר על יהודי אחד שרצה להמיר דתו רח"ל, וכשאמרו לו שאם ימיר דתו לא יאכל את הביצים של החמין מידי שבת בשבתו, חזר בו... והנמשל מובן, כי אף מי שאינו מתחבר ללימוד תורה בשקידה וכיוצא, מכל מקום על ההוואי המיוחד שיש בחיי היהדות - קשה לוותה. ולכן בדורנו הסכימו הפוסקים שיש להפסיק את הלימוד ואת העבודה בכדי להדליק נרות חנוכה בזמן, כדי להחדיר בילדים את המצוות באהבה ובחבה. ומזה יש ללמוד גם לשאר דברים כיוצא בזה, וכגון ביום השבת, יקנו מיני מאכל המיוחדים רק לשבת, ויספר האב סיפורים מיוחדים על גדולי הדורות, וישירו שירים ופיוטים, ויתעניינו ההורים בלימודי ובעסקי ילדיהם בשלחן שבת, באופן שכל ילד יחפוץ וימתין לשבת המלכה. וממילא

חינוך הילדים תמיד היה דבר הקשה מעבודות שבמקדש, אך בדורנו הדבר קשה שבעתיים, כי רבו היצרים והתאוות והנסיונות עד מ"ט שערי טומאה רחמנא לישזבן, ומה יעשה הבן ולא יחטא?

וראיתי רעיון נפלא שהביא הרה"ג הרב שמואל אליהו נר"ו, משל לאדם שהלך לבית החולים וראה שם חולים רבים מתייסרים ומתפתלים מכאבים, ושאל למה יש במקום הזה כל כך הרבה חולים? והשיבוהו כי מקום זה הוא בית חולים, וכל החולים מארבע כנפות הארץ מתקבצים לכאן. ומה לו כי יפלא? והנמשל הוא כי בדורנו רבו כמו רבו עוונות שונים ומשונים, מה שלא היה לעולמים, והסיבה היא כי בדורנו הדור האחרון שלפני הגאולה, מגיעים כל הנשמות ה"חולות" וצריכות תיקון מפגמיהם בגלגולים שעברו, ויש להם נסיונות מיוחדים כדי שיתקנו אותם בזה העולם, להחזיר נשמתם מתוקנת מכל מום וסיג. ולכן לא יפלא ריבוי היצרים והתאוות בדורנו. ודפח"ח.

וזה מחייב את כל ההורים להשקיע הרבה בחינוך הילדים, והדבר הראשון והמרכזי הוא הדוגמא האישית, שלא יתכן אדם שכל היום שקוע בפלאפון ובהודעות

ימאס ל"קול שירים" של העולם החילוני המשוקץ ומתועב ומלא לכלוך ורפש. וכן בחגים ובמועדי השנה, תגדל השמחה בבתי ישראל במטעמים ובשתיות עריבות, ובהשתוקקות לשמיעת קול שופר ונטילת ארבעת המינים ואכילת מצה וכן כל כיוצא בזה.

וכן בשאר ימות השנה ישקיע האב בלימוד עם ילדיו במתיקות ובשמחה כפי יכולתו, ואף אם הוא עסוק למעלה ראש בעבודתו או בלימודו, מכל מקום חובתו היא - וזה רצון ה' מאתנו, ולבסוף האדם עצמו יהנה מזה בעולם הזה ובעולם הבא.

וראיתי להעתיק בזה דברי קדשו של הרלב"ג בתועליות (שמואל א, יב) שכתב: הראשון הוא להודיע שראוי לשלם שידקדק בהנהגת בניו שתהיה באופן הראוי ולא יקל מזה מפני רוב טרדתו בהנהגת העם. הלא תראה מה שקרה לשמואל בעבור שלא דקדק בהנהגת בניו שתהיה לפי הראוי. וזה שזה היה סבה שסרה הממשלה מזרעו, ונמשך מזה ששאלו להם ישראל מלך שהיה סבה בסוף לגלות ישראל מעל אדמתם כמו שזכרנו. וכזה בעצמו קרה לעלי מפני שלא דקדק בהנהגת בניו לפי הראוי כי זה היה סבה שמתו בניו וסרה מבית עלי בסוף הענין הכהונה הגדולה ונתנה לזרע פנחס בן אלעזר. עכ"ל. והוא מוסר גדול לטרודים הן בעבודתם הן בהנהגת העם, שלא יזניחו חינוך בניהם ח"ו.

ומי לנו גדול ממרן רבי מצליח מאזוז זצ"ל שהיה עסוק למעלה ראש בלימודיו

ובכחנו כדיין, ועם כל זה פינה מזמנו כמה שעות (!) דבר יום ביומו כדי להשקיע בילדיו שליט"א. ושמעתי ממו"ר בריה ראש הישיבה נר"ו שזה היה בציווי מרבו - רבנו רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל, שכאשר גדלו ילדיו קצת, אמר לו "מספיק מה שלמדת לעצמך, עכשיו תשקיע בילדים". ומה נעני אנן שבלאו הכי אנו מתבטלים מתורה כמה זמן ביום, נבטל תורתנו בשעת חינוך ילדינו, ונשלים אותה בשעות אחרות (ע"פ לשון הרא"ש בתשובה כלל ד' סי' י"א, הובאה בהטור או"ח סי' צ').

והדבר השלישי הוא להעניק הרבה חום ואהבה לילדים, בלי להפלות ולשנות בין אחד למשנהו, ואף כאשר יש לילד תכונות שאינם טובות יש לחנכו באהבה ובחבה, ולהרגילו לתורה ולמצוות כראוי. והרבה ממקרי הנשירה בדורנו, נובעים מחוסר חום ואהבה שלא קבלו אצל הוריהם.

וכאן המקום לעורר עם ריבוי הנוער הנושר במחננו, שאף כי פעמים שמעשיהם מתסיסים ומעוררים כעס מצד תושבי השכונה, אין זה נכון לצאת כנגדם בחרב ובחנית, וזה מביא את התוצאה ההפוכה, אלא אדרבא לקרבם ולהתעניין בשלומם כפי הניתן, וזה מראה להם כמה מתוקה דרך התורה. עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. ה' יתברך יזכה אותנו וכל כל ישראל, לרוות נחת דקדושה מכל יוצאי חלצינו. וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך. אכ"ר.

פלאון ורמון משל בחרוזים

העיקר והאמצעי

כשנשאל על מעשיו בכל שנותיו, סיפר על ריבוי אכילותיו. מעט שנות מעט תנומות, ובינו לבין העיקר מפרידות חומות. ישב בנחת ובבטחה, וציפה לקבל את הדין בשמחה. והאיש משתאה, לדעת מה יהא.

והנה פסק הדין הגיע, וקול חוצב להבות הודיע: חייב! והאיש אל מקומו בגהינם החל נסחב. ויזעק זעקה גדולה, וכי יש לפניו עוולה? הרי קודמי קיבל שכר עבור האכילה. ענו ואמרו לו: אין פועלך דומה לפעולו. הוא עשה תורתו עיקר ואכילתו טפילה, וכל רצונו היה לחסות בצילה, והאכילה, מה לו ולה, אלא שלא יכול לה. כי בלעדיה אי אפשר שהרי גופו ברוחו נקשה.

השינה והאכילה רק אמצעי למטרה - מעשים טובים ולימוד תורה.

אדם בעל תאות אכילה, לישיבה של מעלה עלה. סוף כל סוף - "סוף אדם למיתה", ועד עתה לא היתה, בריה שנמלטה. והנה הוא עומד לתת את הדין, עמד בחוץ ולתורו המתין.

בינתיים, למשפט קודמו בתור האזין: הוא נשאל מתי קם משנתו, והאם קבע זמן למשנתו. אם הקפיד על התפלה, וכמה הקדיש לאכילה. ולבסוף פרסו מעשיו כסדין, ויצא ברור הדין: כיון שראשו ורובו תורה ומעשים טובים, יקבל שכר אף על האמצעים הסובבים. הרי אצלו העיקר היא התורה, והשאר הם סיוע למטרה. לכך מנת חלקו גדולה, ויקבל שכר אף על האכילה.

האיש עמד בחוץ והתפלא, על אשר בגורל הצדיק עלה. אמר בלבו: 'אם כך הוא החשבון, יש לי מה לטעון לפני הריבון'.

והנה הגיע זמנו, והוא נכנס לדינו.

ההבנה מהיכן באה ההתנהגות התמוהה של עם ישראל בכל תהליך יציאת מצרים, מעניקה מבט מעניין על התהליך הפסיכולוגי הארוך והמופלא שהעביר הרופא לשבורי לב את עמו בדרך לתחושת החירות הפנימית, ומלמדת אותנו כיצד עושים שינוי אמיתי | מתוך הספר "אוצרותינו" מועדים, הנמצא בשלבי עריכה

גם בעומדם על שפת ים סוף, ימים ספורים לאחר מכת בכורות שהוכיחה לכל את עוצמת השמירה של ה' על עמו, הם מגיבים ביראה גדולה ובהיסטריה למראה המצרים הרודפים אחריהם. וכבר **רבנו אברהם אבן עזרא** (שמות יד, יג) תמה על כך: "איך יירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש - מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם?!".

ותשובתו: "כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו?!...".

מבחינה פיזית עם ישראל יצא ממצרים, אך שמונים ושש שנות השעבוד, הפכו אותם לעם של עבדים נעדרים אישיות עצמית. לעבד שנולד לתוך חיי עבדות, אין שום מחסום פיזי המונע את בריחתו, ולמרות זאת מעטים העבדים הבוחרים בבריחה. הסורגים שעל העבד לפרוץ כדי להפוך לבן חורין, אינם פיזיים, הם נמצאים בראשו ובמחשבתו, ושיעבוד מחשבתי קשה לשנות

גנב אחד היה מרבה בפריצות לבתים. פעם אחר פעם נתפס ושוחרר לאחר אזהרה, אך ככלב שב על קיאו תמיד חזר לסורו.

בפריצה האחרונה, נתפס על ידי תושבי הבנין, אשר לא חסכו ממנו את שבט ידם.

אדם זר שנקלע למקום, נבהל לראות איש "תמים" החוטף מכות על ימין ועל שמאל ללא רחם מכל סובביו. נחרד וזעק: "עזבו אותו! עזבו אותו מיד!".

"אנו רוצים לעזוב אותו" השיבו התושבים העשוקים "הבעיה שהוא אינו רוצה לעזוב אותנו...".

--

מזוית הראיה שלנו, ההתנהגות של עם ישראל בכל תהליך יציאת מצרים והחיים במדבר, נראית מאוד תמוהה. למרות שהיו עדים להגנה אלוקית חסרת תקדים, ולמרות גודלו של העם, איננו רואים יוזמה מצדם להילחם במצרים, וגרוע מכך - בכל קושי מזדמן, העם נתקף בתבוסתנות, געגועים לחיים במצרים ואפילו רצון לשוב לשם.

בקלות.

מההשפלה, שיהיה לו את העוז לבוא לפני פרעה "להסתכל לו בעינים" ולאיים עליו "שלח עמי ויעבדוני. כי אם אינך משלח" וגו' (שמות ח, טז-יז). וכן צריך שאותו אדם יהיה מלומד בטכסיסי מלכות שיוכל להנהיג עם שלם להוציאם ממצרים ולהובילם ארבעים שנה במדבר. ומי דאג לכל זה? פרעה בעצמו שגידל את משה בארמונו, לימדו גינוני וטכסיסי מלכות והכשירו להיות מנהיג. ואכן, אופיו המנהיגותי של משה מתבטא בכל מקום בו פגש בעוול ובחמס - כאשר הציל את היהודי מיד נוגשו המצרי, כאשר התערב בין שני העברים הניצים, וכן כאשר הציל את בנות יתרו מיד רועי מדין.

--

ידועה קושיית **רבי יצחק אברברנאל** זצ"ל (מגאוני ספרד) מדוע משה אינו מבקש מפרעה לשחרר את העם לצמיתות כפי רצונו האמיתי? מדוע הוא מסתפק בבקשה צנועה של שחרור לשלשה ימים (שמות ט, כג), על מנת לזבוח לה' במדבר ולשוב למצרים?

הרה"ג ר' **זושא הורביץ** שליט"א מיישב על פי האמונה, כי אם היה משה מכריז שמדובר ביציאה נצחית, היה מקום לחשש שגם אותה חמישית ("וחמושים") מבני ישראל שכן יצאו ממצרים, היו מצטרפים לארבעת החלקים שלא רצו לצאת אפילו ליציאה זמנית.

גם פרעה ידע שבני ישראל אינם מסוגלים להשתחרר מהעבדות, וגם אם יצאו לשלושה ימים ירצו לחזור. לכן הסכים בסוף לשלחם לשלשה ימים, בידיעה בטוחה שלא יחפצו בחירות. אך כאשר התבדה "ויוגד למלך מצרים כי ברח העם" (שמות יד, ה) - העם קיבל כוחות להשתחרר לגמרי, או אז הבין פרעה שטעה בהשערתו ומיד רדף אחריהם.

--

למדנו איפוא כי לא מספיק להוציא את היהודי ממצרים - צריך גם להוציא את "מצרים"

למעשה, יוצאי מצרים עד סוף ימיהם, לא הצליחו למחוק לחלוטין את רישומה של העבדות שהוטבעה בנפשם. וזו הסיבה לפי האבן עזרא שרק הדור הבא שנולד במדבר כבן חורין, נכנס לארץ ישראל: "וה' לבדו - שהוא עושה גדולות ולו נתכנו עלילות, סיבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים - כי אין בהם כח להלחם בכנענים! עד שקם דור אחר - דור המדבר, שלא ראו גלות והיתה להם נפש גבוהה".

בדרך דומה, מסביר **הרמב"ם** בספרו "מורה נבוכים" (חלק ג' פרק ל"ב), שהסיבה שבחר הקב"ה שלא להביא את העם לארץ ישראל בדרך הקצרה, בגלל שזהו "מעבר חד" מדאי עבור עם שהורגל בעבדות. "שאין בטבע האדם שיגדל על מלאכת עבדות בחומר ובלבנים והדומה להם, ואחר כן ירחץ ידיו לשעתו מלכלוכם - וילחם עם ילידי הענק, פתאום!... שהיה מחכמת השם להסב אותם במדבר עד שילמדו גבורה, כמו שנודע שההליכה במדבר ומיעוט הנאות הגוף מרחיצה וכיוצא בהם - יולידו הגבורה, והפכם - יולידו רך לבב, ונולדו גם כן אנשים שלא הרגילו בשפלות ובעבדות".

--

ואמנם, מתוך כל העם היוצא ממצרים היה אחד שתחושת העבדות דילגה עליו, וזאת משום שהוא לא היה שותף לה. היה זה משה רבנו מנהיגם של ישראל.

האבן עזרא (שמות ב, ג) מציב שאלה מתבקשת: מדוע נגזר על משה שעתיד להיות אבי הנביאים לבלות את ילדותו דוקא בבית פרעה - הרחק מחיק משפחתו ואחיו היהודים?

ומיישב שמאת ה' היתה זאת, שכן לעם של עבדים בעלי תחושת שפלות עמוקה, לא היה הכוח הנפשי להשתחרר מעולו של פרעה. כדי להושיעם ולהנהיגם, היה צריך אדם שלא הושפע

מהיהודי! וזה האחרון קשה מן הראשון¹.

עכ"ל. היתכן שהשמלות היו חשובות להם יותר מן הכסף ומן הזהב? אלא, עבדים עם כלי כסף וכלי זהב עדיין עבדים, שכל ראייהם יכירם שהם עבדים, אבל עם השמלות של אדוניהם יראו ממש כאדונים, וזה מה שהיה חשוב למצבם הנפשי.

גם הציווי לישראל לשחוט את אלוהי אדוניהם לעיניהם, בא לאותה מטרה - להעניק להם תחושת שחרור עמוקה.

תהליך ריפוי זה הגיע לנקודת שיא ביציאת מצרים שנעשתה "ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים" (דברים כו, ח). וביותר לאחר קריעת הים, כאשר הראה הקב"ה לכל יהודי את אדונו מוטל על שפת הים פגר מת, כמו שנאמר "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" (שמות טו, ל). או אז בקעה מהם שירה שהעידה על החוזק המוראלי שקיבלו: "עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה". כשהנפגע רואה עין בעין את מי שהתעלל בו מקבל את עונשו, זה הריפוי הנפשי הטוב ביותר. וכפי שמפורש במכילתא דרבי ישמעאל (יד, לא): "וכדי שיהיו ישראל נותנים עיניהם בהם ומכירים אותם ומוכיחין בהם, שנאמר 'אוכיחך ואערכה לעיניך' (תהלים נ, כא) ואומר 'ותרא אויבתי ותכסה בושה' (מיכה ז, י)". ידוע על פסיכולוג אחד שחזר בתשובה אחרי שנחשף למדרש זה.

והשלב האחרון בתהליך השחרור מהעבדות הנפשית היה במתן תורה, שכן "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (אבות ו, ב). חירות אינה ערך בפני עצמו. אם לא יודעים כיצד לחיות כבני

כדי לשחרר מהם מנטאליות זו ולרפא את נפשם מן השעבוד הנפשי, דרוש היה תהליך ארוך של שיקום, שלמעשה הושלם כאמור רק בדור הבא שנפשו היתה נקיה מעבדות. בדרך לתחושת החירות הפנימית, העביר אותם הרופא לשבורי לב תהליך פסיכולוגי ארוך ומופלא.

הגאון **רבי מיכאל סגרון** שליט"א בפירושו על ההגדה (כת"י) כותב כי תהליך זה החל כבר במכות מצרים. הקב"ה הקדיש לצורך זה עשר מכות, ולא עוד אלא שכל מכה ומכה ארכה חודש שלם, שבה יצר ה' הבדלה פיזית ונפשית בין המצרים לישראל, כדי לתת להם עליונות וחוסן פנימי. כך למשל במכת דם, אולצו האדונים המצרים לשלם כסף לעבדיהם היהודים כדי לקנות מהם מים.

ובזה הוא מבאר את הציווי: "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות, ושמלתם על בניכם ועל בנותיכם" (שמות ז, כב). אם הַשְׁאָלָה זו נועדה כדי לצאת ברכוש גדול, מה הענין לקחת את שמלותיהם של המצרים, הלא די בכסף ובהב, ובפרט תמוזה ההדגשה "ושמלתם על בניכם ועל בנותיכם"? אלא שחלק מהמטרה שיצאו ברכוש גדול, היא כדי שיוכלו להסיר מעליהם בגדי עבדותם ותחתם ללבוש בגדי אדוניהם ובכך להרגיש כאדונים ממש. ובה מתבארים כמין חומר דברי רש"י על הפסוק "וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (שמות יב, לה), וז"ל: "ושמלות. אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאוחר בפסוק חשוב".

1. ואפשר שמסיבה זו בכל מקום מוזכר בפסולת "מצרים" ו"בית עבדים", כמו בעשרת הדברות: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים עבדים" (שמות כ, ב), לפי שכאמור היה כאן תרתי לטיבותא. והגאון רבי אלטר מאזוז זצ"ל בהגדת "אם הבנים שמחה" (עמ' ש"ץ) כתב שלכן כפל המגיד "הוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה" - אחד כנגד עבודת הגוף והשני כנגד שיעבוד הנפש שמשניהם יצאנו לחירות. ומרן ראש הישיבה הגר"מ מאזוז שליט"א בחומש בית נאמן (שמות ו, כו) הביא בשם חכם אחד שבני ישראל הוצרכו שני גואלים משה ואהרן - אהרן להוציא את בני ישראל ממצרים, ומשה להוציא את מצרים מישראל, היינו לזכך את ישראל מהשפעת מצרים הטמאה. ורמז זאת מרן ראש הישיבה בכתובים: "הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים" היא ארץ מצרים הגשמית, ולכן הקדים אהרן למשה. וסיים "הם המדברים אל פרעה וגו'" להוציא את בני ישראל ממצרים" פירוש מהשפעת מצרים, ולכן לא אמר "מארץ מצרים", וסיים "הוא משה ואהרן", שמשו עיקר לגבי אהרן.

וזהו עומק מה שאנו אומרים בהגדה: "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" - חייב אדם לבחון את פעולות עצמו, האם הן נובעות מתוך חירות פנימית או שמא מעבדות, נרצעת למוסכמויות החברה ולהרגלים שליליים, ואז לראות את עצמו משתחרר ממצרים אלו הכובלים את נפשו.

--

על גדול בישראל שגם בתוככי הגלות רוחו היתה מלאת חירות ולא חת מפני כל, נקרא בסיפור הבא:

בזמן הגאון **רבי ישועה בסיס** זצ"ל, מקובל היה בתנוס שהשוכר הראשון ששכר מגוי דירה או חנות, היה קונה לו בנכס "חזקה" לעולם, וגם אם בא במקומו דייר חדש ששוכר את הנכס מיד הבעלים, חייב היה לשלם גם "דמי חזקה" לשוכר הראשון. חזקה זו נקראה בערבית "שעול אלקנדיל" (הדלקת הנר), כלומר: דמי שכר של הראשון שהדליק את הנר בבית, ובכך קנה בו חזקה לעולם.²

מנהג זה נתקן כדי לרסן את תאוות הבצע של המשכירים הגויים, שהיו נוהגים חדשים לבקרים להעלות את מחירי הדירה לשוכרים, באיום שימצאו משכיר יהודי אחר שישלם יותר. בגלל תקנה זו שמחייבת מס גם לשוכר הראשון, היה קשה לגויים למצוא שוכרים אחרים שישלמו גם מחיר גבוה וגם מס.

אנשי הקהילה הקפידו לקיים את התקנה ככתבה, אך בכל כלל יש יוצא מן הכלל.

אחד מבני הקהילה פנה לגוי שבבעלותו דירה שמושכרת ליהודי אחר, הציע לו סכום גדול יותר, וכך התיישב בבית במקום השוכר הקודם.

חורין, נשארם להיות עבדים לרצונות ולתאוות, כמו שכתב רבי יהודה הלוי זצ"ל: "עבדי זמן עבדי עבדים הם - עבד ה' הוא לבדו חפשי". **אפשר למצוא עבד מלא רוח חירות, ובן חורין שרוחו שקועה בעבדות**, בבחינת "ראיתי עבדים על סוסים, ושרים הולכים כעבדים על הארץ" (קהלת ז, י).

--

למעשה, בכל תהליך שינוי שאדם רוצה לערוך בחייו, נצבים לפניו שני שלבים - קל וקשה. השלב הקל הוא השינוי של הסממנים החיצוניים: לבוש, התנהגות, מקום מגורים וכו', ואילו השלב הקשה והארוך הוא המהפך שבנפש.

כשאדם מתמקד ומשקיע בשינוי החיצוני ומזניח את השינוי הפנימי, הוא יכול לעשות כברת דרך ארוכה, להיות כבר במקום אחר לגמרי, אבל בתפיסה הוא "תקוע" הרבה מאחור. הוא יכול לצאת מהגלות אבל להישאר גלותי במהותו, הוא יכול להתעשר כקרח ולהישאר כל חייו עם גישה של עני מרוד, הוא יכול לשוב בתשובה ולהישאר עם הרגלים שכבר מזמן אינם תואמים את אורח חייו.

בימי הפסח הבאים לזכר יציאת מצרים, עבודתנו העיקרית היא להשקיע ולהתמקד בשינוי הנפשי ולצאת מעול מצרים - **להשתחרר ולפרוץ את הסורגים והמצרים הנמצאים בתוככי הנפש פנימה ועוצרים אותנו מלהתקדם בעבודת ה'.**

2. בספר "מגדולי ישראל", מציין מרן הגר"מ מאזוז שליט"א שמנהג זה מובא בספר "משכנות הרועים" (מערכת החי"ת, אות י"ד וי"ט). וכן מציין למשנה (פ"ג דנגעים משנה י"א) שאם שהה המצורע בבית כדי הדלקת הנר, לדעת רבי יהודה נקרא הבית מושבו וכל הכלים שם טמאים. ע"ש.

השוכר הראשון דרש ממנו לשלם לו לפחות את המס הנהוג, אך השוכר החדש הוסיף חטא על פשע וסרב לשלם לו.

בצר לו, פנה השוכר הראשון בתלונה אל רב העיר הגאון רבי ישועה בסיס, והרב שלח את שליח בית הדין להזמין את השוכר השני לדין תורה.

כיון שידע הלה את אשר נגזר עליו, לא התייחס להזמנה, ובמקום זה זמם לעקור לגמרי את התקנה.

אמו עבדה כטבחית בבית הביי מלך תוניסיה, והוא ביקש ממנה לבוא לפני המלך ולבקש מלפניו לבטל את התקנה של היהודים.

המלך ששמע על התקנה, זעם על הסמכות שנטלו הרבנים לעצמם בלי רשותו, ומיד שלח את משרתו שימסור לרבי ישועה בזו הלשון: "הוד מלכותו אינו מכיר בטענת החזקה 'שעול אלקנדיל', ואין לרב כל סמכות לחייב את השוכר בתשלום כלשהו".

רבי ישועה התעלם מדברי שליח המלך, וצוה במפגיע על השוכר הסרבן לבוא לפניו. משזה בא חייבו על פי דין תורה לשלם לשוכר הראשון את חלקו בעד חזקת הבית כנהוג.

השוכר שידע מהציווי החד משמעי של המלך, השתומם והרהיב עוז ואמר: "רבי, הלא שלח אליך אדוננו המלך שליח לאמו, שאין המלך מכיר בטענת החזקה, וכיצד תחייבני להמרות דברי מלכנו ירום הודו?".

תשובת הרב היתה קצרה וחדה כתער: "**אדונך** איננו מכיר בחזקת שעול אלקנדיל, אך **אדוננו** מכיר. הזדרז ושלם חובך לדייר הראשון!".

השוכר העיקש מיהר לספר לאמו הטבחית, וזו הלכה רכיל ומסרה דברים כהוייתם למלך.

המלך שהעריך מאוד את רבי ישועה, נדהם לשמוע שהרב העז לבטל כך במחי יד את דבריו, והוא התמלא כעס מהול בעלבון. לאחר ששככה מעט רוחו, התיישב בדבר והגיע להבנה כי כנראה דברי הרב לא נמסרו בצורה נכונה, ולבטח חלה כאן אי הבנה. קרא אליו את השוכר ופקד עליו: "מסור לי שוב את דברי הרב במדויק, אל תפל דבר!".

השוכר הנרגש מסר את דברי רבי ישועה מלה במלה: "הרב אמר לי כדברים האלה, אדונך אינו מכיר בטענת הדלקת הנה, ואדוננו מכירה".

הרהר המלך רגע ושניים, וחיוך גדול התפשט על פניו: "יפה אמר הרב, אדונך אינו מכיר בטענת הדלקת הנה, הוא המלך אשר באמת אינו מכיר את מנהג החזקה, אבל 'אדוננו מכירה' הוא **משה רבנו** ('סאידנא מוסא', שגם המוסלמים מאמינים בו), והוא צוה ליהודים לקיים את מנהג החזקה, על כן איפוא, מהר ושלם חובך לבעל החזקה".

מרן ראש הישיבה **הגר"מ מאזוז** שליט"א בהביאו סיפור זה בספרו "מגדולי ישראל" מסיים בשורות הבאות:

"סיפור זה נתפרסם בין הסיפורים הראשונים שהופיעו על רבנו (בספר "שבחי הצדיקים" ג'ר בא התרע"ד) והוא מפליא עד מאד. ראשית, הכח והתעוזה שהיו לרבנו לומר כנגד צו המלך "אדונך איננו מכיר, אך אדוננו מכיר". מסופקני אם יש עוד סיפור כזה בין עדות ישראל, שרב "רשמי" יאמר כדברים האלה באופן גלוי מבלי פחד של סכנת חיים ב"מ. ושנית, בין השיטין ירגיש הקורא חשש ופחד נסתר שקינן בלבו של המלך מול אישיותו של רבנו. מצד אחד הוא חייב לשמור על כבוד מלכותו, ומאידך הוא מפחד מהרב בעל לב הארי המוכן לומר דברים כדברונות. יפה אמרו שהתורה נתנה לעם ישראל עצמאות פנימית שאין כדוגמתה, **חירות בתוך עבדות**..."

שו"ת שבות עמי חלק ב'

הגאון רבי עוזי מימון שליט"א

לאחר שבע-עשרה שנות ציפיה, יצא לאור עולם חלקו השני של הספר הבהיר והמרתק שו"ת "שבות עמי", מאת חתנא דבי נשיאה מר דיינא הגאון הגדול הרב עוזי מימון שליט"א. גם ספר זה כקודמו עוסק בשלל נושאים אקטואליים ומעשיים בארבעת חלקי השלחן ערוך. כגון: האם יש סמכות

לגבאי לחלק ספרים שנתרמו לביהכנס"ס, מחמת שאין לציבור צורך בהם או מחמת חוסר מקום? האם יכול בעל תשובה לנשל את אשתו מכתובתה בטענת "עוברת על דת יהודית"? האם מותר לקחת בקבוק ממכולת המיחזור? ועוד ועוד.

כמו כן, נדונים רבים בספר עוסקים בשאלות המצויות אצל אברכי הכולל ובחורי הישיבות, כגון: באיזה אופנים מותר לאכול בבית המדרש? השומע צלצול טלפון ציבורי בשעת לימודו האם יפסיק? אברכי כולל האם צריכים לקום או להדר מפני כבוד חבריהם? ועוד כהנה וכהנה, כיד ה' הטובה על הרב המחבר שליט"א.

התשובות בספר ערוכות בצורה יסודית, משרשי הסוגיא ועד הכרעת אחרוני זמננו, תוך משא ומתן בדברי הפוסקים כדרכה של תורה, בחריפות ובבקיאות ובעומק העיון, אך עם זאת, בשפה בהירה וקולחת ובדרך קצרה וקולעת, כדרכו של הרב המחבר בספריו הקודמים.

הספר מעוטר בהסכמותיהם החמות והנלהבות של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א, ובראשם פאר הדור מרן ראש הישיבה שליט"א ומרן הראש"צ הגרש"מ עמאר שליט"א, המעידים בגודלם על זכות שכלו ויושר הכרעתו של המחבר ועל ראתו הקודמת לחכמתו.

ניתן להשיג את הספר בחנות הישיבה או בבית המחבר בטל': 077-300-1552
מחיר הספר לבחורי ובוגרי הישיבה: 30 ₪ בלבד. ושני החלקים יחד ב: 50 ₪

שו"ת "רביד הזהב"

הגאון רבי דוד ברדא שליט"א

בשורה טובה לעולמה של תורה והלכה, על הופעתו של הספר הנפלא שרבים ציפו לו, שאלות ותשובות רביד הזהב חלק רביעי. הספר גדול בכמות ובאיכות, וכולל בתוכו שו"ת ובירורי הלכה מלאים זיו ומפיקים נוגה, בעניינים שונים בהלכה

ובאגדה. חקרי הלכות ובירורי מנהגים, הערות וביאורים על ספרים שונים, מקול-מוסו של הגאון רבי דוד ברדא שליט"א, מלפנים רב ומורה צדק לעדת הספרדים ויוצאי האי ג'רבא וחבר בית הדין במרסיי צרפת.

הספר הזה כקודמיו, מלא חקירות ועניינים שונים בהלכתא ובשמעתתא, בשפה ברורה ובנעימה, תורה יוצאה בהינומא, מאירת עינים ומחכימה, בבקיות עצומה ומדהימה, עם סדר מופתי ובלשון השווה לכל נפש. ונלוה עמו ספר "מערכות דוד" ביאורים וכללים וחידושים נפלאים על סדר א-ב. גם קונטרס "מכתב לדוד" חליפות מכתבים עם רבנים מהארץ ומחוץ לארץ. וחידוש יש כאן, קונטרס "כבוד חכמים" בו מגולל המחבר סיפורי הוד ועניינים נדירים שראה ושמע מרבותיו בימי צעירותו, כגון חכם יוסף ילוז, חכם מכלוף קובי, וחכם צבי ידי ועוד. ומלווה בתמונות נדירות אשר קדושה ויראה חופפת על פניהם. דברים מרתקים ומתוקים מאוד. בסוף הספר בא קונטרס "עטרת ישועה" תולדות חייו ופעליו, מעלתו וגדולתו של גאון עוזנו, ניצוץ נשמת רבנו האר"י, מרן רבי ישועה בסיס זיע"א, ראב"ד תונס.

אין המחבר פנים חדשות כלל, ספריו הידועים אשר יצא שמם בכל קצוות תבל, תופסים מקום נכבד בעולמה של תורה, וכל העוסק באחד מענייני ספריו, רואה את ספרו כבעל חשיבות ממדרגה ראשונה. המחבר מגלה כוחו בבקיות נפלאה בתלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים, ואחרוני אחרונים, כאחר מבעלי הוראה המור-בהקים. תשובותיו מלאים מזן אל זן באלפי אלפים של פרטי מקורות להלכות ומנהגים, וגם מתורת הנסתר, מדברי הזוהר הקדוש, ועד לתורת רבנו האר"י זיע"א, בבקיות עצומה ומדהימה. אתה הופך והופך בדפי הספר ומשתאה אל מול כוחו הגדול של המחבר, לרדת לעומק הענין ולדלות פנינים מדברי התלמוד הראשונים והאחרונים ומתורת רבנו האר"י, אוצרות פז גילויים ודברים נפלאים שלא נגע בהם אדם מעולם.

השאלות שבספר משתרעות על פני קשת רחבה ומגוונת של נושאים מגוונים, ויריעת מדורנו קצרה ולא תכיל את כל אשר נרצה לספר ולתאר, ואולי נצטט כמה שאלות מתוכו יעלה בידינו בדרך קצרה להכניס את הקורא הנכבד אם לא אל הבית פנימה, הרי לפחות כמציץ מן החרכים, ואידך זיל וגמור בספר עצמו:

- מחקר מקיף על ספרי הראשונים שלא נגלו לנגד עיניו של מרן הבית יוסף, שמות הספרים שלא היו בידי מרן הבית יוסף, ולא נדפסו בחייו • אם מותר לכהן להסתתר באהל המת בזמן האזעקות מפני הטיילים • מכתב לגאון הגדול, רבי שמואל קמינצקי שליט"א, ראש ישיבת פילדפיה בארצות הברית, בענין אם לא כיון בכזית פת בסור כה בליל ראשון "זכר לענגני כבוד ויציאת מצרים", אם יצא ידי חובתו • אם משה רבנו קבור במערת המכפלה • אם בני ישראל בירכו ברכת הלבנה בהיותם במדבר • מי שאיבד את חוש הטעם מחמת הנגיף, האם יכול לברך על אכילת מרור • אם דוד המלך בנה את הכותל המערבי. ועוד ועוד נושאים שונים ומגוונים.

מחיר הספר 40 שקלים, לאברכים ובחורי ישיבה 35 שקלים בלבד. אפשר להשיג את הספרים אצל המחבר בפל' 052-5519062. לרגל הוצאת הספר, חלקים של רביד הזהב חלק ב, ג, ד. ב-100 ש"ח.

קיצור שולחן ערוך איש מצליח ח"ב

הרבנים הגאונים רבי אמיר דאדוואנד ורבי יאיר כהן שליט"א זכה הספר "קיצור שולחן ערוך - איש מצליח" ח"א להיות מופץ באלפי עותקים, רבים נהנו ושמחו לאורו - ילדים בתלמודי תורה, בעלי בתים, מוסרי שיעורים ברבים, וגם תלמידי חכמים. בבתי רבים קבעו בו סדר לימוד, האיש עם אשתו, האב עם בנו. ולא זו בלבד אלא אף תורגם לצרפתית והופץ גם בצרפת באלפי עותקים. רבים אמרו מי יראנו טוב גם בהלכות המועדים, לדעת מה יעשה ישראל בקיום ההלכות בפועל בסגנון קל ופשוט כמעשה הספר הראשון. ואכן, יצא לאור ח"ב וניתן במתנה לרבבות באי ההילולא השנה. בספר זה, כקודמו, השתדלו הרבנים המחברים להביא בנוסף להלכה עצמה, את הדרך המהודרת והמצוה מן המובחר בכל הלכה (ע"פ הפשט או ע"פ הסוד). מצד שני, יש הקפדה לכתוב גם את עיקר הדין, כדי שבאופן שלא ניתן לקיים את ההידור, ידע הלומד את עיקר ההלכה ולא יתבלבל בין חומרא לעיקר הדין. ראוי לציין לשבח את ההקדמה הנפלאה המבארת בטוב טעם ובהמחשה יפה שד"ק דוק בהלכה מביא ליראת שמים.

חדר הורתי ח"ג

הרה"ג ר' דוד חדאד שליט"א

כמעשהו בראשונים, הרב העורך שליט"א דולה ומשקה מתורת רבינו שליט"א במגוון נושאים: הלכה, חידושים, מוסר, כללים, חינוך, דקדוק ועוד. ערוך בשפה יפה השווה לכל נפש. ניתן להשיג אצל הרב המחבר בפלאפון: 058-3241518.

שנת שבתון

הרה"ג ר' אלעד עשוש שליט"א

בחוברת זו, מתומצתות בצורה פשוטה כל הלכות שמיטה הנ"כ צרכות, בלי אריכות דברים ובלי הלכות שאינן אקטואליות. כל ההלכות מנוקדות ומפוסקות בצורה קולחת, ובאותיות מאירות עינים. ההלכות מלוקטות מתוך ספרי רבותינו הספרדים, וגור לת הכותרת הם פסקי הלכות מתוך שיעורי מוה"ר משה הלוי זצוק"ל ומתוך כתבי מרן ראש הישיבה שיבדל לחיים (במה"דורא שניה נוספו הלכות גם מתוך החוברת הנפלאה "פסקי הלכות" לידי"ן הרה"ג יצחק מאזוז הי"ו). לצד ההלכות נוסף נספח נפלא, העוסק בביאור כל סוגי היבדלים הקיימים בשנת השמיטה, המעלות והחסרונות שבכל אחד מהם.

החוברת שיועדה לילדים בתלמוד תורה, הפכה לפופולארית ביותר כך שבתוך כחודשיים נמכרו למעלה מאלף חוברות. ב"ה בכמה תלמודי תורה ובתי ספר נלמדות ההלכות מתוך חוברת זו, כשלושה ת"ת ערכו עליה חידון מושקע, ובקאות התלמידים בהלכות היתה לפלא. כמו כן, בישיבת "ברכת ה'" בנתיבות עסקו בחוברת במהלך כל זמן חורף, ואף בישיבתנו המעטירה עסקו בה בישיבה גדולה.

אצבע אלוקים היא!

היהודי "כבר יום שלם אני וכל משפחתי לא הכנסנו דבר מאכל לפינו, ובדיוק אני בדרכי ללקט שאריות מזון שנשארו בדוכני השוק".

כשמוע המלך את מצוקתו, ציוה למשרתו: "קח עגלה, מלא אותה באוכל ובשתייה כאשר תוכל שאת, והבא אל ביתי של היהודי".

היהודי הצית את סקרנותו של המלך, והוא הוסיף ואמר לו: "מבקש אני שתגלה לי איך אתה שמח גם כאשר שרוי אתה בעוני ובמחסור, הנה אני מושל בתורכיה כולה, שותה ואוכל משופרא דשופרא, והשמחה והאושר ממני והלאה".

"אני בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה", השיב היהודי בפשטות, "וידוע אני שכל מה שהוא עושה לי, לטובה הוא עושה".

מצא האיש חן בעיני המלך, השהייה בקרבתו השרתה עליו רוגע וביקש שיארח לו לחברה. "מחר בבוקר יוצא אני לציד ביערות הסמוכים" אמר לו המלך "ארצה שתתלווה אלי".

בתורכיה חי יהודי שהיה תמיד שמח ומאושר, גם כשהפרוטה אזלה מכיסו ומעיו המו ללחם. יום אחד שב לביתו שמח וטוב לב כדרכו, ומצא את בני ביתו עטופים ברעב זועקים בשוועם. "כבר יום שלם לא בא אוכל לפי הילדים הרכים..." הזכירה לו רעייתו. פרש את ידיו ואמר: "אלך אל השוק, אולי אמצא כמה ירקות שהותירו בעלי הדוכנים...". יצא עליז אל השוק ובפיו שיר וזמר.

בינתיים בארמון המלוכה התכנסו המלך ושריו על מנת לדון בענייני הממלכה. משהתארך הדיון, יצא המלך להפוגה קצרה אל מרפסת הארמון, והנה למול עיניו רואה הוא את היהודי הולך בשמחה כשפיו מלא שיר ושבחה. היהודי נראה היה עני לבוש סחבות, והיה הדבר לפלא בעיני המלך - לשמחה מה זו עושה... תיכף ציוה המלך שיביאו לפניו את ההלך.

היהודי התייצב בפני המלך חיש, ומפיו החיוך לא ימיש. ושאלהו המלך: "באיזה פרס חשוב זכית שכה מאושר אתה?". היהודי השיב שלא זכה בשום פרס. "שמא בשר משובח אכלת ויין ישן שתית, ולכן אתה קורן מאושר?" ניסה המלך. "לא" השיב

ומרגליות שבעולם".

"דוקא היום איננו מחפשים ממון", אמרו השודדים תוך כדי שהם אוזקים אותו בידי וברגליו, "בנו של ראש השודדים שוכב על ערש דוי, ורופא הכנופיה אמר שכדי לרפאו צריך לשחוט אדם שלם, ולתת לו לשתות את דמו..."

דמו של המלך קפא בעורקיו. תקוותו היחידה נגוזה. כשהוא אסור באזיקים, הביאוהו לפני הרופא. במהלך הבדיקה, פתאום גילה הרופא את אצבעו הגידמת. "בזבזתם זמן לריק!" גער בשודדים "לא שמתם לב שחסרה לו אצבע. הלא אמרתי לכם שצריכים דם של אדם שלם ללא רבב - סלקוהו מכאן".

ברגע אחד היתה לו נפשו לשלל, והוא נמלט מן המקום כל עוד רוחו בו. מיד מיהר לבור שבו השליך את היהודי. כעת הבין על בשרו כמה צדק היהודי כשאמר לו שחסרון האצבע לטובה.

חילץ את היהודי מהבור, והודה בצדקתו. "אבל אמור לי" לא התאפק המלך מלשאול "מה טוב בכך שהשלכתך לבור?"

"אין פשוט מזה" חייך היהודי בשובבות "אם לא היית משליכני לבור והייתי ממשיך להתלוות אליך - השודדים היו עושים בי מה שלא יכלו לעשות לך, בכך שזרקת אותי לבור - הצלת את חיי! אצבע אלוקים היא!"

"כבוד גדול הוא לי", ענה היהודי וקד קידה.

עם שחה, יצאו היהודי והמלך למסע הצייד. במהלך אחד מנסיונות הפגיעה בטרף, משך המלך בקשת, ובלא שימת לב פגע החץ באצבעו, וחתך חצי ממנה.

זעקת הכאב של המלך פילחה את היער, והיהודי מיהר להוציא מכיסו מטפחת, עצר בזריזות את הדם, ולא שכח להפטיר "הכל לטובה אדוני המלך, ה' אוהב אותך!"

אלא שהפעם היה זה יותר מדאי. מלותיו של היהודי רק זרו מלח על אצבעו הפתורה של המלך, והוא שאג למולו: "אינך מתבייש? מה טוב בזה שאיבדתי חצי אצבע?!"

מרוב כעס, עשה בו המלך "משפט יער", והשליכו לאחד הבורות. "נו, איך אתה מרגיש עכשיו?" שאל המלך מלמעלה. "הכי טוב שבעולם!", נשמע קולו של היהודי מתוככי הבור.

התקדם המלך לבדו ביער, והנה חבורת שודדים באה לקראתו. הבין מיד שנפל מן הפח אל הפחת, והפציעה באצבע היתה כ"אצבע קטנה" מול מה שמצפה לו כעת.

"אנא מכם", התחנן, "אם תניחוני לנפשי - אתן לכם כל כסף וזהב ואבנים טובות

אחרי 15 שנות עבודה:

הועלו עצמותיו של הרב הראשי לתוניסיה

רבי יונה חורי מספיד בהעלאת עצמות רבי חיים בלעיש

לאחר עבודה מאומצת מול השלטונות במשך קרוב ל-15 שנה, הועלו עצמותיו של הרב הראשי לתוניסיה הגאון רבי חיים בלעיש זי"ע"א ורעייתו הרבנית ע"ה ביום י"ב כסלו תשפ"ב. במסע הלוויה בבני ברק שיצא מהישיבה תכב"ץ הם הובאו למנוחות בבית העלמין בלוד.

מרן ראש הישיבה שליט"א הספידו

והזכיר מעשים שהיו בין אביו מרן הגאון האיש מצליח לרבי חיים בלעיש. בתוך דבריו ציין את גדולתם של גדולי הדור הקודם שהקפידו על קוצו של יו"ד למען היהדות הטהורה בארצות הנכר.

בתוך כך, ברך הרב את כל הפועלים והמסייעים במשך שנים רבות למען העלאת עצמות הרבנים זי"ע"א.

שבת בוגרים בהשתתפות מרן ורבנן שליט"א

בשבת פרשת תולדות התקיימה "שבת התאחדות הבוגרים" של הישיבה תכב"ץ במלון המפואר "ניר עציון".

השבת היתה באווירה נעלה בהשתתפות מרנן ורבנן רבני הישיבה שליט"א ובראשם האחים הקדושים מרן ראש הישיבה ומורנו הרב צמח שליט"א.

במהלך השבת נשאו דברים רבני הישיבה ונציגי הבוגרים, תוך העלאת זכרונות מימיהם בישיבה.

כל רגע בשבת נוצל לספוג עוד ועוד כח השראה יראת שמים מרבתינו שליט"א. בליל שבת וביום שבת נשא מרן שליט"א שיעור בפני הבוגרים.

בתום השבת לא ויתרו הבוגרים על תמונת מזכרת מהשבת העוצמתית, תוך ציפיה לשבת בוגרים הבאה...

מסע חיזוק בקהלות היהודיות בצרפת

כמידי שנה, במוצאי שבת פרשת תולדות (אחר "שבת בוגרים"), המריאו לצרפת מורנו הגאון הגדול הרב צמח מאזוז שליט"א ובנו מורנו הגאון הגדול הרב מצליח חי מאזוז שליט"א, למסע חיזוק בקהלות היהודיות בצרפת.

בביקור השנתי הרבנים מוסרים שיעורים ושיחות חיזוק בבתי הכנסת והישיבות, וכן נפגשים עם נדיבי הישיבה.

במהלך הביקור נפגש עמם גם מרן הראשון לציון הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א, שביקר גם כן בתקופה זו בצרפת. ביום

רביעי כ' כסלו הרבנים חזרו ארצה לחיים טובים ולשלום.

שמחה לגומרה של תורה

ביום רביעי ערב ראש חודש אדר ב' התקיים בישיבה גדולה "כסא רחמים" מעמד סיום לימוד הלכות שבת, אחר מחזור לימוד שנמשך כשלוש שנים, בו עמלו התלמידים בלימוד הלכות שבת בטור ובית יוסף, שלחן ערוך משנה ברורה ביאור הלכה ושער הציון, והערות איש מצליח. בכל שבוע עורך מורנו הגאון הרב מצליח חי מאזוז שליט"א מבחן לתלמידים (המבחנים שנערכו במשך השנים קובצו לספר "הלכות מעשיות" חלק א'). כעת בסיום הלימוד, נערך מעמד גדול לעידוד הלומדים.

בפתח המעמד דיבר מורנו הרב מצליח שליט"א במעלת ונחיצות לימוד ההלכה, שכידוע בישיבה משקיעים בו נתח מכובד והדברים ניכרים על פני בוגרי הישיבה.

אורח הכבוד במעמד היה הרה"ג רבי בנימין חותה שליט"א, שנשא מדברותיו דברים חוצבי להבות היוצאים מן הלב בשבח בחור העמל בתורה בישיבה. בין הדברים התבטא "יש עולם הישיבות, ויש כסא רחמים, את בוגרי כסא רחמים מזהים מיד בדיבורם ובהליכותיהם. כאשר מדברים איתם בדברי תורה מיד

ניכר עליהם שלמדו בכסא רחמים בעיון ובבקיאות בעומקה של הלכה".

בסיום הסיום, בירך מורנו הרב צמח את התלמידים, והודה לגאון הרב חותה שהגיע לכבוד ולעודד את הבחורים. כאות תודה הגיש הרב צמח לרב חותה שליט"א את סט משנ"ב עם הערות איש מצליח בהוצאת הישיבה.

המעמד נחתם בריקוד סוחף לכבודה של תורה.

ליהודים היתה אורה - זו תורה

לאחר לימוד יומי של למעלה משנתיים ובסיומו של זמן חורף פורה עם חמש סיומי מסכתות, סיימו בחורי ואברכי הישיבה תכב"ץ את לימוד כל סדר מועד במסגרת ה"דף היומי", בתחילת חודש אדר שני ברוב עם בששון ובשמחה, ובמעגלי ריקודים נרגשים כיאה לחודש אשר בו קבלנו את התורה מאהבה.

השיעור מועבר מידי יום בשעה 14:00, בשפה ברורה ונעימה על ידי הגאון רבי עוזי מימון שליט"א, אשר מסר נפשו להעביר את השיעור חרף כל הקשיים שנתקלו בהם בעקבות הגבלות ה'קורונה', והנה עתה זכו בס"ד לברך על המוגמר בשעה טובה ומוצלחת, ולסיים את כל סדר מועד בנוסף לשאר סדרי הישיבה העמוסים גם כך...

כיבד את המעמד מוה"ר הראב"ד וראש הכולל הגאון הגדול ר' דוד עידאן שליט"א [הוא הגבר הוקם ע"ל אשר יזם את הקמת שיעור הדף היומי בישיבה לפני כ-22 שנה לעילוי נשמת מר אביו הרה"צ ר' שמואל עידאן זצ"ל]. מוה"ר שליט"א נשא דברים חמים בחשיבות ומעלת לימוד ה"דף היומי", ובפרט במסכת יבמות אשר אינה מן הקלות שבש"ס... ולכן חשוב מאוד ללומדה מפי ת"ח הבקי בנושאים אלו ובחבורה, וממילא רווחא שמעתתא. וכן שע"י המסגרת המחייבת מידי יום מגיעים בסוף להישגים ולרכישת בקיאות נרחבת בש"ס, ולא מתייאשים ונשברים באמצע. בתוך דבריו, סיפר הרב על יהודי פשוט אשר הוזמן למשפט בעוון נסיון נתינת שוחד לשוטר כדי ליפטר מעונש. ליהודי לא היתה ברירה אלא להודות באשמה, שהרי שני שוטרים מעידים עליו. אלא

שבזמן הקראת התביעה בבית המשפט, ניגן לו חברו מאחוריו את אשר למדו בלימוד היומי במסכת שבת (קנג.) "מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי" וכו', היהודי דנן נזכר מיד במשנה זו ואכן טען כך להגנתו. השופט בקש לקרוא לרב הראשי ולברר עמו אם אכן ישנה הלכה כזו, והרב אישר זאת, ועל ידי זה זוכה היהודי מכל אשמה. גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא! לסיום, ברך הרב את כל המשתתפים שיזכו להמשיך ולסיים ולדעת את כל הש"ס. אמן.

מסורת של הצלחות

גם השנה, בחידון השבת העולמי את המקום הראשון והשני כבשו תלמידי ת"ת "אהל משה" בנתיבות.

החידון שבכל שנה נעשה בסביבות הילולת משה רבינו ע"ה (והשנה בדיוק ביום ז' באדר ב'), נערך ע"י ארגון "שמחת משה רבינו" בראשות משה סגרון לע"נ בנו יוסף סגרון ע"ה.

השנה, נקבצו ובאו נציגי תלמודי תורה מכל הארץ (כחמשים במספר), אחר שבררו וניפו מבין תלמידי כיתות ה' ו' את התלמיד שהשקיע ביותר בהלכות שבת הנלמדות (מוקצה, חולה ועוד). כלל המתמודדים באו בלוויית חבריהם לכיתה אל החידון הארצי שנערך ב"היכל שלמה" בירושלים, חידון רב רושם שכיבדוהו רבנים מפורסמים כהגאון ר' זמיר הכהן, הרה"ג אופיר מלכה וראש ישיבת המקובלים הרה"ג בניהו שמואלי שליט"א.

מתכונת החידון החדשה מלווה ב'קליקרים' בשני השלבים הראשונים, המודדים את נכונותם התשובה כמו גם את מהירות התגובה. אחר שני השלבים הראשונים נבחרו שמונה תלמידים מתוך כחמשים.

השלב השלישי נערך בכתב, כשלמקומות הראשונים העפילו ונסקו ארבעה תלמידים (במקום שלושה, מתוך קושי להכריע בין המקום הראשון לשני).

זו כבר מסורת של שנים, שאת המקומות הראשונים כובשים תלמידי ת"ת "אוהל משה". וכך גם השנה, כאשר מקום ראשון ושני אוישו על ידי שני תלמידי הת"ת.

בהתחקות אחר סודם של דברים, מתברר כי ה'שיטה' היא די פשוטה. ראש המוסדות, הרה"ג ר' דוד קרעי שליט"א, אשר הצלחת התלמידים חשובה לו מאד, יושב ומשקיע ללמוד עם התלמידים ולבחון אותם במבחנים שהקושי והרמה שלהם גבוהים מאד, והופכים את שאלות החידון לקלות במיוחד (עד שאף התלמידים המלווים יכולים בקלות לענות נכונה על כל השאלות בחידון).

חידון שמיטה

אחר לימוד מעמיק של כל חודשי החורף, הגיעו תלמידי כיתות ו'-ח' של תלמוד תורה "לחם הביכורים" בירושלים לשלב ההכרעה והכתרת חתן הלכות שמיטה.

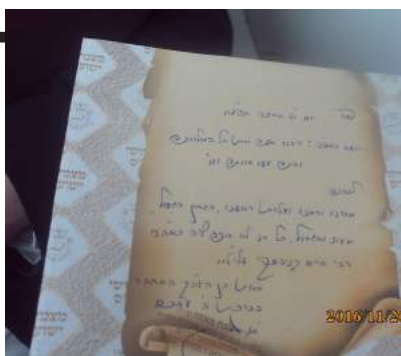
המבצע אשר שמו נקרא "ברוך מרחיב גד" לע"נ הטהורה של ר' גד הכהן זצ"ל אביהם של הרה"ג יגאל הכהן ור' רונן הכהן שליט"א, עסק בכל זמן חורף בהלכות שמיטה שנלמדו מתוך החוברת הנפלאה "שנת שבתון" לידידנו הרה"ג ר' אלעד עשור הי"ו, והגיע לשיאו ביום רביעי ו' אדר ב' ערב אזכרת השנה של המנוח זצ"ל.

לחידון הוזמן הרב עשור עורך החוברת שהציג שאלות בפני המתמודדים. אף הוא הפטיר בהתפעלות, כי זהו מחזה מלבב, לראות כיצד תלמידים כה צעירים בקיאים בהלכות שמיטה בצורה מופלאה, דבר שאולי לא נמצא אף אצל אברכים בוגרים.

ההפתעה הגדולה היתה, עת אחר שלושה סבבי שאלות פומביות, נצרכו הרבנים הבוחנים להכריע בין שני תלמידים שידעו את כל החוברת כמעט בעל פה... אך ההכרעה היתה רחוקה מכדי להגיע... עד אשר לא נותרה ברירה, והמנהל היקר ר' יאיר הכהן שליט"א נטל את ההכרעה לידי וזכרנו כי שניהם יזכו במקום הראשון, ותיכף ומיד יצאו לקנות את הפרס המובטח סט רמב"ם הוצאת פרנקל.

ההרגשה היתה מרוממת במיוחד, והתלמידים כבר מחכים לפרויקט הבא של הרה"ג ר' יגאל הכהן שליט"א, המלווה את תלמידי הת"ת בכל תחומי ההלכה.

מרן ורבנן שליט"א מעיינים בגליון "נחת מלוכה"

הקדשה שכתב לספר מורנו הרב צמח שליט"א

הגאון רבי לירן ישי שליט"א מגיש לגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצ"ל את הספר 'מצמיח ישועה' ב"ב אדר תשע"ח

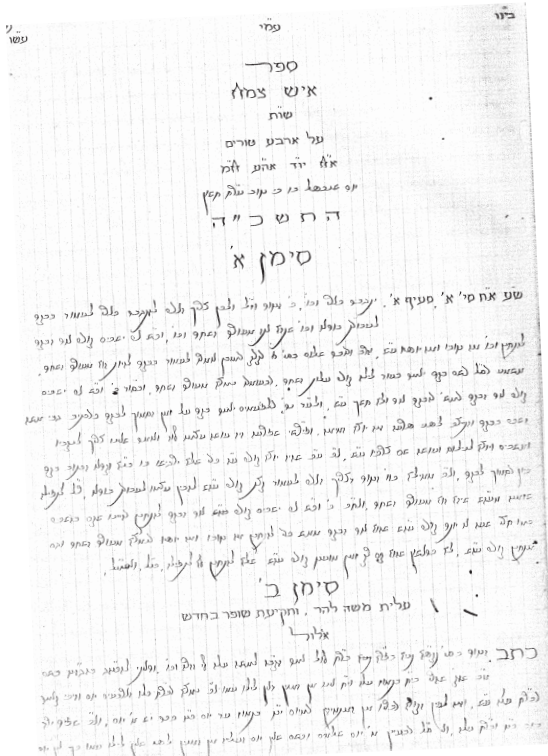
עתיקא

עתיק מיוחד ונדיר

תמונה נדירה ביותר שנתגלתה לאחרונה ומתפרסמת כאן לראשונה.

בתמונה נראה מרן האיש מצליח דצ"ל משתתף בשמחת בר-מצוה ומאזין לדרשת החתן. לצדו נראים הגאון רבי פינחס באנון שליט"א ולהבדיל בין החיים רבי מסעוד ביטון דצ"ל (עומד) מייסדי ישיבת "ברכי יוסף" בתווס. שאר המצולמים אינם מוכרים. שימו לב לפשטות של השמחה.

כתב יד יפה ביותר של שו"ת "איש צמח" למורנו הרב צמח מאזוז שליט"א משנת התשכ"ה

נדפס בסיוע:

האחים המבורכים: שימו, צבי, ינון וכמוס עמאר
ומשפחותיהם הי"ו. להצלחתם ובריאותם.
ולעילוי נשמת הוריהם עזר וכנפיטה עמאר ע"ה.
וכן האחים המבורכים: מכלוף, יום טוב, אשר וזאן
ומשפחותיהם הי"ו. להצלחתם ובריאותם.
ולעילוי נשמת הוריהם מיקיץ ומזיאנה וזאן ע"ה.
ולעילוי נשמת המנוח הנכבד והיקר
אוהב תורה ולומדיה, אהב את הבריות, איש אמת,
בעל צדקות אשר זכה להיות מבוני הארץ ומיישביה
שאל בר דוד ושושנה לבית עשוש ז"ל תנצב"ה
הוקדש ע"י אשתו בניו ובנותיו
יה"ר שיתמלאו כל משאלות לבם לטובה,
ובכל אשר יפנו ישכילו, וכל אשר יעשו יצליחו,
ויזכו לעושר ואושר וכבוד, בריאות איתנה ונהורא מעליא,
אורך ימים ושנות חיים. אמן

בחסות:

